

65.113

SCOTT

Pásztor Árpád

65.113

~~XXIII~~

Dick Manó Kiadása

*Henrik bátyámnak
gyermekkorunk emlékéül*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

PÁSZTOR ÁRPÁD

A MUZI

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1930

DICK MANÓ KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA
VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 14

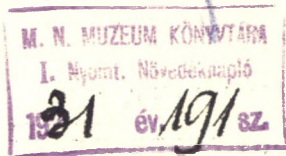

OSZK

Országos Könyvtár

65113

~~A. O. Kung~~
7482

Hornyánszky Viktor R.-T., Budapest. — 88.009.

Ti azt hiszitek, hogy a Múzeumkert egy vasráccsal körülkerített kert, amelynek határa délről a Múzeumkörút, északról az Esterházy-utca, kelet felől a Múzeum-utca és nyugatnak a Főherceg Sándor-utca, — de mi, akik nem 1930-ban, hanem 1887 körül voltunk tízévesek, nagyon jól tudjuk, hogy a Múzeumkert nem egy vasráccsal körülkerített kert, hanem az egész világ, amelynek határa mindenfelől a végtelenség.

Nem is Múzeumkert a neve, hanem röviden és mégis messzihangzón: Muzi!

— Jössz a Muziba?... — kérdezték a gyerekek akkor egymástól...

— Ott leszek a Muziban!... — hallatszott a felelet...

És a Muzi — az én gyermekkorom Muzija — sok csodálatos történetet tud, amiket a mai gyerekek már nem is ismernek.

Az én Muzim előtt még lóvasút szaladt, az én Muzim előtt katonabanda masírozott a „Nájgebáj“-ba, az én Muzimat Szent Istvánkor előzőnlötte a sok falusi, az én Muzimban még nem állott Arany János-szobra, az én Muzimban a szolferinói és königgréci csaták molnárkék pantallós, szürkekabátos veteránjai állottak őrt, az én Muzimban rablót és pandúrt, hosszú métát játszottunk, versenyfutásra ott gyűltek össze Pest fiúi, tavaszkor ott volt a legnagyobb gojzi vásár, ott virult

az ájnstand, onnan indultunk verekedni a Kistérre, a messzi fatérre, a Károlyi-palota márványcsúzdáján ott lyukasztottuk ki mind a nadrágunkat, onnan vándoroltunk ki a ligetbe a Garibaldihoz, az első indiánokhoz, akik az állatkertbe jöttek...

Mondom, egy egész világ volt a Muzi és főhőse egy villogó feketeszemű fiú, akit Pikinek hívtak...

Ennek a Pikinek a históriáit mesélem el nektek 1930 gyermekei....

Tehát egyszer volt, hol nem volt 1887 körül...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Takács-gyerekek új ruhája

Piki az Ősz-utcában lakott.

Ma Szentkirályi-utcának hívják s már lerombolták a mélyudvarú sárga házat, amelyben Piki ezeket a nevezetes éveit eltöltötte. Az Ősz-utca a Kerepesi-útnál kezdődött s végződött a Stáció-utcán túl, az Üllői-útnál.

Kerepesi-út, Stáció-utca? — kérdezitek. Hát az is volt? Hol volt?

A Kerepesi-út a mai Rákóczi-út és a Stáció-utca a mai Baross-utca. Itt telt el az Ősz-utca és a Muzi között Piki élete.

Az elemi iskola két kapunyira volt tőlük, reggel nyolckor oda átszaladt, tíz órakor hazafutott, zsebébe dugta a kis fonott labdát, egy csomó gojzit s a Sándor-utcán szaladt el a Muziba.

Nem rögtön a kertbe, hanem előbb az Esterházy-utcába.

Mert az Esterházy-utca úgy hozzátartozott a Múzeumkert multságaihoz, mint ma a kapu a futballhoz... Kapu nélkül nincs futball, Esterházy-utcai multság nélkül nincs Muzi.

Először megállni a járdán és nézni, bámulni! Hogyan játszanak a *nagyok* futómétát, vagy ahogy Piki idejében hívták: laufmétát.

Azután a Múzeum-utca sarkán levő Károlyi-palotához futni s nagyokat kiáltva végigcsúszni a vörösmárványcsúzdán.

Hogy mi az? ... Hát még ezt is meg kell nektek magyarázni?

A régi palota széles lépcsőfeljáratát jobbról és balról két lejtős vörösmárványlap keretezte be. Az Isten is arra teremtette, hogy azon kis Pikik lecsússzanak. Sorra felsiettek a lépcsőn, egyik a másik után leült a csúzda felső szélére és csússz! ... siklott le a járda felé. Tízszer, hússzor, százszor egymásután. A nadrág előbb vékony lett és áttetsző, mint a rosta, aztán kis lyukak támadtak rajta, végül jobbról is, balról is egy-egy hatalmas párhuzamos lyuk befejezte a művet...

Ezután csak a nádpálca következhetett otthon...

Mindezt azért írom le olyan részletesen, hogy megismerkedjete a tereppel, ahol Piki napjait eltöltötte.

Bár ebben a pillanatban, amely történetünk kezdete, Piki nincsen sem a Muziban, sem az Esterházy-utcában.

Odahaza áll az Ősz-utcában a második emelet körbefutó vörösmárvány sikátorán: *a gangon*.

A gangnak is megvoltak a maga örömei és érdekességei.

Piki tehát a gangon állt ebben a percben, a rácsba kapaszkodott és úgy nézett le a messze elnyúló udvarra és a titokzatos, homályos utcára vezető kapualjra, amely alatt a mángorló állott. A ház mángorlója.

De Piki nem a mángorlóval törődött, hanem a verklit hallgatta,

Mert bár délelőtt volt, alig tíz óra, de már verkli-szótól volt hangos az udvar. Ma korán jött a verklis, pünkösdi volt, s délután a Városligetben forgatta a csodálatos forgatót, amely zengő, pattogó muzsikát csalt ki a két kereken gördülő pompás szekrényből.

Piki nagyon jól ismerte a verklit. Mind a kettőt.

Mert a verklihez két ember tartozott. Az egyik, a félkarú, aki forgatta, az volt a művész, a másik, aki tolt, az volt a köszönő, az énekes és a pénzbeszedő.

Valami vidám derűvel és könnyedséggel gurult be a kapu alatt a verkli és mikor bizalmasan, jókedvűen felharsant a hangos „Aásszoája“ kiáltás, a házban egy pillanatra abbamaradt minden munka, a gyerekek kiszaladtak a gangra, lefutottak az udvarra, körülállták néma tisztelettel és mély figyelemmel a verklit és a verklit.

A félkarú verklis kabátjának egyik ujja, amelyikben nem volt kar, élettelenül, laposra vasalva felküdt bele a bal zsebbe, annál vidámabb, kunsztosabb volt a jobbkar és jobbkez. Milyen kackiás ütemre forgatta a verklit, a forgattyú gombját kiengedte, visszatartotta, hogy a hang hosszasabban, szomorúbban zengjen; a víg, könnyű nótáknál pedig szinte pörgött a kezében, és mikor a másik, a kétkezes verklis énekelni kezdett, akkor még a mamák is kijöttek a konyhákból és lisztes kötényüket a rácsra borítva, úgy könyököltek mesztelen, dolgos kezükkel a vasra és hallgatták „Az elhagyott lány“ dalát.

Gyulám, Gyulám, esküszöm az égre,
Nálad nélkül nincs a napnak fényre,

Te egy gróf vagy, én egy árva lányka,
Gyulám, Gyuulám, mért borítsz homályba? ...

Vagy nem volt-e könnyekig megható, mikor az énekes verklis baltenyerével feltolta állát, jobb tenyerével tölcseért formálva szája előtt, hogy a grammofón korát megelőzve minden emelet, minden zug hallhassa az éneket, rákezdett a méla dalra:

Sullyt az átok, mert szerettelek,
Éjjel, nappal érted szenvedek ...

Piki gyerekkorának ezek voltak legnépszerűbb dalai. Bécsből, a Práterből hozták be az osztrák-német zonograverklikkel együtt és városligeti népköltők és „dallénekesek” fordították magyarra.

De a gyönyörű daloktól eltekintve is szép volt a verkli. Az egyik oldala aranydíszes, lombfüzéses, amelynek facsipkéi alatt zöld vászon volt kifeszítve, középen pedig aranyrámában kép. Columbus Kristóf partraszáll Amerikában és az indiánok hódolnak előtte. Köröskörül pálmák, a tengeren árbócos hajók és az üvegkék égen mozdulatlan felhők.

Ah! ... messzi világ! ... Indiánok! ...

A pesti gyerek áhítattal nézte a verklin.

De Piki a sok csábító nevezetesség mellett is ma fentmaradt a gangon és nem ment le az udvarra. Ma vette fel először új ruháját és elhatározta, hogy vadonatújban, gyűretlenül legjobb barátjához, Fritz Gyurihoz megy el. A frisseséget, a ruha új szagát őrizte a gangon.

Ma már nincsenek is ilyen szép, ilyen új ruhák. A Károlyi-utcában vették neki két forintért. Sok

pénz volt! Két forint ötven krajcárt kértek érte, de anyja addig alkudozott, elment, máshova ment, újra arra sétált, — hát nem adja?... — kérdezte vádlón és szemrehányón az Epsteintől, míg az Epstein odaadta és Piki új ruhában ünnepelhette a pünkösdot.

Fehéres, sárgásszürkés alapszínű volt a vászonruha. Vörös csíkokcskák, egészen vékony vörös csíkokcskák futottak hosszában rajta végig. Ha nem szabták volna ki ruhának, még ablakrolettát is lehetett volna belőle csinálni; a rövid nadrág térdénél, a kabáton és a mellényen fényes, szivárványszínű gyöngyházgombok.

Igen!... a mellény és a gombok.

Különösen a mellény tette mérhetetlenül büszkévé Pikit.

Élete első mellénye... Előbb begombolta a kabátját, akkor még senki sem tudhatta, hogy alatta van egy mellény, azután kigombolta és mint a színházban a felgördülő függöny mögött a díszlet, alatta volt a mellény.

Három kis zsebbel.

Mi mindent lehet ezekbe a zsebekbe dugni... Trinidad-, Liberia- és Mauritius-bélyeget, talált és leszakadt gombot, ezüstpapírt, félkrajcárost, krajcárost, egy hatost... Golyót, vagy ahogy helyesebben hívják: *gojzit* nem, mert annak nadrágzsebben a helye... És minden mást, ami csak egy Pikit érdekel ezen az érdekes világon.

Ott állt hát az emeleten és hagyta magát süttetni a fiatal pünkösdi naptól.

A gyerekek letről, a verkli mellől irígykedve

néztek fel a magasba Piki új ruhájára. Begombolta a kabátját, kigombolta, csillogtatta a gombjait, mint kis tükröket és két keze hüvelykujját bal és jobb alsó mellényzsebébe dugta.

Lássák!...

Most az énekes szünetet tartott és fürkésző szemmel nézett végig az emeleteken. Újságpapírba göngyölve krajcárokat, kétkrajcárokat dobáltak le a zene élvezői, a gazdagok papírcsomagolás nélkül egy-egy kerek négykrajcárost s a vörös rézpénz vidáman ugrott a magasba, mikor a kövezetre ért...

A verklis a ritka hang irányába fordult, de szem előtt tévesztette a kincset. Piki csillogó héja-szeme észrevette a keresgélést s bátran kiáltott le az emeletről kis mutatóujját a négykrajcáros felé nyujtva:

— Bácsi, ott van!...

Az énekes hangosan visszafelelt:

— Köszönöm, fiatalúr!...

Büszke és boldog volt Piki... Hogyne!... Az egész ház hallotta, hogy a verklis beszél vele, fiatal „úr“-nak szólította, megköszönt neki egy szívességet, hogy nélküle a négykrajcárost meg se találta volna.

És mikor az egész ház adakozóképesége már ki volt merítve, amikor az énekes, mint a gólyamadár, percekig hiába nyujtogatta a nyakát, a félkarú a Rákóczi-indulóba kezdett, az énekes egy hangos és visszavonhatatlan „Aássszoája“ kiáltással búcsút vett s a vaspántos kerekek hangos gördüléssel futottak ki a kapualjon... Voltak gyerekek, akik nem teltek be a verklivel s elkísérték a másik házba, vagy végig az utcán egészen a Kerepesi-útig, de Piki nem is gondolt erre.

A két Takács fiút nézte, amint vadontúj ruhájában sétára indult. Az egyik kilencéves, a másik öt. Apjuk szabó, kegyetlen és szigorú ember s lakásuk nyitott ablakából nem egyszer hallatszott ki az egész ház borzalmára a rettenetes sírás és üvöltés, amellyel a szegény gyerekek a szülői tekintélynek áldoztak.

— Csak veréssel lehet a gyerekeket nevelni!...
— szokta mondogatni a sápadtarcú, gyérhajú szabómester s a szabóléniával nevelte véresre gyerekeit...

A Takács-gyerekek szivettépő sírására Piki sápadtan lapult meg a gangon, vagy az udvar egy sarkában, s gyermekagyában bizonytalan gondolatok kóvályogtak a szülői szeretetről. A Takács-gyerekek verése neki fájt s bár nem ismerte még a szó jelentőségét, az *igazságtalanság*, a gyengék megkínzása a végsőikig felzaklatta.

De most ünnep volt, Pünkösd, ragyogott a nap s a Takács-fiúk sétára indultak... Béke és boldogság hangulata ült a házon...

S mint két fehér ikercsónak, úgy úszott az ünnepi békén át a földszinten a két Takács-fiú fehér ruhája. Lajos és Béla egymást kézenfogva ment ki az utcára. Apjuk megállt a konyhaajtó lépcsős küszöbén s büszkén nézett a mestermunkák után... A fiúk ruháit értette ezen. Hogy honnan, honnan nem csípte le a fehér vásznat, azt ne firtassuk, de gyönyörű két matrólsruha volt. Hosszúnadrágos, mint az angol divatképeken, a nyakán kék gallér, az ujjavégén kék kézelő, a gyerekek fején két kék kis matrózsapka, büszkén és féltetten mentek a nagymamához.

Piki szívébe ütött a látvány.

Mi volt az ő új ruhája a Takács-fiúk fehér ruhá-

jához képest?... Felért-e a mellény minden zsebével együtt a Takács-fiúk hosszúnadrágjának dicsőségével?... Hiszen kilencéves lett már Piki és hosszúnadrágos fiút még soha nem is látott... Lajos és Béla dicsősége beragyogta az egész házat.

Piki leosont a lépcsőn, vagy ötven lépés távolságban kíserte őket, látni akarta, hogy mennek az utcán...

Az Ősz-utcában csillogott a nap, a Nemzeti Torna-csarnok előtt már cseresnyét árultak, a parasztkocsik, amelyek még az éjszaka jöttek be faluról, a Bucsánszky-nyomdánál új Tatár Péter-füzet volt a kirakatban, de ma Pikit mindez nem érdekelte, csak a Takács-fiúk új ruháját nézte... A legszebb két ruha az Ősz-utcában... Elkíséri őket a Stáció-utcáig, ott aztán felmegy a Fritzhez.

De mi az?... Mi történik?

A Kistér előtt a sarokháznál egy úr lép a két Takács-fiúhoz, magyarázni kezd nekik valamit s együtt eltűnnek a kapualjban.

Mi lehet ez?... Piki megáll és vár!...

Hova mentek a Takács-fiúk?... Hiszen nagyanyjuk az Üllői-úton lakik, oda indultak... Mért fordultak hát be abba a házba?

Percek mulnak el s egyszerre kilép a kapun az idegen úr, karján a Takács-gyerekek ruhája. Mosolyog, visszainteget a kapu alá és hosszú léptekkel, majdnem futva befordul a Múzeum-utcába...

Piki csak áll, vár, néz... Mi történt itt?... Lassan a kapu elé megy, amelyen a két Takács-fiú befordult...

Lajos és Béla egy szál ingben ott álldogál a kapu alatt.

— Szerbuctok!... mondja Piki.

— Szerbuc!... — feleli Lajos.

— Hát ti mért vetkőztetek le?

— Egy bácsi utánunk jött, hogy a papa küldte a ruhákért... adjuk oda neki.

— Miért?

— Mert borulni kezd, megázunk... Inkább elhozza a hétköznapi ruhánkat.

— Én láttam azt a bácsit!... hencegett Piki.

— No, úgy-e!... erősködött Béla, a kisebbik.

— Igen... De nem ment hozzátok, hanem a Muzi felé fordult be.

És míg így beszélgettek, észre se vették, hogy már egy csomó ember áll körülöttük... Nézték az ingre vetkeztetett gyerekeket s egy öreg néni sopánkodni kezdett:

— Jaj Jézuskám, jaj Jézuskám, levetkőztették ezeket a gyerekeket.

Jött a rendőr. Komolyan és lassú léptekkel. Oldalán hosszú kard, ünnepi kék ruha volt rajta, s fekete kemény kalapján tekintélyt keltőn hanyatlott hátra a fehér lószőrseprű.

— Ne tesszen csoportosulni!... szólalt meg.

Ránézett a gyerekekre és megértett mindent.

— Ezeket csúnyán levetkőztették!... bólogatott a fejével.

Lajost jobbkézen fogta, Bélát balkézen fogta, mögötte a sokadalom s a fura pünkösdi processzió nekiindult az Ősz-utciónak.

Lajos és Béla még egy ideig büszke is volt, hogy körülöttük és miattuk történik ilyen ünnepélyesség, hogy rendőr fogja őket kézen. De büszkeségük lassan ijedtséggé változott, mikor befordultak az ismert kapualjba, a szívük vésziesen dobogott, mikor kifutott a gangra az egész ház.

— Levetköztették a Takács-gyerekeket! . . . kiabált egy lány.

S a küszöbön megjelent egy eltorzult arc, kidülledt szem, s rekedten hördült fel a hang:

— Hová tettétek a ruhátokat?

Megdermedt az egész ház, amikor becsapódott a Takács-ajtó.

Elment a rendőr és nemsokára kétségbeesett jajgatás, sírás nyilalt pünkösdi ünnepi csendjébe.

Piki félve, sápadtan húzódott meg az emeleten. Szeme tele volt könnyel . . .

— Mért kapnak ki, gondolta, hiszen nem lehetnek róla!

Stukk

Stukkoltok-e még 1930 gyerekei? Azt hiszem, hogy nem. Mert akármerre is megyek ebben a nagy városban, mindenfelé csak azt látom, hogy lábbal rúgják a labdát. Teljesen kiveszett a stukk és a tempó...

Stukk?... Tempó?... kérdezitek csodálkozva. Hát ez micsoda? Látjátok, így múlik az idő s nemcsak az emberek, de a játékok is megváltoznak.

Amikor Piki kilenc-tízestendős volt, a stukk és a tempó járta. Odahaza jó keményre fonni a labdát és kimenni a Muziba stukkolni.

— Mama!... Mama!... — kiabált Piki — adjál egy pár rongydarabot. Lehet régi, lyukas harisnya is, az talán még jobb.

— Megint be akarsz törni egy pár ablakot?... — kérdezte az aggódó mama.

— Hogy törhetek be lyukas harisnyával, rongydarabokkal ablakot?... — kérdezte ártatlan arccal Piki, s boldog örömmel rohant az udvarra az ócska harisnyával, amelyet édesanyja előkotorászott a szekrény aljából.

Leült az udvar sarkában álló oleander hatalmas dézsájára és nadrágzsebéből egy követ kapart elő. A harisnyát kiteregette, középre tette a követ és az egészet gömbbé gyömöszölte. Azután jobbkeze középujját hü-

velykujjával befogta, mutató- és gyűrűsujja hegyét egymáshoz illetve szájába dugta és nagyot füttyentett. Háromszor egymásután.

Ez volt az „indián“ jeladás.

Takácsék ajtaja kinyílt s megjelent Lajcsi és Pikihez futott. Kezében stift-tű és spárgagombolyag.

(Tudom, hogy csodálkoztok, amiért annyi német szó kerül a tollamra és stukkról, laufmétáról, stift-tűről írok, de bizony Piki gyerekkorában még félig német, félig magyar volt Budapest és a labdajátékok is félig németek, félig magyarok voltak. De Piki már hatéves korában könyvnélkül tudta a Nemzeti dalt és odahaza, mint Petőfi szobra állt fel a dívánra s kezét az ég felé tartva szavalta: „A magyarok istenére esküszünk, esküszünk...”)

— Van benne kő? — kérdezte súgva Lajcsi.

— Hát persze — felelte fölényesen Piki.

És a vékony spárgát befűzte a tűbe és ügyesen összefércelte a harisnyagömböt, hogy a csücske ne álljon el és hogy amikor a labdát fonják, szép gömbölyű maradjon.

Azután következett a labdafonás. Előbb a bordázatot kötötte rá! Olyan lett a labda, mint a földgömb összes délköreivel. Amikor ez megvolt, fent, az Északi Sarkon kezdődött meg a munka. Sűrűn körbe menni a spárgával, az egyik délkörön felül áthúzni, a másikon alul, a spárga szorosan egymáshoz símult, úgyhogy a harisnyából egy szemernyi se látszott ki, közben arra kellett ügyelni, hogy jó keményre is kell húzni, nehogy játék közben meglazuljon. Mert a stukkhoz és a laufmétához kemény, tömített labda kellett. A vörös-fehér

bőrscíkokból összevarrt labda rögtön szétszakadt és lószőrbele kifordult. Az igazi labda az otthon fonott volt.

És Piki nagyszerűen értette a mesterségét.

A kő azért kellett a labdába, hogy lendületet, helyes irányt, vagy ahogy a Muziban mondták, *svungot* adjon neki és ha talált, *értelme* legyen, ne lehessen letagadni... Kék folt maradt a nyomában s ugyancsak megtanított tempózni!

Így készült el a labda, s amikor megvolt, Lajcsi hazasomfordált a tűvel, visszalopta a varrófiókba s a két fiú az új labdával nekivágott a Muzinak.

A pünkösdi ruhahistória sebei már behegedtek, ma közönséges hétköznapi volt, — féltizenegy. Az iskolából tíz órákor hazajöttek már és hosszú volt a délelőtt.

— Csak a Bibó volna ott!... — sóhajtott Piki.

„A“ Bibó a reformátusokhoz járt, pufók, kövér gyerek volt, lógott róla a bő ruha s ahol csak érte a labda, csupa húst talált. Talán csontja nem is volt. Már első gimnáziumba járt, de kétszer egy héten tizenegykor végzett s akkor könyveivel a hátán a Muziba szaladt stukkolni...

— A jó kövér húsán szeretném kipróbálni!... — nevetett Piki és a Sándor-utcában magasra hajította és jobbkézzel elkapta az új labdát. Nem volt az a fogás, melyet a labdával ne tudott volna, egyszer még ugrott is a labda, melyet odahaza font. Csodájára jöttek annak még a Petőfitéri gyerekek is. Piki persze nem árulta el, hogy apró töltött gumilabdát font a közepibe.

Megérkeztek a Muziba.

Takács Lajos csak *kísérni* jött. A sok verés, amit otthon kapott, félénkké, gyávává tette, ő már annak

is örült, hogy olyan szabad és bátor barátja van, mint Piki, a legjobb stukkoló és legjobb tempózó.

— Még korán van, — vélte Piki . . . — Bibó csak tizenegykor jön, ha jön . . . Addig szaladjunk fel a képtárba.

Odahaza voltak a Múzeum hatalmas épületében. Ha esett az eső, vagy elfáradtak, a termekben töltötték el az időt, s Piki könyv nélkül tudta, hogy ki festette a képeket és el tudta magyarázni, hogy ez Mátyás tudósai körében, az Dobozy és hitvese, ez itt pedig Rafael-másolat . . . Az eredeti Rómában van, a Vatikánban . . .

Úgy ragadt rá minden a Muziban esős és unalmas délelőttökön.

Jó és kellemes volt most is végigsietni az üveges termeken. Sárgarézorrú cipőik lépte nagyokat koppant a tiszta parketten, az ablak mellett osztrák veteránok szunyókálásukból riadtak fel az apró léptek koppanására, s az ablakokon beáradó szélesseprőjű napsugarakban millió porszem viháncolt. Senki sem vert fel port és a napfény mégis tele volt porral . . .

Künn a márványos hűs folyósón megállottak a Laokon-csoport előtt, megcsodálták a „Diszkoszvető“-t, azután versenyt futva rohantak le a lépcsőn és újra kint voltak a kertben . . .

Tizenegy óra mult . . . Bibó már ott volt . . .

— Stukk? . . . — kiáltott messziről.

— Stukk! . . . — felelte Piki és magasra lódította az új labdát.

Takács szélesre húzta száját, mert mosolyogva arra gondolt, hogy milyen fog csattanni Bibó bőre . . .

— Ki kezd? . . . — kérdezte Bibó.

— Fej, vagy írás! ... — felelte Piki. — Bár engem illet az elsőség, mert enyém a labda. De legyen fej, vagy írás ... Van krajcárod?

— Hacim van! ... — vágta ki büszkén Bibó és mellényzsebéből kiszedett egy vakító ezüstható ...

Ti, 1930 gyerekei, ha tudnátok, hogy milyen nagy pénz volt valaha ez a hatos, amelyet Bibó röviden hacinak nevezett. Kétszer lóvasúton lehetett rajta menni és még mindig visszakapott az ember két krajcárt, három óriáskiflit lehetett rajta venni és még maradt egy krajcár. Leitnernél kartonra nyomott török katonákat, Rieglernél francia és angol katonákat lehetett kapni érte és még mindig maradt rengeteg pénz, amiért Koob Géza cukorüzletében a Kecskeméti-utcában egészen kis, vékony üvegekben egy krajcárért édes szörpöket árultak... A szörpöt kiitták, a kis üvegeket pedig a bennük maradt levegő odatapasztotta a felső ajkhoz s az volt a büszke fiú, akinek egyszerre négy-öt üvegecske is lógott az ajkán ...

Ennyi mindenfélét jelentett a haci. Nemzeti színre festett csigát, ötven golyót, egy vezér üveggolyót, mennyi szultánkenyeret, törökmézet, diákabrákot ... és jaj! ... a legjobbat elfelejtettem. A Kecskeméti-utca és Bástya-utca sarkán volt a Menschel-cukrászda. Ott árulták a törmeléket. Öt krajcárért már egy nagy stanicli törmeléket lehetett kapni. Mindazt a jót és édeset, ami a süteményekről a cukrászkonyhában letöredezett, vagy esetleg nem sikerült. Titokzatos bőségszaruja volt ez a stanicli. Szerencse dolga, hogy ki mit talált benne. Néha egész indiánt, vagy krumplit is, — ismeritek ezt a leve-

les, édes süteményt? — saumrollnidarabokat, egész cukrokat ...

Ah! rettenetes nagy úr volt a haci.

De most más hivatása volt. Fej, vagy írás? ... Ha Ferenc József feje került felfelé a pörgetés után a földön, akkor Piki stukkol, ha az osztrák kétfejű sas, akkor Bibó stukkol.

Piki pörgetett.

Jól megpörgetni a pénzt, ahhoz is gyakorlat kellett. És a különböző tereken más és másféleképen pörgettek. A ligetiek, ezek voltak az igazi csibészek, hüvelyk- és mutatóujj közé fogták a négykrajcárost, éllel felfelé dobták, úgyhogy éllel lefelé is esett és úgy dült el a földön jobbra, vagy balra. Az Erzsébet-tériek vízszintesen, a mutató- és hüvelykujj közé helyezték és a középső ujjal magosra peckelték fel, hogy csak úgy pörögött a levegőben. A Muziban egyszerűen megfogták vízszintesen, a hüvelykujj és a többi ujj közé és felpergették a magosba.

— Stukk lesz! ... Piki stukkol! ... mesélték egy-nyásnak a gyerekek.

És kis tábor gyűlt össze a Bibó és Piki körül. Ott volt a Buócz a Mária-utcából, a Fritz a Stáció-utcából, a két Huber, a kis Bartos Elza, aki mindig a fiúkkal szeretett játszani, a folyton gúnyolódó, de gyáva Alter, a szeplős Rocsek, Pálos Pál, a nagyszerű futó és a gazdag Rónay, akinek kisasszonya volt, mindig jónak kellett lennie s csak néha szökhetett ki a fiúk közé.

Piki pörgetett. A fényes ezüst villanó, forgó sugarat hasított a levegőbe, világított a napfényben.

— Írás! ... ordították ... Bibó stukkol.

Piki jókedvében volt, henceget. Izgatta és hencegővé tette, hogy olyan nagy udvara van s félvállról mondta:

— Én mindig ötször tempózok, ő csak egyszer.

Ez annyit jelentett, hogy Piki mindig ötször hagy magára stukkolni, míg Bibónak csak egyszer kell kivédenie Piki dobását. De Piki dobása holtbizonyos, míg Bibóé? ... Nevetséges! ... Ha Piki tempóz?! ...

Már fel akartak állani a Múzeum komoly épületének sárga fala elé, mikor megjelent a *Duplex*.

Duplexnek hívta a Muzi azt a vén solferinói veteránt, aki a kertre vigyázott. Jobblába térdből mankóba futott, úgy topogott, kopogott a kövezeten, balkezében vastag bot, de a duplex nevet onnan kapta, mert a sors különös kegyelme révén orra hegyén egy nagy dudorodás volt, mintha egyszerre két orral szagolná a virágokat.

Stukkolni tilos volt a Múzeum falai alatt. Leütötték a festéket, megakasztották a forgalmat s mielőtt a stukk megkezdődött, kémeket küldöttek ki, hogy hol a Duplex.

— Itt a Duplex, itt a Duplex! ... — jelentette sietve Buócz.

Alter zsebéből hirtelen egy könyvet vett elő s fel és alá kezdett járni, mintha tanulna. Fritz és Bartos Elza mennyországot és poklot ugrottak, Piki és a két Huber versenyfutásra állott fel, Takács pedig bakot ugrott Bibó felett.

Duplex gyanutlanul sétált odább és fordult be a sarkon a Kisfaludy-szobor felé.

A gyereksereg egy pillanat alatt megint együtt volt.

Piki felállott tempózni. Bibó pedig két lépésről stukkolt. Öt pompás Piki-tempó következett.

1. Háttal Bibó felé magasra ugrani s a levegőben szétterpeszteni a lábakat, úgyhogy a labda a láb között a falat érte.

2. Úgy tenni, mintha ugrana, s egyszerre mélyen leguggolni: a labda magasan felette csapott el.

3. Kettős homorítás. Előre vetett lábbal felugrani, s a levegőben egyszerre hátracsapni a lábat és nagyot homorítani, úgyhogy a labda a hát mögött találjon falat.

4. A kezét föl a fülhöz kapni, s helyben megállni. Bibó azt hitte, hogy most ugrik és nem ugrott. Helyben maradt. A labda alatta süvített el. Micsoda kacagás. Bibó hogy szégyelte magát!

5. Mint a villám hasravágódni.

Taps, ordítás, éljenzés! ... Piki remekelt. Letudta az ötöt, most következik Bibó eggye ... Csak egyet kell tempózni, de amíg Piki talál, mindig ott marad.

Piki feláll, Bibó feláll.

Dobják egymásnak a labdát. A szabály az, hogy három dobás között egyszer stukkolni kell. Piki már az elsőre stukkolt ... Zsupsz! Bibó fenekén csattan a tömött labda. A kemény kő sajog, de a gimnazista visszatartja magát és még csak arcizma se rezdül meg ...

Újra! ... guggolni próbál, — zsupp! ... vállon találja Piki ...

Következik a harmadik. Piki épp stukkolni akar, mikor felordít Buócz:

— Itt a Duplex!

A labdát már nem lehet visszafogni, kicsúszik, repül és csörömpölve törik ki egy ablak.

A vér megfagy a szívekben, egy pillanatnyi rémület, aztán vad futás...

Csak Bartos Elza marad ott... Mi köze neki a fiúkhoz? A többi ki az Esterházy-utcába és onnan futva a Sándor-utcába.

Piki szíve vadul dobog... Mi lesz ebből?...

— A nevem nincs ráírva a labdára!... — mondja.

— De ilyen labdát csak te tudsz fonni, Piki!...

— sunyiskodik Alter.

— Eskü!... Becsület... — kiáltja Huber.

— Eskü!... Becsület... — zúgja utána a kar, ami annyit jelent, hogy a történetekről senkinek egy szót se.

És szétszéledtek és hazamentek.

Piki nem találta a helyét. Délutánra meg kellett tanulnia egy kis verset, melyet magyarból kapott fel, de az apró sorok sehogysem mentek a fejébe. Egyre az ajtót leste, nem kopogtat-e valaki, nem jelenik-e meg a küszöbön a Duplex!

Csend volt, vésztiósló csend.

Szokása ellenére a szobába húzódott. Máskor a konyha volt rendes tartózkodási helye, mert ott édesanyja rétestésztát nyújtott, libát vágott fel, káposztatorzsával ajándékozta meg, mindig akadt nézni, torkoskodni való, de most a magánosságot kereste. Hasra feküdt a kanapéra s maga elé tette a könyvet.

A betűk tótágast állottak, amíg értelmetlenül bámult a sorokra:

Szülőföldem szép határa,
Meglátlak-e valahára?

A nagy „Sz“ betű tempózott, kettős homorítással elvált egymástól, az „M“ leguggolt, azután felugrott... Rettenetes, mi minden történhetik? Talán többé nem is megy a Muziba, a Kistérikhez csatlakozik, hiszen csak az Ősz-utcán kell végigmenni... Igaz, hogy ott Kottasz a vezér, nincs annyi hely, nincsenek régi római sírok, s érdektelenebb a „rabló-pandur“, de viszont nincs Duplex és egy nagy, szürke tűzfal alatt könnyebb a stukk.

— Nem!... Nem!... súgta... Nem hagyom ott a Muzit... És ki tudja, hogy ki törte be az ablakot?... Elhangzott az „Eskü... Becsület“ Az indiánok népe megtartja szavát s ha csak Alter nem lesz áruló... Nem lehet! A nagy törzs megbünteti...

De ebben a pillanatban... hallotta, óh, de hogy hallotta! — nyílt a konyhaajtó, a kövezeten furcsa, nehéz koppanás... ez Duplex lépése...

És nyílik az ajtó és ijedt, sápadt arccal belépett az édesanyja, és kezében a labda!... Az ő labdája, az ablaktörő harisnya...

Piki anyjára nézett, az ajka megremegett, de azért keményen mondta:

— Kicsúszott... Nem akarattal...

A küszöbön felmerült Duplex...

— Ety florin nyolcfan grajcár! — görögtek ki szájából a tört magyar szavak. Az ablag annyi mekvan, üzeni az ikazkatóság...

— Egy forint nyolcvan krajcár!... — kiáltott fel kétségbeesetten Piki mamája, és már ütésre emelte a kezét.

De Piki keményen, szemrebbenés nélkül állott.

— Három hónapig nem eszem kiflit reggelire!...
— mondta határozottan. Tudta, hogy vétkezett, bűnhődnie kell.

— Többé nem mégysz a Múzeumba!... — szólt komoran édesanyja és a szekrényből elővette a pénzt...

Duplex elkopogott és könnyek közé merült a két sor:

Szülőföldem szép határa,
Meglátlak-e valahára?

Mintha a Muziról írták volna.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Megmozdul a Kistér

Láttatok már halat, amint a hálóból a szárazra vetik? A szilárd földön van, a levegőben, néki csupa idegen elemben, eleinte dobálja magát, úszáshoz szokott izmaival a levegőben úszni akar, de oldalt esik, vergődése mind lassúbb lesz, már csak mozdulatlanul lélekezik...

Így érezte magát Piki a Múzeumkert nélkül. Tíz órakor hazajött az iskolából, beült a konyhába, elővette „Az utolsó mohikánt“, olvasni akart, de fülében ott csengett a fiúk csatakiáltása, *érezte*, hogy most állnak fel versenyfutásra egyik saroktól a másikig, most bakot ugranak a hátsó zárt nagykapu előtt levő két kövön, most vesznek ki rabló pandurra, *nélküle* éli a Muzi gyönyörű életét, most, hogy ő nincs ott, féllábon Huber a legjobb ugró, most, hogy ő nincs ott, a Petőfisták bátran mernek hadat üzeni a Muzinak... Nincs ott Piki, akitől félni kell!

És becsapta a könyvet, egy óvatlan pillanatban kisurrant az utcára... Csak háromszázötvenhat lépés — egyszer kiszámította!... és a Muziban van. De nem mehet! Édesanyja megtiltotta, de ha anyjától mehetne is, ott a Duplex, elúzi, elkergeti.

Lehajtott, szomorú fejjel a Kistér felé indult hát. A lába vitte csak, nem a szíve, s a láb milyen lassan megy, ha nem mozgatja a szív! Ment, mendegélt, állt,

álldogált. Vagy egy félóraig állt az utcán a Nemzeti Tornacsarnok vívótermének nyitott ablaka előtt s nézte, hogy a fehérszakállas öreg Keresztesy, a híres vívómester hogy vív egy sertehajú, kövér, hangosszavú férfival. A kövér levette vívómaszkját... Megismerte arcáról, eleget látta a Borsszem Jankóban, a Bolond Istókban... Szilágyi Dezső, a híres képviselő...

De mit bánja ő az egész képviselőházat, Keresztesyt? Menjen-e a Kistérre, vagy ne menjen? Legyen-e árulója a „Muzi“-nak s álljon-e Kottasz táborába?

Magas, szőke fiú volt ez a Kottasz. Az arca egy kicsit szeplős, arccsontja kiálló, hosszú haja belógott a homlokába, trikóinget, pantallót hordott és mezítláb járt. Ő volt a *csibészek* kapitánya.

A Muzi csapatja ugyancsak trikóinget viselt, de rövidnadrágos volt és mindegyiknek volt cipője. Igaz, hogy a legtöbb cipő orrát sárgaréz fődte, nehogy a köveken ledörzsölődjék a bőr. A Kistériek a Muzisokkal csak ütközetek idején találkoztak. Amikor életre-halálra mérték össze erejüket. Ilyenkor a vezér fehérzászlós hírnökkel jelent meg az ellenség táborában, s kihívta őket. Fej, vagy írás döntötte el, hogy hol legyen a harc. A Muziban-e vagy a Kistéren? Piki már kétszer volt hírnök s az idősebb Huberrel vitte végig a zászlót (az ágra kötött zsebkendőt) az Esterházy-, a Múzeum- és az Ős utcán a Kistérig. (Ma Mikszáth-térnek hívják). Ott már várta őket a „csibészek“ csapata. Sorukból kivált Kottasz és Nemes és megkezdődött a tanácskozás. Megvizsgálták és mérlegelték, hogy elég súlyos-e a sértés, amely az egyik, vagy másik tábort érte, azután döntött a fej vagy az írás... És kitűzték az ütközet helyét és idejét...

De most Piki egyedül és zászló nélkül somfordált a Kistérre... Ment... megállott a Lovarda hátsó kerítésénél, úgy nézte, hogy vezetik a lovászok a lovakat, megállott Bucsánszky kirakata előtt... Már csak egy pár lépés, és ott a Kistér!

A csibészek éppen laufmétáztak.

Most „vettek ki”.

1930 gyerekei, hallottatok-e róla, hogy mi az a laufméta, vagy magyarosabban: longaméta? Ti csak azt tudjátok, hogy mi a dribli, mi a gól, az ofszájd, a fault, a tacs, a tizenegyes, de semmit se hallottatok a métáról, a mátorról, a helyettes mátorról, a stukkolásról, a kutyu-sokról, a levattáról.

Pedig hajdanában, harmincöt-negyven év előtt de tudta ezt minden pesti gyerek. A játszóknak két félre osztottak. Mindegyik pártnak volt egy kapitánya, az egyiké a Kottasz, a másiké Nemes. A kapitányok *vettek ki* azaz válogatták maguk köré a jó játékosokat. Sok minden kellett ahhoz, hogy valaki jó játékos legyen. Futni kellett tudni, jó ütőnek kellett lenni, jó dobónak és jó stukkolónak...

De várjunk... várjunk. Nehéz ezt így egyszerre megmagyarázni... Piki csak állt a sarkon és nézte.

Kottasz és Nemes a levattán vett ki.

A levatta kerekre hengerelt, a fogójánál karcsúbb, az ütőjénél kissé hasasabb, vagy hatvan-nyolcvan centiméter hosszú volt. Kottasz alsó végénél megfogta s haránt, függőlegesen feldobta a levegőbe. Nemes elkapta, lehetőleg a mély pontján, hogy minél több hely maradjon a tenyértevésre. Mert ahol Nemes elkapta, ott erősen megmarkolta, Kottasz kezével Nemes keze felett fogta

át a levattát, Kottasz keze fölött Nemes balkeze fogott, a fölé Kottasz balkeze, most alulról felkapaszkodott Nemes jobbkeze és így végig a levattán, mintha a két kapitány felmászott volna... Akinek a keze legfelül került, az *választhatott elsőnek*.

De erősen kellett fogni a felső csücskén tartott levattát, mert a másik fél mutatóujjával háromszor ráüthetett, s ha ez nem esett ki a kézről, akkor *gilt* volt, akkor megkezdődhetett a *kivevés*.

A szerencse Kottasznak kedvezett, ő válogatott. Tizenegyen voltak összesen. Így nem oszlottak egyenlő táborokra s az egyik félnek, ahol öten maradtak, *cékával* kellett volna játszani. A céka pótolta a hatodikat.

Ekkor jelent meg lassú léptekkel Piki... Megállt és szótlánul nézett. Ismerte a Kistér s amint nadrágzebbe dugott kézzel megállott, összesúgtak a fiúk... Mit akarhat itt?... Majd Kottasz megtudja...

— Hohó! nem kell céka, — szólt hangosan Kottasz, s balszemével Nemesre hunyorított. — Akarsz játszani?... — fordult Piki felé.

Csend volt. A Muzi legjobb stukkolójáról volt szó s amelyik párt megkapja, az már félig *bent* volt...

Mert a játékban nagyon fontos volt, hogy ki van bent és ki van kint.

— Jó... — felelt röviden Piki, de hangja halk volt és fátyolozott, mert érezte, hogy árulást követ el a Muzi ellen, amikor a mezítlábas csibészekkel játszik.

Micsoda más volt a méta a széles Esterházy-utcában, ahol egész a Sándor-utcaig lehetett kifutni, milyen bátor volt a Huber s milyen büszkén lehetett rohanni, amikor a rács mögül Bartos Elza nézte a futást.

— Hát Pikit választjuk!... — mondta Kottasz és Piki vállára tette a kezét... — Ő a legjobb stukkoló!

Így hatan kerültek egy-egy csoportba!

Most fej vagy írással eldöntötték, hogy ki van kívül, és ki van bent.

Nemesék voltak bent.

Ők ütöttek.

Most pedig figyeljete, mert kezdődik a játék.

Kimérnek negyven lépés távolságot. A negyvenedik lépésnél van a méta. Oda kell futni az ütőknek, hogy onnan visszakerüljenek a kiindulási pontra, a házba.

Akik a házban vannak, azok vannak *bent*, az az egyik fél; a másik fél pedig a „kutyusok“ kívül levő csoportja, s legfőbb emberük a stukkoló. A kívül levők közül kerül ki az adogató is.

Most pedig, hogy mindent megértsetek, csak egy rajz segít.

Országos Széchényi Könyvtár

××××××

□ Ház

○ Adogató

○ Kutyus

○ Stukkoló

○ Kutyus

○ Kutyus

□ Méta

○ Kutyus

A kereszték jelzik a bentlevők csapatját, a körök a kívüllevőket... Az adogató, a kis, keményre fonott labdát a levegőbe dobja, nem nagyon magasra, nem nagyon alacsonyra, s a keresztés a levattával a labdára suhint s igyekszik minél messzebb ütni, hogy míg a labda száll s a kutyus a stukkolónak dobja, ő már kívül legyen a métán. Ha a labda hamarabb kerül a stukkolóhoz s eltalálta a futót, az egyes csapatok helyet cserélnek. A bentlevők kerülnek ki.

Három adogatást szabad egy keresztesnek kivárni, a harmadikra ütni kell s ha nem talált, oldalt áll s vár egy szabadító, nagy ütésre, hogy kifuthasson és visszazalad hasson. A legjobb ütő üt legutoljára, ez *hármát üthet*, tehát kilenc adogatást várhat ki. Ennek a neve *mátor* s a helyettese a helyettes mátor...

Nemes volt a mátor s a másik párton Kottasz az adogató és Piki a stukkoló.

Lehet, mert Piki állott stukkra, lehet, hogy mert balszerencse üldözte őket, egy Nemes-párti se tudott kifutni, míg a mátor nem ütött.

Kottasz adogatott...

Előbb *csókra* nyujtotta a labdát, ami annyit jelentett, hogy Nemes a levattával megérintette, mielőtt a valódi adogatás történt... Most kissé feldobta Kottasz a labdát, Nemes levattája lendült és a labda messze repült, túl a legkívül álló kutyuson. A keresztesek vidáman futottak a métába, még mielőtt a kutyus Pikihez juttatta volna a labdát... Következett Nemes második ütése, hogy behozza a fiúkat és a helyettes mátort. Ez az ütés is nagyszerűen sikerült...

Most a harmadik ütés következett. Nemes mesterfogása. Olyan messzire ütni a labdát, hogy ő maga ki- és visszafuthasson.

Ezt se a Muziban, se a Petőfi-téren senki se tudta utána csinálni.

De most Piki nélkül számított.

A labda repült, Piki kifutott a legszélső kutyusig, elkapta a labdát, s mikor Nemes már visszafelé úton volt, s már majdnem beért a házba, stukkolt. Ki lesz ügyesebb?... Nemes-e, vagy Piki labdája?... Még

csak egy lépés, de nem lehetett megtenni, Piki labdája fejest talált.

Éppen a ház előtt...

— Már bent voltam!... — ordított sápadtan Nemes...

— Még kint voltál!... — harsogott Kottasz és a kutyusok csoportja...

A Kistér forrongott és izzott. Így még itt senki se stukkoit.

Kottasz átölelte Pikit:

— Maradj itt... Ne menj vissza a Muziba, legyél *kistéri*...

Felfogjátok-e, hogy mit jelentett ez a szó?... Kistéri!... Hogy lépjen be a szabad csibészek csoportjába, akik nem ismernek el más rendet, csak a magukét, akik iskolakerülők, akik horgászni mennek a kelenföldi holt Dunaágra, akik a katonabandát a Nájgebájtól felkísérik a Várig, akik délelőtt a piacon segítik a nehéz kosarakat cipelni, akik májustól októberig nem hordanak cipőt s minden ruhájuk egy nadrág, egy hózentráger és egy trikóing... Zsebükben bicska van és kő, felszedik a cigarettavégeket és az összegyűjtött dohányból új cigarettát sodornak s körbe ülve egymásnak adják s lassú cúgokkal mellre szívják.

Félelmetes és vad nép a csibészek csapata. És most a vezér, a hosszúnadrágos Kottasz felszólítja Pikit, hogy csapjon fel.

Nagy megtiszteltetés!... Ritka alkalom!... Példa még alig volt rá!

Piki már ingadozott... Távoli lehetőségek de-rengtek benne. Többé nem jár iskolába, nem megy haza,

a Margit-híd alatt fog lakni s ő lesz Kottasz helyettese. Kicsi neki a Múzeumkert, az övé lesz egész Pest a Fátértől a Garibaldiig, vasárnap forgatni fogja a ligetben a ringispilt s délelőtt a Zöld vadász előtt a fűvön fog heverészni, ahol a hintások kártyáznak.

A „szabad“ Pest körvonalaait ismerte, s tudta, hogy mindez az övé, ha *csibésznek* esküszik.

— Muzisból nem lehet kistéri!... — vágott közbe sötéten Nemes. — Tűz a tűzzel, víz a vízzel! — Muzisból nem lehet kistéri, — zúgta a többi tíz is.

— Aki cipőt hord, az nem mezítlábas!... — dűnnyögte a félszemű Kácsér, a legnagyobb verekedő.

— De ha én parancsolom! — kiáltott fel Kottasz.

— Nem kell, nem kell! — lázongott a kistéri csapat. — Nem kell idegen.

Kottasz egy pillanat alatt átlátta a helyzetet. Vezéri méltóságát nem érdekes kockáztatni egy muzis miatt.

— Jó!... — mondotta végül... — Gondolkozunk és holnap jelentkezz újra!

— Hogy én jelentkezzem?... — hencegett Piki. — Nem ti híttatok engem?... Nem ti kértetek engem?... Örüljete, ha szóba állok veletek, — *csibészek!*

A legmélyebb megvetéssel ejtette ki ezt a szót.

— Sérteni akartál? — kérdezte kihívóan Kottasz, aki érezte, hogy most már a maga tekintélyét kell megvédeni. Valahogy jóvá kell tenni azt, hogy maguk közé hívta a muzist. Legokosabb, ha rögtön támadásba megy át.

— Sérteni akartál?... — kérdezte újra kihívó arccal s halkán sziszegte: — Brusztflek!

Ez azt jelentette: „Vigyázz, mert mellbevágalak!“
Piki agyán óriási gondolat futott át.

Itt a pillanat, hogy a Muzi visszhangozzék a nevétől. Ha ki is van tiltva, mégis róla fognak beszélni... Jobban ezek közül nála senki se fut... Innen hazáig öt perc! ....

— Brusztflek?... — kérdezte hátrahajolva s a következő pillanatban teljes erejével pofonvágt a Kottaszt...

Halálos csend, döbbenetes dermedés...

A kistéri sereg lélekzete megállott. Erre még nem volt eset. Egy muzis egyedül átmerészkedik és szemtől szembe állva megüti Kottaszt.

A nagy Kottasz felhördült, Pikinek akart ugrani, de Piki mint a nyúl elugrott és rohant végig az Ős utcán. Utána a tizenegy csibész! Legközelebb hozzá Nemes... Ez volt a vad hajsza! Lábujjhegyen előredűlve rohantak, két méter távolság se volt köztük. A többi messze elmaradt mögöttük, csak ordításuk hallatszott oda, a járókelők megállottak, egy gyümölcsös kofa ijedtében kiejtette kezéből a literest, most Piki nagyot gondolt... Futás közben Nemes előtt hirtelen leguggolt, Nemes keresztülesett rajta, nagyot buk fencezett s Piki nevetve tovább szaladt... Elérte a kaput, ott megfordult s harsányan kiáltott:

— Csibészek!... Éljen a Muzi!

És be, és fel az emeletre.

A csibészek pedig megálltak a kapu előtt... Körülvették a házat, tanácskoztak s düh és elkeseredés forrott bennük s mint a sakálok ordítózták egyszerre kórusban:

— Gyere Piki, ha mersz!... Gyere Piki!...
Gyere Piki!

Piki megállott a gangon. Előtte a nagy udvar, a távolban a sötétlő kapualj, azon túl az utca, az utcán túl a Muzi, amelynek híréért ő most feláldozta szabadságát.

Mert a csibészek most nem mennek el a kapu elől. Kiáltásuk behallatszott az udvarra, s vadul zúgták:

— Gyere Piki, ha mersz!... Gyáva Piki, gyáva Piki!... Gyere, ha mersz!

De Piki nem ment... Lassan kifújta magát s benyitott a konyhába.

— Hol voltál? kérdezte vészajtóslóan édesanyja... — A Múzeumkertben?...

— Nem, — felelte Piki... — Megígérttem, hogy oda többé nem megyek...

S hogy elterelje magáról a figyelmet, bement a szobába s elővette Bőrharisnya történetét. Kivitte a konyhába, feltérdelt egy székre s úgy tett, mintha olvasna.

Pedig a Muzira gondolt... Az ütközetre, amely elmaradhatatlan... A Kistér és a Muzi meg fog ütközni. És hogy ő ne legyen ott? Az lehetetlen... Hogy többé a Muziba ne menjen? Az lehetetlen!... Hogy a nagy napon a törzset cserben hagyja?...

Az ajka akaratlanul is megmozdult.

— Mit mondasz? — kérdezte az anyja...

És Piki hangosan olvasta a könyvből:

— Életemet és véremet áldozom fel a törzsért...

Bartos Elza üzenetet hoz

Megvolt az ebéd, hirtelen még átfutotta a leckét, felmondta édesanyjának a *Szülőföldem szép határát* s háromnegyed kettőkor nekiindult az iskolának. Mert Piki idejében reggel nyolctól tízig és délután kettőtől négyig járt iskolába az elemista.

S vaskövetkezetességgel aznap is elérkezett a háromnegyed kettő, amikor vállára kapta táskáját, hogy az iskolába szaladjon. Máskor fütyörészve fordult ki a kapun, megvárta, míg jön egy másik negyedik osztályos s együtt hancúrozhattak az iskoláig, — de ma?

Kiküldte lesre a Takács-gyereket s az lábujjhegyen fordult vissza.

— Baloldalt a félszemű, jobboldalt a Nemes.

A Kistér két legveszedelmesebb csibésze. Kácser, a vasöklű és Nemes, a szarvaslábú. A nagyverekedő és a nagy futó. Akár jobbra megy, akár balra tart, sorsát nem kerülheti el.

És a percek veszedelmesen multak. Ha elkésik, bekövetkezik a harmadik, a legnagyobb veszedelem, Rózsa tanító úr nád pálcája.

Mit csináljon hát, hogy kerülje ki Kottasz pribékjeit s hogy jusson el mégis az iskolába? Segítséget keresve nézett szét az udvaron... Hirtelen felvillant a szeme... Az asztalos!... Gottlieb bácsi, az megment-

heti... Kis kézikocsijára ládákat rakott Gottlieb bácsi, hogy elszállítsa. Az inas már be is volt fogva a rúd mellé, hogy meginduljon.

— Gottlieb bácsi!... Gottlieb bácsi!... futott Piki a lőcslábú, szőkeszakállú mesterhez.

És hadarva, gyorsan elmondta mondókáját.

Gottlieb bácsi nevetett, s Piki a következő pillanatban már ott gubbasztott egy nagy ládában. Összehúzta magát, mint selyemhernyó az eperfalevelek között, s Jancsi inas hangos *hoop!* kiáltással kigördült a kapu alól. Kácser éppen abban a pillanatban hagyta, hogy Nemes egy cúgot szívhasson a cigarettájából. Tíz lépésnyire tőlük Piki kiemelkedett a ládából, kiugrott s oda kiáltotta nekik:

— Csibészek!

És villámgyorsan rohant az iskolába.

Nemes torkába ragadt a füst, szeme tele lett könnyel, a félszemű Kácser felüvöltött... Milyen szegyen!... Nem is kísérelték meg üldözőbe venni... Zsebre dugott kézzel, lassú léptekkel indultak a Kistér felé. Az üres volt, a csibészek csak négy óra felé gyülekeztek újra.

— Szeabusz!... — mondta Kácser Nemesnek.

— Szeabusz!... — mondta Nemes Kácsereknek.

És az egyik ment az Ősz-utcán a Stáció-utca felé, a másik pedig befelé a Sándor-utcán a Bodzafa-utca irányában. Érezték, hogy nagy vihar van kitörőben; a Kistérnek meg kell ütköznie a Muzival. Ez többé nem Kotasz és Piki ügye, — ez a becsület kérdése.

Pikit, amint megérkezett az iskolába, nagy gyűrű fogta körül.

Honnan, honnan nem, a gyerekek légipostáján már mindenki tudta, hogy mi történt. Nem kellett ahhoz se újság, se telefon, se távirat, hogy mi történt a Kis-téren, vagy a Muziban. Madárnál, gondolatnál sebesebben szállt a hír, hogy Piki megverte Kottaszt. A diákgyűrű zsongva ágaskodva vette körül Pikit, aki csillogó szemmel mesélte:

— A csibészek azt hitték, hogy egy muzista elárulja a törzset!...

(Oh, arról nem beszélt, hogy milyen közel volt az áruláshoz, hogy inkább a csibészeken mult, mint rajta.)

Aztán hevesen, kipirulva folytatta:

— Brusztflek!... — mondta Kottasz... — Brusztflek?... — kiáltottam én, és már csattant az arcán a pofon.

— De megfutottál?... — sunyiskodott Alter, aki minden áron rontani akarta a hatást. Fekete haja rövidlátó szemébe lógott s ajka gúnyosan mosolygott.

— Mingyárt kihúzhatod a lutrit!... — fenyegette meg hirtelen Piki az alattomos közbeszólót, aki gyáván elhallgatott... — Persze, hogy elfutottam... Ők tizenegyen, én egyedül...

— Igazad volt... — Igazad volt! — zúgták a fiúk, akik előtt különben is nagy volt Piki tekintélye.

Hogyne!... Vele már gimnazisták stukkoltak és laufmétáztak, ő már a Muzi szabadcsapatának tagja volt, ahova kívülre még csak Alter került be... De Alter csak néző volt, belebeszélő, míg Piki egyenrangú társ... *Majdnem* gimnazista, és ami még ennél is több, — fő-

stukkoló! Még második, harmadik gimnazisták is úgy mutattak rá: — Ni, ez a Piki!...

A IV/b. előtt a földszint nyüzsgött és hömpölygött még az á-isták is odajöttek, hogy a részleteket hallhassák. Fenn az emeleten pedig a leányok álltak lábujjhegyre és néztek le a rácson, hogy láthassák a fiúkat. Mert a földszinten voltak a fiúk, az emeleten a leányok. És Bodrog igazgató úr szigorúan elrendelte, hogy a fiúk a leányokkal ne játszanak, ne beszéljenek, de még csak ne is találkozzanak. A leányok csak a fiúk után öt perccel mehettek haza.

Egy emelet... egy világ!... választotta el a fiúkat a leányoktól. Ha egy fiú felkiáltott egy leánynak, vagy egy leány lekiabált egy fiúnak, az már intőt jelentett, s a szülőnek be kellett jönni... De attól nem tilthatták el őket, hogy ne nézhessék egymást. S amint a leányok odafent lábujjhegyen álltak, egyszerre csak megpisszent közülök az egyik:

— Pszt! Pszt!

A váratlanul jövő pisszegésre a fiúk elhallgattak, s ijedten felnéztek... Alter már féllábbal az osztályba is surrant. Azt hitték egy tanítónő, vagy talán maga az igazgató pisszeg, hogy csend legyen.

De nem, Bartos Elza pissegett.

— Piki!... Piki!... — kiáltotta most, hogy a fiúk felnéztek.

Göndör, barna feje áthajolt a rácson, kezében egy levél fehérlett s a következő pillanatban a levél lerepült az udvarra. Piki, a híres stukkoló a levegőben kapta el.

Erre még nem volt példa!... Hogy egy leány levelet dobjon le a fiúknak! Sőt egy fiúnak!

— Bartos!... — hangzott ebben a pillanatban recsegő szigorúsággal.

Az egész iskola megdermedt. A IV/a. leányosztály kisasszonya, Adamikné nagysága, tünt fel a folyosóra nyíló boltozatban. Meglátta, hogy repül a levél, s hogy Piki elkapta.

Adamikné nagysága, helyettes igazgatónő, volt az iskola megtestesült szigorúsága. Az ő osztályában óra előtt, alatt és után mukkanni sem volt szabad, s szemüvege félelmetes villámokat szórt. Az alakja gömbölyűcske volt, alacsony, a haja szőke, a szeme kék, s azt hitte volna róla mindenki, hogy kedves, barátságos, pedig ebben a puha, gömbölyű külsőben szigorú, szögletes, kemény egy teremtés lakott.

És még arra se várva, hogy Bartos Elza megmukkanjon, lekiáltott az udvarra:

— Te fiú!...

Piki elsápadt... Felnézett...

Micsoda kicsiség volt ehhez képest a Kistér, Kottasz, a tizenegy csibész... Tudta, hogy a megszólítás őt illeti, de úgy tett, mintha nem neki szólna.

— Te fiú! Te fiú!... — hallatszott most már energikusabban. — Hozd fel nekem azt a levelet.

Ez ellen már semmit sem lehetett tenni. Itt nem volt menekvés, nem volt kibúvó... Mit csináljon? Súlyomszem, a nagy főnök ilyen esetben hangtalan nevetéssel eltűnt volna üldözői elől a sűrű bozótba, vagy felkapott volna a „síkság fehér paripájá“-ra, de ő, bár belül Súlyomszem volt és Vadölő, kívül mégis csak az őszutcai elemi IV/b. osztályába járt s Adamikné nagyságának ellenszegülni nem lehetett.

Kis szívében feltárult az élet szomorú titka, hogy más a valóság és más a képzelt boldogság világa. Kopaszra nyírt, gömbölyű macskafejét lehajtotta, nem sírt, pedig szemét égették a könnyek, és lassú léptekkel nekiindult a rózsaszín, az évek hosszú sora alatt ezer és ezer gyermeklépéstől kitaposott márványlépcsőknek.

És ebben a pillanatban Pista bácsi, az iskolai pedellus megfogta a csengetyű hosszú vasfogóját, leakasztotta a szegről és megkondukt a lélekharang. A máskor oly vidám gyerekereg zsibongás nélkül vonult be az osztályokba és szedte elő csendben a könyveket, csak Alter súgta hunyorogva:

— Most stukkoljon a hencegő!...

Künn a folyosón állott Bartos Elza, aki a megszólítás után mozdulni sem mert, a boltozatban várt Adamikné nagysága, a lépcsőn pedig lassú léptekkel kullogott fel Piki.

Kezében a levél. Gyorsan megnézte a címet... Rajta csak ennyi: „Üzenet a törzstől!...“ De mi lehet, mi lehet a borítékban? Nem volt leragasztva és benne csak egy lap papír... Egy pillanatra megállott, kihúzta félig s elolvasta az üzenetet:

„El kell jönnöd a Muziba.

A nagy tanács.”

— Mi lesz?... Mi lesz? — harsogott Adamikné nagysága, Piki kettőt lépett s átadta a levelet.

Adamikné nagysága elvette, meg se nézte s keményen rászólt Pikire:

— Most lemész az osztályba, nem mész a helyedre, a kályha mellett a sarokba állsz, arccal a fal felé for-

dulsz és ott várod, míg Rózsa tanító úr bejön... Megértetted?

— Igenis, kezét csókolom!... — felelte Piki.

— Ismételd el, hogy mit fogsz tenni.

— Bemegyek az osztályba, — felelt, mintha a leckéjét mondaná Piki — nem megyek a helyemre, a kályha mellett a sarokba állok, arccal a fal felé fordulok s ott megvárom, míg Rózsa tanító úr bejön...

Adamikné nagysága ránézett s megcsóválta a fejét:

— Kár érted... Értelmes gyerek vagy.

S ezzel otthagya. Piki még hallotta, amikor odaszólt Bartos Elzának:

— Te pedig jössz velem az igazgató úrhoz!

Piki megfordult és ment lefelé a lépcsőn... Mi történnék most, ha nem menne le az osztályba, nem állana arccal a fal felé, hanem otthagyná az egész iskolát, hazamenne és beállna a Gottlieb bácsihoz inasnak... De ez lehetetlen!... Bartos Elzát nem hagyhatja így el... És a Muzi is... a gimnazisták... Bibó... egy inassal nem játszanának.

Ment hát az osztály felé; Pista bácsi szembe jött vele s megsímogatta a fejét.

Csak nem kell félni!... — súgta mosolyogva s eltűnt a kapu alatt.

Piki szeme tele lett könnyel... Pista bácsi szerető szavaira egy pillanatra nedves lett a szeme. Hát nem mindenki akarja bántani?... De erőt vett magán s belépett az osztályba. A fiúk várták, hogy a helyére fog menni, de Piki egyenesen a kályha mellé ment, ott arccal a fal felé fordult az „Erdélyi néptípusok“ falikép alá, s háttal az osztálynak megállott.

Mögötte az osztály suttogása, neszező moraja. Senki sem mert szólni hozzá, Cseperkálolics, a vigyázó, kezében a notesszel ridegen vigyázott a rendre s Piki csak ennyit hallott:

— Dömötör, fel vagy írva!...

— Stern, fel vagy írva!...

Most lépések hallatszottak a folyosón, Rózsa tanító úr ismert lépései, a sor szélén ülő Láng kinyitotta az ajtót, ötvenkét gyerek állott fel a helyéről, megvárta, míg Rózsa tanító úr helyet foglal a katedrán, aztán leült.

Rózsa tanító úr rá se nézett, nem is szólt hozzá... Elővette hegedűjét, (az első óra énekóra volt) és csendesen intonálta a dalt:

„Fel, fel vitézek a csatára

A szent szabadság oltalmára...”

A sok vékony gyerekhang pattogva énekelte a víg-ütemű indulót, s a gyerekek harsogóan dalolták, hogy mi lelkesíti csatára a magyart, mikor kinyílt az ajtó s alázatosan belépett valaki... Csak Pista bácsi lehetett, mert a gyerekek nem állottak fel s Piki félszemmel oda is sandított.

Csend lett, az osztály az „ez lelkesíti...” után elharapta az éneket...

Most megszólalt Rózsa tanító úr:

— Az igazgatói irodába mész!...

Piki megfordult... Ment... Pista bácsi mellett lassú léptekkel... Bentről pedig utána hangzott: „...csatára a magyart!”

Különben pedig néma csend volt az iskolában. Minden osztályban benn a tanító, magyarázat, felelet hallatszott ki a nyitott ablakokon, hiszen már május vége felé járt és délután kettőtől négyig rekkenő meleg feküdte meg az osztályokat.

De az éneken, a magyarázatokon, a feleleteken túl valami félelmetes csend borult az iskolára. Piki még sohasem érezte, hogy cipője milyen kísértetiesen tud kopogni. Lehet, hogy a sárgaréz kapli!... Pedig szinte lábujjhegyen akart lépdelni.

— Csak az igazat mondani!... Nem kell félni!... Az igazgató úr jó ember!... suttogta csupa rövid mondatban Pista bácsi, míg felmentek az emeletre, melynek lépcsőházból nyíló ajtajára ki volt írva: „Igazgató. Értekezni lehet szülőknek d. e. 11—12 között“.

És most őt értekezési időn kívül hívják be. Igaz, hogy ő nem is szülő.

Az ajtó halk, de félelmetes nyikorgással nyílt. A tágas szobában nagy íróasztal, a falon Ferencz József király, Erzsébet királyné, Rudolf trónörökös, Trefort Ágost közoktatásügyi miniszter és Kamermayer Károly polgármester arcképe mutatta, hogy az állam és a város tisztelete az úr ebben az iskolában. A falak mentén kitömött madarakkal teli két üvegszekrény, az íróasztallal szemközt levő széken az őszes, szőkés szakállú igazgató és az íróasztal sarkánál álldogálva Bartos Elza.

Pista bácsi, aki valaha továbbszolgáló altiszt volt a katonaságnál és tudta, hogy mi a regula, összeütötte bokáját:

— Jelentem alássan tekintetes igazgató úrnak, a parancsot teljesítettem.

— Jól van Pista bácsi, elmehet!... — felelte az igazgató.

Pista bácsi újra összeütötte bokáját, s hárman maradtak a szobában.

A szemközt levő földszintes ház udvarán egy verkli éppen a Dunári keringőt játszotta, az utcán valaki hangosan énekelt „Kis csolnakom a Dunán rengedez“, a nyitott ablakon besütött a nap s a léniaegyes napsugársávban millió kis porszem táncolt valcerütemben.

Az igazgató úr felemelte szőke Krisztus-fejét, Piki szemébe nézett s kérdezve állította:

— Nahát, itt vagy?

Piki nem tudja, hogy mit feleljen. Ha azt mondja „itt“, érezte, hogy az szemtelenség, hiszen az igazgató úr úgyis látja, hát inkább hallgatott.

Az igazgató úr csak nézett rá. Ötven év körül lehetett, a szeme jóságos kék, a termete magas és a hangja lágy, dallamos.

— Mi ez...? — kérdezte most és felvette az íróasztalról a Muzi üzenetét.

Bartos Elza felelt. Határozottan, szíve egész őszinteségével.

— Ezt a levelet én hoztam a Muziból...

— Muzi?... Mi az a Muzi?... — kérdezte csodálkozó arccal az igazgató úr.

A két gyerek mosolygott.

— A Muzi a Múzeumkert!... — felelte halkan Piki.

— Na... ha megmondod, hogy ki alapította a Múzeumot, semmi bajod se lesz, — mondta most hir-

telen az igazgató úr és a pedagógus kíváncsiságával nézett a fiúcskára.

Piki szeme felvillant. Hiszen ha ő egész szabad napját a Muzi kertjében tölti is el, azért tudja, hogy mi van bent a termekben, ismeri a képtár minden képét, tudja róluk, hogy ki festette, ismeri az épület minden zegét, zugát, — ő ne tudná, hogy ki alapította a Nemzeti Múzeumot. És habozás nélkül csak úgy kapásból, mintha stukkolna, felelt:

— A Nemzeti Múzeumot a legnagyobb magyar apja, gróf Széchenyi Ferenc alapította 1802-ben.

Bartos Elza fellélekzett. Piki megmentette őt is. Hálásan, csodálkozva, mosolyogva nézett rá.

Az igazgató úr szerető szemmel nézett Pikire, de nem dicsérte meg.

— Olvastad ezt a levelet? ... — kérdezte tőle.

— Igen! — felelt keményen.

Csak nem fog Bartos Elza jelenlétében valótlan-ságot mondani.

— Mit akarnak tőled a Muziban? ... — faggatta most tovább az igazgató.

— Hogy eljöjjek a törzs gyűlésére!

— Milyen törzsről van szó?

— Mi az irokézek törzséhez tartozunk! ... — felelte büszkén Piki ... — Én miattam a Kistér kihívta az irokézeket, és a nagytanács gyűlést tart. Arra hívnak engem.

— Mikor én kisfiú voltam, — szólalt meg az igazgató úr, — mi magyar-osztrákot játszottunk. A magyarok voltak a hősök, az osztrákok pedig ...

Ferencz József képére nézett és elhallgatott, kis ideig gondolkozott, majd Bartos Elzához fordult:

— Kis leányom, te ne avatkozz a fiúk játékába s ne vegyülj közéjük. Most megintlek mindkettőtöket, mert a tantestületi szellem így kívánja... Nesze fiam, itt a leveled, menj a törzshöz és véd meg. De a leckédet pontosan tanuld meg. Most az egyszer nagyobb baj nélkül elmehettek.

Az udvaron ebben a pillanatban három órára csengettek.

Piki úgy szerette most az igazgató urat, hogy a nyakába tudott volna ugrani, meg tudta volna csókolni.

Együtt léptek ki Bartos Elzával a folyosóra. Elza szó nélkül az osztályba akart szaladni, de Piki odasúgta neki:

— Vértörvény... Üzenet!

Erre egy irokéz leánynak meg kell állni.

Piki pedig hozzáhajolt és csak ennyit súgott:

— Bartos Elza, te leszel a feleségem!

És hármásával hagyva ki a lépcsőket, rohant le az udvarra, ahol tíz perc szünetre most özönlöttek ki a fiúk.

— Nos? Nos?... — fogták körül Pikit.

— Nos?... — szemtelenkedett Alter.

Piki nyeglén felelt:

— Az igazgató úr megkérdezte tőlem, hogy ki alapította a Muzit?

A nagy ütközet

Három nap rettenetesen hosszú idő. Az anyaszívnek három egész hónap. Hogy ez így van, azt Piki abból következtethette, hogy Duplex látogatása után harmadnap ropogós kifli barnállott reggeli kávéja mellett.

— Mama? ... — nézett Piki a konyha felé asztala mellől édesanyjára, és ebben a nézésben, benne remegett a kérdés, hogy megbocsátott-e?

Az anya kinn állott a félig nyitott konyhaajtóban féllábbal a folyosón és az egyik szobaúr nadrágját kéféltte. Mert szegény özvegyasszony volt, aki abból élt, hogy szobáját kiadta szobauraknak. Leánya kalapüzletbe járt s a négyszázezer lakosságú Budapest kellős közepén nehéz harcot vívott a megélhetésért.

Piki erről a harcról semmit sem tudott. Neki játéka volt a szegénység. Magától értetődőnek találta, hogy minden héten két nagy kosár frissen dagasztott kenyeret vitt a Stáció-utcába a pékhez sütésre, útközben megállott, hogy összehúzza a szakajtó kendőjét, nehogy a tészta kifolyjon ... A péknél megvárta, míg számot kapott, amelynek párját a kenyérre ragasztották, elnézte a fehérkötényes, gatyás, papucsos, mezítelen mellű péklegényeket, amint hosszú, hajlósnyelű belisztezett lapáton ügyesen hajítják az izzó zsarátnokú kemencébe a kenyereket. Orra, tüdeje megtelt a friss zsemlyék illa-

tával, azután leporolta trikóingéről a lisztet és már rohant a Muziba.

Ha lehetett.

De vajjon ma lehet-e? ... A kiflit itt látja a kávéja mellett! Elfelejtette-e édesanyja, vagy megbocsátott? Elfelejtteni aligha felejtette el, mert egy forint nyolcvan krajcár sok pénz volt a szegény özvegyasszonynak. De ha nem felejtette el, akkor bizonyosan megbocsátott. Az özvegy anyák hamar megbocsátanak az ilyen Piki-knek.

De fia kérdő nézésére nem akart lágyaságot elárulni és kurtán felelte:

— Ne kérdezz ... Edd meg és menj az iskolába.

Piki hozzáfutott és megcsókolta a kezét. Így szoktak ők kibékülni! Gyorsan megitta a kávéját és Karolin testvérével máris sietett le a lépcsőn. Karolinnak is ott kellett lenni nyolckor a Koronaherceg-utcában Strauss Mina kalapüzletében.

— Te ... Karolin! ... — súgta neki Piki a sarkon ... Ma van a nagytanács!

És feleletre se várva, Fritzhez csatlakozott s vele együtt sietett az iskolába. Alig várta, hogy Pista bácsi a tíz órát elcsengesse. Hazaszaladt, otthon lecsapta a könyveit s egy óvatlan pillanatban kisurrant, kinn volt az utcán, és benn a drága, drága, imádott Muziban.

Ha édesanyja feloldotta a kiflibüntetés alól, a Muzibüntetés magától elesik! ... Ez volt Piki egyenes gondolatmenete s ezért minden lelkiismereti furdalás nélkül fordult be az Országházzal szemben levő kis kapun a kertbe. Máskor megállott egy-egy pillanatra, nézte hogy nyitják ki féltizenegykor a karzatra nyíló kapu-

kat, hogy tódul be a nép, megvárta, míg nyitott konfli-
son megérkezik a sárgaszakállú, rogyóstérdű miniszter-
elnök, Tisza Kálmán, míg múzeumkörúti lakásáról át-
ballag a házelnök, Péchy Tamás, de ma ilyen kíván-
csiskodásra nem volt ideje.

A hátsó jobboldali szárkofágban volt tizenegy óra
tíz perckor a nagy Tanács.

Benn a régi római koporsóban.

A törzs négy főnöke, a szeplős Rocsek, Huber
Miklós, Buócz és ő maga, ott találkozott. Tizenegy óra
tíz perckor pedig azért, mert ma intő konferencia volt
a református gimnáziumban s a fiúk tizenegy órákor
hazamehettek.

De most még csak háromnegyed tizenegy volt.

Mit csináljon huszonöt percig Piki? Csendben és
feltűnés nélkül akart meghúzódni a Muziban, nehogy
Duplex észrevegye és azért elhatározta, hogy a Berzse-
nyi szobor alatt a sétálók közé vegyül. Ott talán talál-
kozik Bartos Elzával is, akit a nagy nap óta nem látott.
Kezét nadrágzsebébe dugta s fütyürészést tettetve vonult
a kis tisztás felé, amelynek közepén szürke gránit alap-
zaton mereng a romlásnak indult magyaron Berzsenyi
Dániel.

Tanuló diákok, gyermekeket levegőztető dadák,
nyugdíjas életüket szellőztető öregurak. Frejleinos „ne-
velt“ gyerekek, árusok krumpliban tűzött szárú piros,
zöld papírforgó zizegő pillangókörével lepték ott el a
padokat. Ott komoly Múzeumkert volt a kert, ahol illen-
dően kellett viselkedni, ráccsal körülvett sétány, házi
feladat, nem pedig a szabad, rakoncátlan, végtelen Muzi,
a Bibó, a Piki, a Buócz hazája.

Kazinczy és Berzsenyi szobra körül terült el a Múzeumkert, hátul az Esterházy-utcával párhuzamosan pedig a szabad élet boldog földje: a Muzi.

És Piki most a Muziból a Múzeumkertbe rándult.

Nagy, mély gyerek-kocsikban pufók, rózsásképzű csecsemők aludtak ott, miközben a szélesszoknyájú paraszt dadák húzták ide-oda, ringatták a kocsit, másutt kisfiúk, kisleányok énekelték kézfogózva, körbe menve:

Flórián, Flórián,

Hat geleet sieben Jahr ...

Pikinek ez az egész szabályozott világ egy felügyelet alatt levő Fröbel-féle gyermekkertnek tűnt fel. Mit tud ez a rendezett, szögletes kert a törzsről, az irokézekről, a métáról, stukkról, rohanó rabló-pandúr-ról? Itt már vadnak tűnik fel az a gyerek is, aki két krajcárért vesz a krumpliból tűzött papírforgóból és azzal fut néhány lépést.

De ezek legalább még játszottak, énekeltek.

Az igazi áldozat, rabszolgagyerekek azok voltak, akik a padon ültek s vagy kézimunkáztak, vagy freijlein-jük felügyelete alatt olvastak.

És jaj, ezek között a szegények között volt Bartos Elza.

Piki már messziről észrevette. Jobbkeze hüvelykujjával középső ujját lefogta s mutató- és gyűrűsujját ékbe szorítva szájába vette s begörbített nyelve alól három kurta indiánfütyöt hallatott, az irokézek hívó jelét.

Bartos Elza kis fejét felkapta, a fütyt irányába nézett, de arca mozdulatlan, majdnem szomorú maradt.

Valaminek itt történnie kellett?

Máskor felkelt, Pikihez futott volna, most némán, tágranyitott szemmel ült helyén s úgy tett, mintha könyvébe figyelne.

Piki szíve hevesebben dobogott.

Bartos Elza miatta szenved, biztosan a levélért büntették meg, vagy az is lehet, hogy hazát cserélt s a Muziból örökre a Múzeumkertbe költözködött.

Piki két kis öklét hegyesre feszítve zsebében, arra felé indult. Elhatározta, hogy csak fütyürészve elmegy a pad mellett, csak szemébe néz Bartos Elzának, szemébe nézi a törzs hívását, a maga vágyódását és megismétlését annak, hogy ő, első Piki, feleségül hajlandó venni Bartos Elzát.

Hiszen már csak egy hónap és gimnazista lesz!

Bartos Elza látta, hogy mi készül. Finom kis orrcimpája kitágult, megremegett, talpa ültében alig észrevétlenül topogott az apró kavicsokkal felhintett földön, szeme mozdulatlanul tapadt a könyv betűire, amelyek egyszerre megnagyobbodtak és mégis olvashatatlan szavakká meredtek. Ült és visszafojtott lélekzettel várta, hogy mi lesz?

Piki jött... jött... egyre közeledett.

Egy pillanatig sem gondolt arra, hogy megáll a padnál, csak éppen elfütyürész mellette... Nem is köszön, nem is veszi észre Bartos Elzát.

Ha ő *olyan!*

De amikor a pad közelébe ért, váratlan dolog történt. Elza kisasszonya, egy hegyes német hajadon, fel pattant helyéről s éles hangon rikoltott, hogy minden szem feléje fordult.

— Hör mal Junge, mach dass du wegkommst ein für allemal!

Piki annyira meg volt lepve, hogy szinte kővé vált. Annyit tudott németül, hogy megértse miről van szó. Ilyen sértés Elza előtt! Mit csináljon most? Erre még nem volt eset a Muziban.

Most Elza felállott, kisasszonya felé fordult, de a szigorú német nyárs szóhoz sem engedte jutni.

— Ruhe! — ripakodott rá, s Elza ijedten leült.

Piki, hogy zavart helyzetéből meneküljön, két ujját ajka közé vette, egy úgynevezett „óriásfütyöt“ bocsátott világgá, felemelte fejét és vadul futni kezdett.

Úgy, ahogy csak ő tudott futni. Felső testével előre dőlve, lábujjhegyen, karját könyökben behajlítva, mint mikor a legvésebb pillanatokban a pandúrhadnagy a rablóvezért kergeti. Futni... Gyorsan, szépen, egész testi erejével és ügyességével, a test rohanó mozgásával törölni le a lélek szenvedett szégyenét, — öntudatlanul is az az érzés vett erőt rajta. Egy pillanat alatt kikerült gyalázata színhelyéről, a Múzeumkertből és ott rohant már hazája földjén, a Muziban.

A gyerekek ott mit se tudtak a szégyenéről, a karikázók visszafogták karikájukat, nehogy útjába kerüljenek; a bakugrók abbahagyták az ugrást, a golyózók ijedten álltak a falhoz s úgy néztek utána, mint mikor a járókelők a lobogó fáklyával rohanó tűzoltók után bámulnak.

— Piki fut!... Piki fut!... — mutattak utána.

Már feltűnt a szárkofág, már látta a szeplős Ró-cseket, Hubert és Buóczot, amint őt várták.

Megállt és lihegve mondta:

— Mint hírnök, itt vagyok!

Most körülnézett, hogy nincs-e valahol a közelben Duplex, s mert tiszta volt a levegő, egymásután beugrottak a régi római koporsóba, melynek fél fedele rajta volt, másik fele fedéltelenül ásított az örökkévalóságban. Aquincum ősi temetőjéből ásták ki Marcellus centurio koporsóját és vitték a Muziba, hogy kis Pikik és Rocsekek oda elbujhassanak. Már napok óta nem esett és a koporsó belül száraz volt. Rocsek, aki második gimnazista volt, kuporogva ült le a koporsó végén levő kővankosra, amelyet néhai Marcellus századosnak faragtak, hogy fejét a halhatatlanságban azon nyugtassa, míg Buócz, Huber és Piki széltében ültek hárman egymás mellett, összehúzott térdekkel.

— S. P. Q. R! ... — mondta Rocsek.

— S. P. Q. R! ... — felelték morogva az irokézek.

Mert bár irokézek voltak, rézbőrű voltukkal elvegyült rómaiságuk is, Fenimore Cooper világa Mucius Scaevolával egyesült fantáziájukban s Julius Caesar egyenrangú volt az utolsó Mohikánnal.

Rocsek egészen apróra zsugorodva vezette az értekezletet. Nyulánk, karcsú fiú volt s társaival együtt irgalmatlan szűknek találta Marcellus centurio utolsó pihenőjét, de a misztikus helyzet és a tanácskozás titkozatossága okából mégis szívesen áldozta fel kényelmét.

Volt abban valami nagyszerű: egy aquincumi koporsóban tanácskozni. Dönteni harcról, békéről, a pesti iskolák összeütközéséről. Mert csak erről lehetett szó!

A Kistéri csibészek egy része a Nagymező-utcai polgáriba járt, a polgárinak pedig szövetségese volt a

Markó-utcai réal és a Röser-intézet. Ehhez csatlakozott a Széchenyi-tér és a Zerge-utcai réal.

A Muzi törzse a református gimnázium, s ennek szövetségesei a Markó-utcai gimnázium, a Petőfi-tér és a József-tér.

Minden év tavaszán megvívta ez a két csoport nagy harcát, amely mindig félelmetes verekedéssé fajult. De hogy egy elemista miatt fujják meg a riadót, erre még nem volt példa.

Piki érezte megkülönböztetett és fontos voltát s ezért egy indítvánnyal kuporodott elő. (Mert hogy állott volna, azt nem lehetett mondani!) Bartos Elza képe motoszkált egyre benne, úgy érezte, hogy valamivel ki kell tüntetni a kis hősnőt s ezért nagy ravaszul így szólt:

— Mielőtt a tanácskozást megkezdenők, be kell jelentenem, hogy Bartos Elzát a levélügy miatt eltiltották tőlünk. Többé nem jöhet közénk. Miattunk büntetés érte, s azt indítványozom, válasszuk meg Veturiának, római anyának.

Olyan értelmetlen volt, amit mondott, oly szépen hangzott, s miután Rómáról is volt benne szó, egyhangúan elfogadták.

— A veturiai oklevelet én rajzolom meg! — mondta Buócz, a legjobb rajzoló.

— És én adom át! ... — tette hozzá Piki.

— S. P. Q. R! ... — emelte határozattá az indítványt Rocsek.

— S. P. Q. R! ... — mormolta a törzs.

Most újra Rocsek vette át a szót.

— Tudjuk, hogy rendkívüli eset, hogy egy negyedik elemista miatt lépnek sorompóba a szövetségesek, de

Piki, mint futó, ugró, stukkoló és jellem gimnazistának számít s ezért elrendelem, hogy a szövetségeseiket fegyverbe szólítsák s hogy a seregek szombat délután négy órakor a Fatéren összeütközzenek.

— Úgy lesz!... Úgy lesz!... Úgy lesz!... — hangzott a háromszoros indián becsületszó Marcellus sírjában.

— Sz... sz... sz... szisszent ebben a pillanatban a koporsó nyitott vége felől és Alter, aki mindig mindent kiszimatolt, bedugta fejét a sírba s csak ennyit mondott: — Duplex!

És elővéve a Verne könyvet, amelyet mindig magánál hordott, úgy tett, mintha olvasna.

Halálos csendben húzódott meg a kőládában a négy hadkeverő. Hallották Duplex féllábának csoszogását, mankójának szabályos koppanását. Buócz, aki a sarkon ült, még látta is magas, molnárszürke sapkáját, aztán mind messzebről kopogott a faláb s elsőnek Piki ugrott ki a koporsóból s utána a többiek.

— Hogy tudtad, hogy itt vagyunk?... — kérdezte Altertől Rocsek.

— Kitaláltam!... — felelte szerény szemtelenséggel Alter.

— Nem baj, nem titok! — mondta megvetően Hubert... — Mindenki tudhatja, hogy szombat délután életre-halálra a Fatéren.

— Ma csütörtök van, szombat délutánig mindent elintézhetünk!... — rendelkezett Rocsek. — Piki, te, mint követ a Kistérre mész, ott bejelentetted a kihívást, én megmozdítom a reformátust, te Huber a Zergét, te Buócz a Markó-reált és gimnáziumot... A Kistér érte-

síti a Nagymező-utcai polgáristákat és a Reáltanoda-utcát és a Petőfi-teret.

A szerepek ki voltak osztva, a feladatot el kellett végezni.

Piki egy pillanatig se habozott.

A Múzeum-utcai kapun kirohant, megállt az Ősz-utca és Kistér sarkán, Kottaszék tanyáján. A csibészek ott tanyáztak s megpillantva a sarkon Pikit, neki akartak rohanni.

De Piki hármat fütyült, s kezében, annak jeléül, hogy követ, fehér kendőt lobogtatott. Ez nemzetközi megállapodás lévén, Kottasz intett Kácsernek, hogy vegye át a Muzi üzenetét.

A félszemű Kácser ugyancsak fehérszerű kendőt kapart elő zsebéből és Piki felé közeledett.

— Követ, mi hír? ... — hangzott a kérdés.

— Szombaton délután félnégy!... Fatér!... — kiáltott Piki.

— Szombaton déultán félnégy!... Fatér!... — kiáltott a Kistér.

És Piki már is repült vissza a Muziba, ahol pillanatok alatt híre terjedt a nagy kihívásnak. A játék elmaradt s mindenki a Fatérról beszélt.

Mint Amerika, olyan messze volt a Muzitól a Fatér.

Kinn a külső Lipótvárosban a Valero-kaszárnya előtt elterülő hatalmas terület. Félig katonai gyakorló-tér, félig pedig lomra vetett holmik nagy gyűjtőhelye. Hajdan ott raktározták fel a Dunán Pestre hordott fát, onnan támadt a neve, de most kerítésekkel volt összevissza szabdalva, a kerítéseken belül ócskavas, lerom-

bolt házak sutra vetett régi faanyaga, toldott-foldott kunyhók, putrik s odébb az újonnan vágott Markó-utca torkolt a Váci-körútba.

Verekedésnek való hely, híres a pesti fiúk világában!

Mint futótűz terjedt el a különböző táborokban a hadbahívás. Minden egyes iskolát értesítettek, minden teret fegyverbe szólítottak. Csak az Erzsébet-tér maradt közömbös, oda túlnyomóan frejlejnös gyerekek jártak. A legnagyobb sereget a Nagymező-utcai polgári és a Markó-utcai reál szolgáltatta. Keményre font labdák, kövek kerültek a zsebekbe, a csúzlikra új gumit, a hajító parittyákra új bőrt kötöttek, voltak, akik húros nádneyilakkal, hegyes íjvesszőkkel vonultak ki. A Petőfi-tér dobbal jött, a Széchényi-tér trombitával s a Muzi bizalmát nagyban növelte, hogy az utolsó percben a Klauzál-utcai gimnázium, amelynek hova csatlakozása kétes volt, melléjük állott. A pénteki nap tervezgetéssel, készülődéssel, célbalövéssel telt el, s szombatra a leckét senki se tanulta meg.

Egész szekundazápor esett szombat délelőtt.

A két tábor minden csataterv nélkül vonult fel. A tér nyugati oldalán volt a katonaság mászó deszkafala, korlátja, fabakja, a Muzi és szövetséges serege azt szállta meg. Aki a mászófalat végérvényesen elfoglalta, az győzött. Hangos kiáltással üdvözölte minden csoport a melléje csatlakozó szövetségest, s nagy éljennel fogadta a Muzi-tábor a Klauzál-gimnáziumot, amely lobogó, halálfejes zászlóval vonult fel. Nyüzsgött és forrott a hatalmas tér. Az épületanyagokat kihurcolták, erődítéseket építettek belőle, az ócskavasból páncélt kötöttek, az

első sorban egymással szemközt felállottak a csúzlizók és kődobók, a könnyű tűzerek s mögöttük a futók és ostromlók állottak fel.

Háromnegyed négykor váratlan esemény történt.

A Valero-kaszárnya napos káplárja megjelent a téren s megparancsolta az inspekciós tisztnévben, hogy a fiúk hagyják el a Fateret.

Felelet helyett megkezdődött az ütközet.

Közáport indított egymásra a két sereg és a patrónatászás, csákós káplárnak futva kellett menekülnie. Piki kiugrott a sorból és kemény labdájával fejbevágta a Nagymező-utcaiak főstukkolóját, Engelthallert...

Ez volt a jel az általános ostromra.

A két sereg megrohanta a mászó deszkafalat s egymást tolt, ütötte, hajtotta, verte. A Klauzál zászlaja már majdnem fenn lobogott a deszkafal ormán, mikor egy kődobás érte Borbást, a zászlótartót, úgyhogy véres fejjel esett le. A csúzlik söréteket zúdítottak a két seregbe, repültek az íjak, ordítással, káromkodással telt meg a levegő, ez többé nem volt egyszerű, szelíd játék, hanem vad és elkeseredett verekedés. Letépett ruhák, összekarmolt arcok, bicegő lábak mindenfelé...

Külön élet, harcolt, viaskodott minden talpalattnyi föld.

Még nem volt győztes és nem volt legyőzött. A Nagymező-utca oldalról támadt s be akarta keríteni a Klauzált, a Muzi a palánkért vívott elkeseredett harcot a Széchenyivel, amikor egyszerre a kaszárnya felől recsegve, harsányan, minden zajon túlrikoltva megszólalt egy trombita.

Az első pillanatok pokoli zajában nem is ügyeltek rá.

De amikor közelebből zengett, izgatottan figyelt fel mindenki.

Széles rajvonalba, szuronyt szegezve rohant a térre a Valero-kaszárnya készenléte, a kékruhás „*Be-reitschaft*“.

— Fuss baka, fuss baka, megfőtt a zupa!... — harsogta a bakatrombita.

— Az apád!... Az apád!... — ordították a szurony mögül a bakák és a Fatéren minden hadirend felbomlott.

Ellenség és jóbarát egyetlen tömegbe keveredve, özönlött a Markó-utcán át a Váci-körút felé, együtt futott a Kistér a Muzival, a Petőfi a Széchenyivel, az íjasok a csúzlisokkal s mögöttük zúgott, zengett, harsogott a baka-*sturm*. *Országos Széchényi Könyvtár*

— Fuss baka... fuss baka, megfőtt a zupa!

Kottasz vad nevetéssel futott elől s futtában ordította:

— Ezt stukkold meg, Piki!

A futósereg vad zűr-zavarban ért ki a Váci-körútra, majd feldöntötte a kék-fehér jelzésű ludoviceum—óbudai lóvasutat, amely éppen akkor ért oda, a járókelők megállottak s úgy nézték a rohanó gyereksereget s mögöttük a szuronyos bakákat.

Így végződött 1887-ben a fatéri ütközet!

Rózsa tanár úr nádpcájája

Fapad a Muziban!

Nem a Múzeum-kertben, ahol szép fehérre festett, vaslábú, hordozható padok sorakoztak egymás mellett, amelyeket télen raktárba vittek és csak orgonanyílásra hoztak elő, — hanem fapad a Muziban! Két fekete, korhadt falába mélyen, elmozdíthatatlanul be volt cölöpölve a földbe, esőtől, hótól feketére ázott és mosott, nyirkos ősztől megdagasztott, nyári szárazságtól megrepesztett deszkalap volt rászögelve s régi idők emlékeül ott felejtődött az Eszterházy-utcai oldalon.

Oda nem volt érdemes új padot tenni, az nem sétatér: — az a Muzi!

De ezen a régi padon esik csak igazán jól az ülés. Vasárnap van, Piki megígérte édesanyjának, hogy új ruhájában ma nem fog labdázni, hát lovagolva szemben keresztbe ült Fritz barátjával a padon és gyorsan, lelkesen beszélt:

— Te... tudod... mikor bejöttünk, csupa kő és márvány volt minden és a lépcsőkön tükrök és mindenütt fényes gázcsillárok és megmutatták nekem az első emeleten a cukrászdát, hogy ragyogott a padlója, mint a tükör, képek a falon...

— Láttam!... — vágott közbe Fritz.

— És láttad a rózsaszínű márványfalakat és azután mindig feljebb mentünk és szűkebb lett a lépcső, és melegebb a levegő, kisebbek az ajtók, nem olyan tükrösek, nem olyan üvegesek, és ott is volt egy cukrászda, de deszkapadlós, szegényes...

— Láttam!... — mondta Fritz.

— És majd elszédültem, mikor a jegyszedő bevezetett minket a kis ajtón és én lefelé láttam a sok széksort mélyen, meredeken egymás alatt és fiúk, lányok mentek a székek közt és kiabáltak, friss vizet, cukrot, narancsot tessék!... és a falak mind aranyosak voltak, a páholyok piros bársony függönyösek és a magasból látni lehetett a páholyokban a kis székeket és föntről egy nagy, ragyogó, szikrázó üvegcsillár lógott le és ezer láng égett rajta és attól úgy reszketett a levegő, és a reszketésen át olyan végtelen messze volt a földszint, és egészen kicsinyek lenn az emberek és...

— Láttam, láttam!... — erősködött hencegve Fritz.

De Piki tovább beszélt, neki egészen mindegy volt, hogy Fritz látta-e, vagy nem — ő tegnap először volt a Népszínházban és ezzel tele volt a szíve. Ki kellett önteni!

— Aztán olyan furcsa volt az a nagy lyuk, ami-ben a zenészek összegyűltek...

— Zenekar!... — igazította helyre Fritz.

— Tudom! Zenekar!... — ismételte Piki.

— Akkor miért mondod lyuk?

— Mert ha zenekar, fentről mégis csak lyuk.

— De lentről zenekar és akik a neveket adják, azok lent ülnek.

— Jó ... Aztán mindig több és több néző ült lenn és fenn és az valami csoda volt, amikor lassan felfelé kezdett mozogni a vasfüggöny. A levegő úgy reszketett, meg kellett fogózkodni a helyemen, úgy szédültem.

— Azt egy gép húzza!

— Tudom! ... — védekezett Piki.

— Hát akkor miért szédültél? — támadott a jóbarát.

— Mert mégis furcsa volt, és sohase láttam és azután jött egy szakállas, vörös ember, beült a zenekarlyuk közepén egy magas székbe ...

— A Konti volt, a karmester ... Zsidó! ... — hangzott a magyarázat.

— És láttam a deszkákon állni egy parasztházat, fákat, kis ágakon köcsögöket, egy falut, jött a Blaháné és mindenki tapsolni kezdett és a Vidor kispap volt és a végén feleségül vette Blahánét és úgy nevettem a Solymosin, a Némethen ...

— Semmi! ... Semmi! ... — legyintett Fritz. — Láttam már ... Az igmándi kispap.

— Igen, az a neve ... Honnan tudod? — csodálkozott Piki.

— Mondom, hogy láttam! — fölényeskedett a vetélytárs. — Nálunk a házban lakik a Pálmay Ilka, a leghíresebb színésznő, az szokott nekünk jegyeket adni ...

És győzedelmesen nézett Pikire.

Ezt csinálja utána, hogy az ő házukban, ahol az ő apja házmester, a Stáció-utcában lakik a leghíresebb színésznő, a Pálmay Ilka.

— De hiszen a ház a Cziráky grófé? — tamaskodott Piki.

— De a gróf kölcsön adta a Pálmaynak.

— Jé! ... Hát lehet egy házat kölcsön adni?

— Pálmaynak lehet.

— És a gróf oda szok jönni és az istállóban gyönyörű négy ló van és két hintó, az egyik könnyű és a négy lóra négy hálót terítenek és a kocsis magyar díszben felül a bakra, trucctoll van a kalapján, és a gróf a Pálmayval délután kikocsizik végig a Sugár-úton a Stefánia-útra.

— És te azt látod?

— Azt hiszem! ... — büszkélkedett Fritz. — A Pálmay lakása csupa virág és koszorú, és szalag és gyönyörű képek a falon és a fal selyemmel van bevonva...

— Jé! ...

— És mi az egy népszínmű... Ha egy operettet látnál? ...

— Mi az, egy operett?

— Amibe többet zenélnek, mint beszélnek... És a beszédeken nevetni muszáj... Aztán egy sereg trigós leány énekel és táncol...

— Trigós? ...

— Olyan rózsaszín és lila testhez álló harisnyában egészen fel...

Itt Fritz elhallgatott és csillogó szemmel nézett Pikire.

— És mi van még az operettben?

— Ott énekel a Dárday, a Hegyi Aranka és a végén mindenki énekel... És utána vacsora van otthon a palotában és jönnek a grófok, a színészek és jön a

Munczy, a szakállas, gyémántgombos cigány... Egész éjjel hallgatjuk... Bizony!

Itt nem volt se kérdés, se felelet. Egy pillanatra elhallgatott a két fiú, némán nézte a pad fekete, ráncos, kopott deszkalapját. Semmire se gondolt egyik se, csak érzett, csak sejtett valamit, hogy sok furcsa, érthetetlen és megmagyarázhatatlan valami van a felnőttek világában.

Végre is Piki szólalt meg.

— És te szoktál bemenni a Pálmay lakásába?

— Tudod mit?... — csillogott fel Fritz szeme.

— Mit!

— A Pálmay most nincs Pesten... Ha holnap reggel félnyolckor eljössz hozzám, akkor ott takarítanak, akkor téged én beviszlek... De adsz nekem most tíz gojzit és egy vezérüveget!

És kinyújtotta kezét, úgy kérdezte:

— Gilt?

— Most?... Tíz gojzit?... És egy vezérüveget?

— Van nálad?... Tíz gojzi és egy vezérüveg mindig van nálad.

Piki felállott, átemelte lábát a padon és duzzadt nadrágzsebébe nyúlt. Valóban, golyók csörögtek benne. Az kell az embernek, ha a Muziba megy, olyan, mint a pénz. Lehet érte cserélni bélyeget, labdát... Be lehet menni vele Pálmay lakásába.

Kivett egy marék golyót, szép zöld, vörös, kék, sárga égetett agyaggolyót.

— Gilt!... — felelte és Fritz kinyújtott kezébe számolt tíz gojzit...

— És az üveg?

— Azt akkor kapod meg, ha már ott voltam. Gilt?

— Gilt!

És a két szerződő fél egymás markába csapott. A Gilt!... szócskával megerősített kézfogásuk eskünél erősebb jelentősége volt. Itt többé visszalépés, szösze-gés nincs.

— Holnap félnyolckor!... — kérdezte még Piki.

— A kapuban várlak... — felelt Fritz, aztán hal-kabban folytatta — nálad van a vezérüveg? Csak látni szeretném.

Piki másik nadrágzsebébe nyúlt, onnan egy tarka körökkel befestett facsigát kotorászott elő, majd egy csillogó üveggolyót.

— Itt van!... Ezt!... — mutatta Fritznek.

Gyönyörű üveggolyó volt, kis vékony hullám-vonalú topáz, türkiz, bronzcsillogású csíkok indultak ki sarkpontjából, s találkoztak össze az ellenkező póluson.

— Szép!... — bólogatott Fritz.

A csiga és az üveg visszakerült a zsebbe és a két fiú néhány percig némán állott.

— Ticcs?... — kérdezte rövid szünet után Fritz.

Ez annyit jelentett, hogy golyózzanak. Játszanak gurítósdit, és akinek a golyója hamarabb ticcseli (találja) a másikat, azé a ticcselt golyó. Lehetett volna még ajánlani „kacli“, vagy „spán“ játékot is, de Piki ezt elutasította. (*Kacli* a kinyujtott hüvelyk- és mutatóujj távol-sága, *span* pedig az egész kifeszített tenyér hossza, mely

ha érinti a két golyót, már a gurítónak számít egy nyerést.)

— Célzás! . . . — felelt Fritz kérdésére.

Ez annyit jelentett, hogy odamennek a legközelebbi falhoz, kimérnek a faltól három, vagy hat láb távolságot, három lábnál egy golyót, hat lábnál két golyót tesznek a fal mellé. A másik egyenesen állva lő a fal mellett levő golyóra, ha eltalálja az övé, ha nem találja, az ő golyója az ellenfélé, amíg csak nem talál.

Fritznek volt egy négykrajcáros, azzal kivettek; a sors Pikinek kedvezett. Fritz két golyóját tapasztotta egymás mellé a fal alatt. Piki kimérte a hat lábat és ott egy vonalat húzott. Behúnyta balszemét, jobb keze ujjai közé vett egy golyót, beigazította, hogy egy vonalba essék jobb szemével és a lent levő két golyóval, egy pár próbarendítést tett s azután eldobta a golyót. Éppen közepén érte a másik kettőt.

Fritznek már csak nyolc golyója volt.

Fritz következett . . . Nem talált, nem talált, nem talált és tíz perc múlva mind a tíz golyó újra Piki-nél volt.

Fritz szomorúan állt Piki mellett, aki érezte, hogy meg kell vigasztalni barátját, hogy nem illik valakit így kifosztani. Hirtelen elhatározással zsebébe nyúlt.

— Itt az üveg! . . . — mondta . . . — Szerbuc!

És az ámuló fiú kezébe nyomta a vezérüveg golyót, mint a villám futásnak eredt. Nem akart se köszönetet, se szavakat; szeretete az ilyen hirtelen elhatározásokat.

Egy perc múlva már a Múzeumkertben állott, de az orgonabokrok eltakarták a Kazinczy-szobor felől. Csak éppen látni akarta Bartos Elzát.

Ott ült vasárnapi fehér matróruhájában és mellette őriző sárkánya.

Piki oda szeretett volna futni, beszélni vele, elmondani, hogy tegnap színházban volt, holnap reggel a Pálmay lakásába megy, szerette volna hallani a Bartos Elza síma, kedves hangját, de nem lehetett... nem lehetett.

Szájához emelte ujjait s elhangzott az irokézek hullámos, kettős füttye.

Elza felrezzent, odanézett, felállott, de nem látott semmit.

Piki pedig megfordult és hazaballagott. A Sándor-utcában temetési menetet látott. Miski szabót temették, aki a Devecis-házban lakott és a Petőfi hadastyán egyes tagja volt. A hadastyánok tollas csákóban, vöröscsíkos nadrágú sötétzöld egyenruhában, karddal az oldalukon négyes sorokban meneteltek a halottaskocsi előtt, elől kihúzott karddal Szekula, a borbély, ő előtte pedig rezesbanda a szakállas Bodrogi könyvkötővel az élén. Kezében hatalmas gombosfejű bot, azt mozgatta fel-alá kurta csuklómozdulatokkal a Chopin gyászinduló ritmusára.

A halottaskocsi mögött kisírtszemű asszony, a lehajtott fejű Miski-fiúk és a sándor-, gyöngytyúk- és ősz-utcabeli szomszédok, hátul pedig három üres konfortábli.

A ropogó, recsegő hang visszaverődött a házak sárga falán, megrezgette az üvegablakokat, amelyek ki nyíltak és érdeklődő fejek bukkantak elő.

Piki arra gondolt, hogy milyen elgondolkodó, ünnepies lesz a felnőttek feje, ha temetést látnak. Miért?

... Hát igazán meg kell mindenkinek halni? ... Ő nem hiszi, ő nem hal meg soha.

Mi az a halál?

Néha el szokott menni a Stáhly-utcába, a halottasházba, amely szemben van a Rókus-kórházzal, ott az udvar végében a kis házban szépen felöltözve minden nap fekszik egy-két komoly halott, de azok mások, idegenek ...

Ő és az övéi nem halnak meg soha.

Miért állnak meg az emberek, ha kinn az utcán egy ház előtt halottaskocsit látnak és várják, hogy jöjjön a pap, himbálózzék a tömjénkehely, zsinórosruhás szolgák hozzák a koporsót, hogy a deszkalap olyan súlyos, nyikorgó, hosszú hangot adjon, mikor betolják az üveges temetői kocsiba? ... Miért?

Kísérje-e Miski bácsit a Rókus-kápolnáig, ahol újra beszentelik és a család a komfortáblíkba ül? Egész érdekes lehetne a Miski-fiúkat a komfortáblin látni, — de a messzeségből feltűnt egy verkli, mellette a vidámképű, fülbevalós félkezű ...

Még egy kicsit habozott, megvárta, míg a veteránok elmennek, s a verkli hangos „aaszolgája!” kiáltással begördült a Devecis-ház kapuja alá. Künn a kapuról már szedték le a gyászdrapériát, amikor az udvarban felhangzott a félkezű éneke:

A szökés párosan,
Oh, mi édes, oh mi szép.
Szerető pár előtt,
Utat egyenget a kegyes éj...

És elmúlt a nap, elmúlt az éjszaka.

Reggel félhétkor felugrott az ágyból... Az ágyból!... Pikinek nem is volt ágya. A szobában az ágyakat a szobaurak foglalták el, anyja, testvére a konyhában összehajtható két vaságyon aludt s neki minden este a sarokban, matrácra vetettek ágyat. Ha fáradt, álmos volt este, soha nem is mondta: — Vessétek meg az ágyat! — Csak odafordult az anyjához: — Vesd meg a kuckót!

Felpattant hát a matrácról, már várta a porcellán mosdóban a jó hideg víz, édesanyja most hozta fel a kútról, — „a füledet is!...” — hangzott feléje anyja parancsoló szava, amint habos fehérre szappanozta az arcát, aztán még elolvasta a leckéjét, a ropogós, fehérbélű zsemlyét kettétörte s úgy dugta be a forró kávéba. Felkapta a táskáját, lenn a mángorlónál még kihallgatta a Takács-fiút az északkeleti felvidékből és kisietett a kapun; de ahelyett, hogy jobbra kanyarodott volna, balra fordult és a Stáció-utca felé szaladt.

— Hova mész erre, Piki? — kérdezte tőle osztálytársa, Thurmayer, akivel a Múzeum-utca sarkán találkozott.

— Megyek!... — kiáltotta Piki és rohant a Cziráky-házba.

A kapu alatt már várta Fritz.

— Itt vagyok!... — lihegte Piki.

— Mi hasznom?... Visszanyerted a gojzit.

Piki megijedt, hogy hiába futott ide, hogy Fritz nem állja szavát.

— Hoztam neked öt gojzit!... — mondta hát

hirtelen és máris benyúlt a zsebébe és máris öt gojzit számolt Fritz kezébe...

— Hász úgy is feljöhetnél volna, — mondta most már könnyebben Fritz.

És benn álltak az udvaron.

Egyemeletes kis palota volt a Cziráky-ház. Az utca felé csúcsíves ablakok, benn a széles folyosót kovácsolt, díszes vaskarok tartották, az udvara finom, halk fakockákkal volt kirakva, mint egy szoba. Szemben a kapuval nagy, nyitott istállóajtók, a kövezet friss szalmával felhintve s négy rekeszben deszkafal között a Pálmay Ilka négy lova.

Négy villogószemű, karcsú, erőslábú, finom állat. Amint Fritz Pikivel belépett, hátrafordították okos fejüket, orrlukuk úgy tüzelt, mintha titkos lángok égnének bennük; a rekeszek felett mindegyiknek a névtáblája: Galamb, Boris, Büszke, Mamselle Nitouche.

Dobogtak, szájuk szögletében leüllepedett az évés habja és vihorászva mutogatták fogukat.

Piki sokáig szerette volna nézni az istállót, a lovakat, a falon lógó szerszámokat, fényes láncokat, de Fritz hajszolva szólott:

— Gyere Piki, mert elkésünk.

Ott kellett hát hagyni a gyönyörű istállót. Az udvaron találkozott Fritz apjával. Feketesárga, keskeny-csíkú, feketeujjas mellény volt rajta, zöld kötény és kétoldalt kis pofaszakáll.

— Elkéstek gyerekek!... — szólott a fiúkra.

— Csak egy percre felszaladunk! — És máris befordultak a lépcső üveges ajtaján. Fehérkeretes üvegfélkör zárta le felül az üvegajtót, a lépcsőn sárgarézrudak-

kal leszorított piros szőnyeg, az előszoba padlója fényes, csillogó, mint a tükör, a szobákban selyem bútorok, a falakon koszorúk, az üvegszekrényekben csodaholmik, mint a legszebb játékok, az egyik szobában egy nagy zongora.

Piki, akinek világa a kuckótól a Muziig terjedt s ezenkívül legfeljebb a képzeletbeli „wigwam“-okat ismerte, tágra nyílt, bámész szemmel állott és nézett.

— Hát így is lehet? ... Így is laknak emberek?

— Úgy-e szép? ... — büszkélkedett Fritz, mintha mindez az övé volna.

De ebben a pillanatban zengve, muzsikálva megszólalt egy óra. A két fiú szíve elszorult.

Egy! ... Kettő! ... Három! ... Négy! ... Öt! ... Hat! ... Hét! ... Nyolc! ...

Egymásra néztek és mintha összebeszéltek volna, megfordultak és rohantak le a lépcsőn és rohantak végig az Ősz-utcán, be az iskolába.

Halotti csend! ... Az osztály már bent volt. Az ajtó nyitva s Rózsa tanító úr fel s alá járva az összetett mondatról beszélt. Kezében a kis nádpálca, a gyerekek réme.

A két későnjövő megjelent az ajtóban.

Ötvenkét gyerek feje egyszerre fordult feléjük és szinte hallani lehetet a forduló nyakak suhogását.

— Fritz kinn maradsz! ... Te bejössz! ... — szólt Rózsa tanító úr Pikihez.

Mindenki tudta, ez mit jelent.

Padrafektetés, nadráglehúzás és öt pálca. Ez volt Rózsa tanító úr rendszere.

— Hol voltál? ... — hangzott az első kérdés.

Mit feleljen Piki? ... Az események olyan hirtelenül és váratlanul következtek egymásután, hogy a válaszon még csak nem is gondolkozhatott. De különben is, hazudni nem tudott. Egy római sohasem hazudik ... De irokéz sem! ...

— A Fritznél voltam! ... — felelt röviden.

— Minek? ... — hangzott a második kérdés.

— Megnéztük a Pálmay lakását! ... — felelte Piki bátortalanul.

Halálos, néma, dermesztő lett erre a csend. Olyan furcsa, értelmetlen és mégis titokkal teli volt a válasz, hogy mindenki elsápadt.

— Mit néééztetek meg? ... — kérdezte hosszan elnyujtva Rózsa tanító úr.

— A Pálmay Ilka lakását! ... — ismételte Piki.

— Hogy kerültetek oda?

— A Fritz papája ott házmester ...

Rózsa tanító úr pipacsvörös lett. Ilyesmi pedagógiai pályáján még nem fordult elő.

— Majd kiverem belőletek! ... — szokta mondani és intett az első padban ülő két fiúnak.

Azok felálltak és jobbra, balra kiléptek.

— Lefeküdni, le a nadrággal! ... — hangzott a tanító úr szava.

Szegény Piki nadrágja lecsúszott, ő maga pedig hassal lefeküdt a pad asztalkájára, amely arravaló, hogy oda az irkát, a könyvet tegyék. Az osztály lélekzete megfagyott. Csak Alter dörzsölte a pad alatt a kezét. Ez hecc! ... A kis szíveken ijedt félelem vett erőt és összehúzták magukat, mikor a nádpálca suhogva lesujtott és csattogva érte a mezítelen bőrt.

Rózsa tanító úr minden ütésnél kajánul nevetett . . . Ötször csapott így le, ötször húzták a gyerekek mind mélyebbre a nyakukat s szorították összebb a lábukat.

Rémült, rettenetes volt a csend.

Piki összeszorította a fogát, kifeszítette a lábát és ajkát egy szisszenés, de annyi se hagyta el. Őt ne hallja senki se jajgatni. Ha az iskolában így kell büntetni, büntessék, de egy irokéz nem sír! . . .

— Felöltözni! — hangzott kissé rekedten a tanító úr szava.

Piki letámolygott a padról, összeszedelőzködött és a helyére ült.

— Fritz! . . . Gyere be!

De a szó elhangzott, az ajtóban csend . . . Senki se felelt.

— Fritz gyere be! — hangzott újra, most már szigorúbban.

De Fritz csak nem jött. A nádpálca első lecsapásánál megfordult és rohant haza a Stáció-utcába. Beteget jelentett és minden időkre kimaradt az Ősz-utcai elemiből.

A vizsga napja

Nehéz, virágszagú volt a levegő. A fal mentén, a katedra körül székek, a székeken főttvörösen a szülők, mert június legvége volt s a nyitott ajtón csak úgy dűlt be a meleg. Többnyire anyák és leánytestvérek szorongtak szűken a székeken, de az első sorban ott ült Lövészy, a gazdag ügyvéd, ott ült a Thurmayer nagybátyja s fenn az igazgató mellett a tanfelügyelő úr, egy kis, kopasz emberke és Bende iskolaszéki elnök, városi bizottsági tag.

Rózsa tanító úr csupa előzékenység, csupa figyelem volt. A nádpálcát ugyan ma is a kezében szorongatta, de csak azért, hogy azzal mutassa a térképen az erdélyi medence hegyeit és vizeit.

Az ablakpárkányokon, a katedrán a tintatartó körül csupa virág, nagy rózsák, iriszek, violák és az emberek lehellete, a virágillat, a gyerekek izgatott lélekzete, a szülők szorongása megteremtették a vizsgának azt a tikkasztó levegőjét, amelyet aki valaha is magába szívott, élete végéig nem felejt el.

A férfiak Ferenc József kabátban, kemény, magas gallérban gőzölögtek, a nők magas, halcsontos fűzőkben, szoknyájuk alá kötött kis párnákkal megduzzasztva (ez volt a turnőr divatja!) dagadtak. A fejükön nagy, széles, virágos, szalagos szalmakalap s a halcsontos páncél, melyet derekukon hordtak, mind az arcukba kergette a vért.

A nyitott ajtón, ablakon át más osztályokból már az ének hallatszott ki, — boldogok, azok már vizsgáztak! — De Piki osztályában még csak a magyarnál tartottak. A közönség között szorongva sötétbarna selyemruhában ott ült édesanyja is. Ünnepre jött. Mert ha Piki a Muzi, az utcák gyermeke volt is, mindig kitűnően tanult s édesanyja minden évben eljött a vizsgájára, hogy örüljön fia feleletének.

És Bende iskolaszéki elnök úr csak úgy kapásból Pikire mutatott.

Piki felállott.

Van abban valami ünnepies, érdekes, ha valaki vizsgán feleletre feláll. Osztálytársai kíváncsian lesik, hogy hogyan felel, a szülők izgulnak, hogy mit tud a *más* gyereke, a tanító szorong, hogy nem marad-e szegyenben?

Hát ha még az iskolaszéki elnök kérdez!... No Piki, mi lesz most!

Az iskolaszéki elnök úr a magyar versek közül csak egyre emlékezett... „Hadmagy uram“, írta Gyulai Pál. Ezzel akart hát büszkélkedni.

— Na, fiam, — kérdezte komoly hangon — meg tudnád-e mondani, ki írta a Hadnagy uram-at?

Piki édesanyjának megállott a szíve verése... Tudja, vagy nem tudja?

Piki világosan, derűsen, csillogó szemmel felelte:

— Gyulai Pál.

— Jól van, nagyon jól van! — hagyta helyben az iskolaszéki elnök úr.

Rózsa tanító úr meg volt elégedve, vidáman suhogtatta a nádpálcáját.

— És el tudnád-e mondani? — kérdezte a tanfelügyelő úr. (Mert ezt ő is tudja, ebben tekintély.)

És Piki hívásra sem várva, kilépett a pad elé, összeütötte a bokáját, meghajlott és szabályosan, ahogy illett, mondani kezdte: Hadnagy uram... Írta: Gyulai Pál. Aztán szünetet tartott és betartva a párbeszédet, a hangsúlyt, a lendületet, szavalta:

„Hadnagy uram, hadnagy uram!”

„Mi bajod van, édes fiam?”

Az iskolaszéki elnök úr figyelt... Éppen úgy mondta ez a kisfiú, mint ahogy ő is tudta. Éppen úgy! Szóról szóra... Piki édesanyjának a melle csak úgy emelkedett az izgalomtól, amúgy is piros arcára még pirosabb foltok ültek ki s ajkára boldog mosoly futott, mikor fia a végén lelkesen, kis szívét egészen kiöntve vágta ki:

„Csak előre, édes fiam!”

Piki összeütötte a bokáját, meghajlott, kiegyenesedett, úgy érezte magát, mint egy remek tempó után.

— Nagyon jól van, nagyon jól van fiam!... áradozta az iskolaszéki elnök úr. (Hiszen éppen úgy mondta, mint ahogy ő tudja! Szóról szóra!

És mellényzsebébe nyúlt és csilliógó ezüstforintost vett elő.

— Fogd, fiacskám, szép szavalatodért megjutalmazlak.

Piki boldogan, nevetve vette el a ritka pénzt. De az iskolaszéki elnök úr nem elégedett meg ezzel, hanem tovább folytatta:

— És ha elmentek a Sándorutca 13-as számú ház előtt, nézzetek tisztelettel a kaputól jobbra levő földszinti ablakokra, ott lakik Gyulai Pál, aki ezt a gyönyörű verset írta. (Éppen úgy, mint ahogy ő tudja.)

És miután így a hangulat csúcspontot ért, odafordult Rózsa tanító úrhoz:

— Nagyon jó volt tanító úr, azt hiszem befejezhetjük.

Még csak az ének következett, Rózsa tanító úr zöld vászon zacskójából elővette hegedűjét s a Mária-utcai elemi IVb)) osztálya vidám örömmel zengte, hogy árnyas erdőben szeretne élni nyáron át. Teli tüdőből, szinte kacagva áradt ki az ének, a tanév utolsó lehellete, a szünet, a szabadság, a gimnázium hírnöke.

Mint a méhraj zsongott vizsga után a tanterem. A szülők a tanító köré gyülekeztek, megköszönték a fáradságát. Breslemeyerné, a híres pék felesége, külön is gratulált Piki édesanyjának.

— A gelungener Bursch! ... — mondta.

Az igazgató úr a tanfelügyelő úrral és az iskola-széki elnökkel az igazgatói irodába indult, Rózsa tanító úr azon tűnődött, hogy mit csináljon a rengeteg virággal, Pista bácsi és felesége a kapu körül foglalatzkodott, hátha búcsú borraivalót kap az elvonuló szülőktől és Piki édesanyjával győzelmi hangulatban hagyta el az elemi, ahol négy évet töltött el.

A válás nem volt fájdalmas, a mult, az elszállott négy esztendő nem jelentett számára emléket, hiszen az emlék a fáradtak, az öregedők, a csalódottak menedéke s Piki előtt teljes ismeretlen pompájában virult a jövő.

De mielőtt kiment az iskolából, még felnézett az emeletre.

Nem! . . . Senki sem volt odafenn. A leányok már tegnapelőtt vizsgáztak és üres, néma volt a folyosó, ahol még tegnapelőtt kedves lábak siettek át.

Anyja mosolyogva, méltóságosan ment fia mellett, örült neki, boldog volt, hiszen olyan ritkán adatott alkalom, hogy fiával együtt menjen az utcán. Ha nem is töltötték együtt napjaikat, mégis nagyon összetartoztak s az összetartozásnak ez a szent, drága érzése, most még csak fokozódott, (ha ugyan fokozódhatott!) a vizsga dicsősége után. Piki büszkén hallotta, amint az utcán egy anya visszafordult utána:

— Ez szavalta olyan szépen a Hadnagy uramat.

Az ezüstforintost vizsga után rögtön anyjának adta, nehogy elveszítse és különben úgy is kellett új szalmakalapra. A sarkon bementek Hunyadi N. Ferenc fűszerüzletébe. („N.“ Napoleon volt, csakhogy Hunyadi úr ezt a nevet a cégtáblán nem viselte. De a fiúk tudták, hogy N. az Napoleon.) Nála lehetett kapni a környéken a legjobb égetett cukrozott mandulát. Tíz krajcárért vettek s pénzzel, édességgel, dicsőséggel meg-
rakodva vonultak haza.

Otthon a sugárzó anya még Rusznyáknével, a szomszédasszonnyal megbeszélte fia jövőjét és észre se vette, hogy a postás ezalatt levelet hozott és betette a nyitott konyha asztalára.

— Mama! . . . Mama! . . . — futott hozzá izgatottan Piki, — levelet kaptam.

Levelet kapott!

Halljátok, tudjátok, értitek-e? . . . Ő, — Első Piki!

...levelet kapott. Mint egy nagy, mint egy felnőtt. És a levél címezése „Szépreményű és I. gimn. oszt. tanulónak” szólott. És az írás? Leányos, tiszta, nagybetűs... Csak Bartos Elza írhatta.

— Ki írta? ... — kérdezte kíváncsian édesanyja.

— A Bartos... Biztosan a Bartos! ... — felelte elpirulva Piki.

Hogy miért pirult el, maga sem tudta. És feltépte a borítékot, olvasta:

Kedves Piki!

Mi ma két holnapra Lellére utaztunk és én többé nem látlak, mert polgáriba fogok járni és nem leszek már irokéz, az nem való I-ső polgáris leánynak. Búcsúzok hát tőled. Sokszor fogok rád gondolni, mint I-ső gimnázistára. Tisztel

honleányi üdvözlettel

Bartos Elza.

Piki arca pipacspiros volt, befutott a levéllel a konyhába, onnan lefutott az udvarra, a mángorló mellé büjt s még a cukrozott manduláról is megfeledkezett. Hát többé nem látja a Bartost, hát azzal, hogy I-ső gimnazista lett, megkezdődik a komoly, fájdalmas élet, a felnőttek élete? És a szíve megtelt szomorúsággal, ki nem fejezhető szorongással és felszaladt a lépcsőn és besietett a konyhába és fejét anyjának, aki már időközben átöltözködött, kötényébe rejtve, hangos zokogásba tört ki:

— Mama ... Én nem akarok felnőni ... Én mindig kicsi akarok maradni.

Mamája nem tudta, hogy honnan, miért e fájdalom, nem tudott felelni a megtelt kis szív panaszának, csak magához vonta hát kisfiát és a minden fájdalmat elcsitító anyakéz balzsamos símogatásával nyugtatgatta Pikit, aki lassan, lassan elcsendesedett, de a bánatnak magja megmaradt benne.

Azután hazajött Karolin, neki is beszámoltak a nagy dicsőségről és ebéd után Piki már megint a régi vidám volt.

Vizsgai ünnepi ruháját le se vetette, kiült a gangra, ölébe vette „A rejtelmes sziget“-et, s egészen négy óráig olvasott. Rekkenő, állott volt a meleg, az ég mozdulatlan kék, s a nagy ház tevése-vevése, lélekzetvétele egyhangú zsongásba olvadt. A gyalulás csusszanó zaja, a szögecselés, amely Gottlieb bácsi műhelyéből kihallatszott, egybefolyt Takácsék varrógépének zörögésével, az első emeleten Altayék cselédjének az éneke dallamba fonta az udvar zaját, a gangra nyíló konyhaajtók előtt szomszédok üldögöltek, lenn az udvaron nyikorgott a kút, valahol kanári énekelt, szép, csendes józsefvárosi pesti délután volt.

De négy óra.

— Valamit tenni kellene? ... — gondolta Piki.

Lecke nincs és nagyot nevetett. Boldog évbezáró, szüneti nevetéssel. Többé nem kell félnie Rózsa tanító úrtól, többé nem látja az iskolaszéki elnököt. És gondolatban hirtelen nagyot ugrott.

Sándor-utca 13!... Ott lakik Gyulai Pál, aki a Hadnagy uramat írta. Lemegy, megnézi a házat és tisztelet-

tel néz fel a kaputól jobbra levő földszinti ablakokra. Ha már egy ezüstforintost kapott miatta. Felállott, a széken hagyta „A rejtelmes sziget”-et, anyjának egy szót sem szólt, s már lenn volt a Sándor-utcában. A sarok mellett jobbra az első ház a Zerge-utca felé volt a 13. Egyemeletes, sárga épület. Nagy, barna kapujában kis nyitott ajtó, mint a nagy kapu fia s azon át be lehetett látni az udvarba.

Piki előbb átment a másik oldalra s onnan akarta nézni a jobbkéz felé eső ablakokat. De tisztelet helyett arra gondolt, hogy milyen furcsa lehet, hogy valaki verset ír. Hogy élő ember ír verset. Ő eddig azt hitte, hogy csak halott költők verse van az olvasókönyvben s egész meglepte, hogy élő ember is ír verset. Hogy Gyulai Pál él és Petőfi nem él! Nézte . . . nézte az ablakokat, függönyöket látott rajtuk át, egy lelógó petróleumlámpa körvonalát, de más semmit. Átment hát a ház elé, besettenkedett az udvarra, amelynek elején ferdén a földbe dugott felfordított palackokkal körülkerített virágágyakban muskátli és fukszia virított, odébb meg oleanderek virultak favödrökbe ültetve, az udvar mélye dús kertben végződött, hatalmas, terebélyes dió- és eperfa állott benne, a diófa alatt pad és asztal és a szomszédban a Nemzeti Tornacsarnok fás udvara. Mintha a város megszűnt volna itt.

Mindig beljebb és beljebb ment a kapu alatt s lassan elért egy vöröstégla lépcsőhöz, mely jobbra a magas földszintre vezetett. Virágokkal szegélyezett folyosó, a végén nyitott ajtó.

Már egészen ott volt.

Kedves öregasszony rendezgetett a konyhában.

— Kit keresel, fiúcska? ... — kérdezte.

— Itt lakik Gyulai Pál, aki a Hadnagy uramat írta? ... — kérdezte halkan Piki.

— Igen ... Miért? ... — nézett rá barátságosan a gazdasszony.

— Mert abból feleltem ma a vizsgán és egy ezüstforintost kaptam! ... — felelte Piki és meg se gondolva, hogy mit mond, folytatta: — Itthon van Gyulai Pál?

— Várj, fiúcska, megnézem! ... Mert már készülődünk Leányfalura! — és a kedves öregasszony eltűnt.

Piki ott állott a nyitott konyhaajtó előtt. Jobbra egy üvegablakos csipkefüggönyös ajtó. Kinyíltott néhány pillanat múlva s Piki azt se tudta hogyan, bent volt egy szobában.

A falak mentén nagy könyvespolc, az asztalokon, székeken könyvek, az íróasztal tele könyvekkel, írásokkal, s előtte egy őszes, gömbölyűfejű, hosszúcsibukos kis emberke. Nem sokkal nagyobb, mint ő maga ... Hát ez a Gyulai Pál? ... A szeme úgy csillogott, mint a fényes fekete csibor s hosszú pipájából pőfékelve kérdezte:

— Hát mi járatban vagy, fiam?

Piki csak állt, csak nézett ... Hát ez a Gyulai Pál? Ez írja a verseket? És eszébe jutott az iskolaszéki elnök... mit is mondott? ... s gépiesen beszélni kezdett:

— Eljöttem, hogy tiszteljem ... A Hadnagy uram-ért kaptam egy ezüstforintost ... A mamámnál van.

— Hát el tudnád-e újra mondani? ... — kérdezte és a szeme nevetve ragyogott.

Piki bokáját összeütötte, meghajolt s rákezdte: „Hadnagy uram“, írta Gyulai Pál.

A kis ember hátradült székében az íróasztal előtt s Piki lelkesen vágta ki:

„Csak előre, édes fiam!”

Az ősz költő arca szelid lett, érzékenyült. Megveregette Piki vállát:

— Köszönöm fiacskám!... Köszönöm!

Belenyúlt íróasztala fiókjába, kerek kis skatulyát vett elő, kinyitotta a fedelét és szalmiákcukorral kínálta meg Pikit. Megsimogatta a fejét és útnak engedte.

A kedves néni, mikor betette az ajtót, az előszobában még azt mondta neki:

— Örült a méltóságos úr!...

Költő? ... Méltóságos úr? ... Könyvek? ... Mindez csak úgy gomolygott Piki fejében. Hát a könyv olyan fontos lehet az ember életében. Azok ritka emberek ... méltóságosak, akik verseket írnak? ... Több egy versíró, mint egy asztalos? ... Mint a Gottlieb bácsi? ... A Gyulai Pál biztosan nem tud szekrényt csinálni, se széket ...

A kapu alatt kiköpte a szalmiákot, mert nem szerette és csak tiszteletből vette a szájába.

Haza akart sietni, hogy elmesélje a nagy eseményt, de a levegőn, az utca zaján, a nyári délutánon át dobpergést hallott. Valahonnan a Kálvin-téri piac felől. Nem masírozó katonák dobpergését, hanem katonabandáét. Mert más hangja van a menetelő század dobjának és más a bandáénak! A századé puhább, a bandáé patogóbb, keményebb, talán hangosabb is és az első néhány pergés után már bevág a nagydob: bum, bum, bumbum-

bum, hogy azután ebből a dobhangversenyből kinőjjenek a kürtök, trombiták és sípok és fuvolák.

Hallotta, érezte, hogy katonabanda jön!

Nem azért volt ő a rétség fehér paripája, hogy hamarabb ne ért volna a Múzeum-körút és Sándor-utca sarkára, mint a katonabanda. Úgy futott, mint senki a Muziban. Futtában átugrott egy kis kézikocsit az Esterházy-utca sarkán, az inasgyerek, aki húzta, majd elesett ijedtében, s mikor a Muzi mellett száguldott el, mint a kaptár nyüzsgött az egész kert.

— Banda!... Banda!... — járt szájról-szájra.

Abbamaradt a laufméta, a rablópandúr, a stuk, a golyózás, az egész kert a körút felé áradt. A „Grosse Heide“-ről, lövőgyakorlatról jöttek haza a katonák. Egy egész ezred. És elől a banda. És a banda élén a „*tambur major*“. Így hívták a vezetőt. Szébb embert el se lehet képzelni. Magas volt, kékszemű és aranyszőke szakálla a melle közepéig ért. Ő is vászonnadrágban volt, mint a többiek, a nadrág bokában kis vászon-szorítóval átkötve, hogy könnyebb legyen a járás, de kék blúza felett keresztben fekete bársony és aranyhímzésű széles vállöv csillogott s végződött nehéz rojtban, jobbkezeben aranypaszománttal körülkerített, nagy csillogó-fejű botot tartott (talán arany is a bot feje!) és a gyönyörű karmesteri bot ütemére pattogott a mars zenéje, a tambur szakálla úgy lengett, mint egy győzelmi zászló, amely felett egy piros, rojtos bosnyák sapka himbálózott fel-le a lépések ütemére.

Mert a bosnyákezred vonult haza a Nájgebájba.

Olyan volt a ruhájuk, mint a többi k. u. k. bakáé, de fejükön vörös fez. Ez mutatta, hogy bosnyákok. A

monarchia nagyon vigyázott arra, hogy népei nemzeti hiúságát kielégítse. A galíciai ulánusok csizmába szorított, bő, buggyos lengyel nadrágot és ulanka-kabátot hordtak, a tiroli jágerok tiroli színeket, a magyar honvédek paradicsom- és paprikaszínű feszes nadrágot és a bosnyákok mohamedán fezt és buggyos török nadrágot.

Nagy, nagy néprajzi múzeum volt az osztrák-magyar monarchia hadserege.

De most a nagy ármádia közepe a bosnyák volt, amely a Múzeum-körúton masírozott. És előtte Pest minden utcagyereke. Még a Bakács-térik is! Cigánykereket hányva, hangos füttyöket eregetve a zene tak-tusára. A cintányér csörrenésére dobogni kezdtek standjukon a fiáker- és konflislovak, megállottak az út két partján a járókelők, az ablakok megteltek kíváncsi fejekkel, kitódultak az utcára a Brázay segédei, a Kerepesi-út és Hatvani-utca sarkán megállottak a lovasutak, a Nemzeti Színház előtt megakadt a kocsiforgalom s a járókelők közt elégedetten álldogált a pepitaruhás, sárgásfehéres pofaszakállú báró Podmaniczky Frigyes.

Elől pedig a csibészek táncoló áradatában Piki.

Egy perc alatt elfelejtette, hogy ünnepi ruha van rajta, hogy egy fél óra előtt még Gyulai Pállal beszélt, hogy voltaképen már első gimnazista, akinek nem illik az utcán cigánykerekereket és „fordersprung“-ot vetnie. A banda a „Hoch Habsburg!“ marsot játszott, az ezred fején végighullámzó vörös fezek, mint a rétek pipacsa emelkedett és süllyedt a lépések ritmusán, nagyszerű volt visszamaradni a nagydobot húzó kis póniló mellett, nézni, hogy a nagydobos bőrrrel bevont ütőjével

milyeket szóz kerekéken guruló dobjába, figyelni a cintányéros elsikló, csattogó ütésére, nézni a furcsán csavart trombitára erősített kótákat, aztán meglesni, hogy a tambur széles intésére, mikor a szélesfejű bot egész kört ír le a levegőben, hogyan hallgat el a zene, hogyan perdül közlelről, messzebbre, messzire az egyes századok dobja, hogy pattog megint a banda kisdobja és bum, bum, bumbumbum!, hogy kezdődik megint az egész előlről.

Már elhagyták a Károly-körutat, az Orczy-kávéházban abbamaradt a tejeskávés és kuglófevés, a vendégek mind kiszaladtak az utcára, már a Váci-köruton az épülő és soha el nem készülő Bazilika előtt jártak, már a Sétatér-utcán át a Széchenyi-térre kanyarodtak, amelynek jobbsarkában szélesen nyílt a Nájgebáj ezredek elnyelő hatalmas kapuja.

A Nájgebáj, ahogy a pesti nép hívta... A Neugebäude!

A Széchenyi-tér, a Hold-utca, a Gyapjú-utca és a Nádor-utca folytatása között elterülő óriási területet foglalta el ez a molnárkékre festett falú kaszárnya, egész város!, melyet még II. József császár építtetett száz év előtt. Akkor még új volt, de Piki már úgy tanult róla az iskolában, hogy 1849-ben oda zárták és ott végezték ki a hazafiakat.

De most nem ez járt az eszében. Most következett a kirándulás legszebb, legizgalmasabb része. Az érkező ezred tiszteletére a kapu alatt az őrség fegyverbe állott. Piki messze megelőzve a menetet futott előre, hogy minél jobban láthassa, élvezhesse ezt a csodálatos látványt!

— Geveeer herauz!... — hangzott egy elnyujtott, hosszú kiáltás.

S az őrszobából düledező, nagybakkancsú futással hórihorgas bosnyákok bújtak elő, a fal mellé támasztott puskákat vállukra kapták, sorba állottak, kiigazodtak, nekiegyenesedtek, jött a tisz, kihúzta kardját.

— Wache, recht schaut!... — pattogott kurtán a vezényszó.

A banda odaért.

Csak egyszer, csak egyszer bemenni velük a nagy kaszánya udvarára!... Nem maradni állva kinn a bámészkok, szájtatók sokadalmában s nézni, hogy kanyarodik el benn a banda, hogy áll fel, s vele szemben hogy marsol el döngő lépésekkel az egész ezred.

Csak egyszer, csak egyszer *bentről* látni ezt!

Piki szíve a torkában vert erre a gondolatra s miatt az őrség fegyverbe állott, mint a nyúl rohant előre, át a mély kapuboltozaton az udvarra. Senki se nézett rá, senki se állotta útját. Odabenn egy csomó gyereket látott egy csoportban.

— Hogyan?... Ezek mind beszöktek? — gondolta magában, mert sohasem hallott arról, hogy a kaszányában továbbszolgáló altisztek, úgynevezett *zupások* laknak s ezeknek családjuk van, gyerekek.

A zupásgyerekek egy csoportban várták a bandát.

Jött... jött a banda!

A kapu alatt megtízszereződött a kürtök zenége, a vastag falakról visszhangozva hullott le a „Prinz Eugenius“ induló, a szőke szakállas tambur botját hegyesen előrelökve balra kanyarodott s utána a banda kivált

a sorból, nagy négyszögbe fejlődve megállt s úgy fújta, fújta.

Előugratott lóháton egy tiszt úr, kihúzta kardját, megállott szemben a bandával s minden század kapitánya, mikor odaért, pulykavörös arccal kiáltotta lován megmerevedve:

— Compagnie, links schaut!

A fáradt, poros, izzadt, nagy, lingár bosnyákok összeszedték utolsó erejüket, vágták, döngették a lépéseket, s miután elvonultak s elhangzott a „Ruht!“, kókadtan estek össze s tüntek el az udvar távolában.

Udvar? ... Nem, egész város volt a Nájgebáj. Elszórva a poros, óriási területen nagy kék házak, földbe cövekelt korlátok között lovakat jártattak, nagy messze hatalmas rézkondérok füstölögtek, körülöttük kezükben csajkával tolongó katonák, akik most érkeztek meg, másfelé nyitott ajtajú nagy fészerek, istállók, épületek „Magazin“ és „Depot“ felírással, olyan volt az egész, mint egy nagy, nagy közraktár, vagy gyár, amelyben katonák a munkások. Kiabálás, lótás, futás mindenfelé, a hátsó kapun, alig lehetett odalátni! ... szekerek vonultak ki, ott meg vasrácsos ablakok, talán éppen a 49-es börtönök ...

— Hogy jöttél be, — kérdezte most tőle hirtelen valaki.

Felrezzent elmerült, álomszerű bambálásából.

Nálánál jóval nagyobb fiú állott mellette, s körülötte öt-hat kisebb. Mind kíváncsian, fürkésző szemmel nézte. Mit fog mondani az idegen fiú?

Pikit a kérdés váratlan volta mehökkentette. Mit feleljen neki? ... Ez nem a Muzi, nem a Kistér, itt ide-

gen talajon áll, nem használ a stukk, se a tempó, itt nem indián, nem irokéz, ez a Náigebáj, amelynek törvényei, szabályai idegenek, ismeretlenek számára.

Minden lélekjelenlétére szüksége volt, hogy valami számárságot ne kövessen el. Úgy érezte, hogy valami tekintélyre kell hivatkozni, akit ezek a fiúk is elismernek. S helyes ösztönrel kitalálta, hogy minden ember legnagyobb tekintélye ő maga. Minden ember magát tartja a legfontosabbnak.

Ahelyett, hogy felelt volna, ő kérdezett.

— Hogy hívnak téged? ... — kérdezte a nagy fiútól.

— Schwechla! — felelt az. — Az apám banda-
őrmester! ... — tette hozzá nagy büszkén.

— Schwechla? — kiáltott fel tettetett örömmel Piki ... — Te vagy a Schwechla?

És mintha rég keresett ismerősre bukkant volna, nyújtott kezét a trikóinges, felfelé fésült hajú, pisze csehorrú, szeplős Schwechlának.

— Piki vagyok! — mutatkozott be.

Schwechla nem értette az egész helyzetet. Ő verekedni akar, bele akar kötni az új fiúba és az örül, hogy ő a Schwechla és kezét nyújt. Mit akarhat?

A feléje nyújtott kezét elfogadta s csak annyit mondott:

— Na?

Piki érezte, hogy megnyerte a csatát. Ha már kezét adott, nem lehet baj, s már nyugodtan folytatta:

— A Rózsa tanító úr küldött hozzád.

Schwechla most már igazán kezdett zavarba jönni,

de úgy érezte, hogy a többi fiú előtt nő a tekintélye, ha a városból egy tanító fiút küld hozzá.

— Mit akar a Rózsa tanító úr?

Piki most már egészen símán folytatta. Újra indiánnak, Chingachgoknak érezte magát, ravasznak, kigyósimaságúnak és hangtalan nevetésűnek. Becsapja a halványbőrűeket.

— A Rózsa tanító úr történetórán azt magyarázta, hogy keressük fel a Nájgebájban a Schwechlát, hogy ő itt mindent tud, és mindent megmutat és megmagyaráz.

— Az igaz! — felelte Schwechla és győzelmesen nézett körül.

A többiek tisztelettel, ragaszkodással néztek rá. Mégis nagy ember a Schwechla!

— Hát mit akarsz látni? ... — kérdezte felsőbb-ségesen Schwechla.

— Mindegy! ... Amit te akarsz! ... — alkalmazkodott a helyzethez Piki.

És elől Schwechla Pikivel, s utánuk a többiek nekiindultak a Nájgebáj pormezőinek és épülettömbjeinek. Az istállók hátsó nagy, csupasz falához értek.

II. József is stukkolásra teremtette. Piki zsebébe nyúlt, kis fonott labdát vett elő és a falhoz vágta.

— Stukk? ... — kérdezte felcsillanó szemmel Schwechla.

— Stukk! ... — felelt Piki.

És vizsgát, új ruhát, Gyulai Pált, Nájgebájt elefejtve kivettek, két pártra bomlottak és megindult a játék.

Az „új fiú” fényesen bevált. Lestukkolt minden-

kit, versenyfutásban, egylábugrásban győzött, minden tornaszeren „kunsztokat“ csinált, s mikor leszállt az este, szinte fájt tőle a búcsúzás.

— Várj kilencig... — beszélt rá Schwechla — akkor van a capistráng.

— De nagyon messze lakom!

— Egyszer maradhatsz!...

A sötétben Schwechlával bejárta a Nájgebájt, hallgatta a cugszobákból kihallatszó szép, szomorú bosnyák énekeket, megnézte a könnyű ágyúkat, a tréncocsikat s pont kilenc órakor odaállt a négy trombitás elé, aki körben felállot s egyszerre fújni kezdte lassan, lágyan, de mégis messzehangzón a melódiát, amelynek szövegét ő úgy tudta:

— Haza, haza, rongyos baka...

Haza, haza, fáradt Piki!

— Szerbuc!... gyere el máskor is, — mondta Schwechla.

— Szerbuc!... — felelte Piki.

A hold-utcai kiskapun ért az utcára. Sötét volt, a gyenge petróleumlámpások alig világítottak, mögötte az elcsendesedett, alvó Nájgebáj messzi földről idehozott bosnyákjaival, csehjeivel, trénjével, ágyúival.

Kinn állott a nyári estében, apró földszintes vi-tyillók között, azokon túl a Váci-körút, a Váci-körúton a lóvasút.

Bár már ott volna a sínek mellett. Az első keresztúton lefutott s kiért a sínekhez. Szerencséje volt, mert már jött is a sárga-zöldzászlós emeletes újpest—városligeti kétlovas lóvasút. Bár senki se járt a síneken, a kocsis vígan fújta szarutrombitáját, a két kövérkés mura-

közi lovacska patkója vígan csattogott a kőkockákon. Piki megvárta, míg odaér a kocsi, akkor nekieredt és fogás nélkül felugrott a kocsis mellé. Vaspálcával fel támasztott, vastag nemezzel bevont nyergen ült a kocsis, fején zsokésapka, oldalán vörös zsinóron csüngő kürtje, jobbja mellett bőrtartóba tűzött ostora.

Piki a mögötte levő padra ült. Kihalászta zsebéből „a“ négykrajcárost s odaadta a kalauznak.

— A Hatvani-utcaig!

Repült a két lovacska végig a csendes városon. A rendőrök hosszú kardjukkal, fehér lószőrös fekete keménykalapjukban, nagy pléhszámmal a mellükön álltak az utca közepén. A Szikszaynál a Nemzeti Színház előtt nagy tömegben áramlott a nép, akkor volt vége az előadásnak, mely mindennap hét órakor kezdődött. Piki átfutott a Kerepesi-úton s éppen be akart fordulni az Ősz-utkába, amikor sápadt arccal, kisírt szemmel eléje állott testvére, Karolin.

— Hol voltál? ... Hol voltál? — tört ki belőle.

— A mama egészen odavan! ... Nyolc óra óta keresünk.

Fel a lépcsőn, be a lakásba.

A konyhaajtó bezárul, két pofon, sírás, elhalkuló szipákolás, egy petróleumlámpa fénye kilobban a konyhában s a kuckóban zűr-zavaros álomtömkelegbe keveredik vizsga, iskolaszéki elnök, Gyulai Pál, Bartos Elza, katonabanda, Nájgebáj, Schwechla, pofon, stukk, Hadnagy uram, Rózsa tanító úr, virág az ablakban, zöldzászlós lóvasút ...

Szuszogás... Csend... Piki elaludt.

Az óriáskígyó

— Mi tetszik, fiatal úr?

— Mennyit ad ezért?

Ez a párbeszéd Piki és a „Mai Henrik és Fia“ antikvárius cég között folyt le a Múzeum-körúton. Ma esett az eső, a Muzi nedves volt, ázott, de mert valamit tenni mégis csak kell, Piki összeszedte az iskolaév viharai után épen maradt könyveket és sorra járta vele a múzeum-körúti antikváriusokat. A legtöbb helyen szóba se akartak állni vele.

— Elemi könyveket nem veszünk, — mondták ridegen és Piki hálás volt az öreg, szakállas Mai Henriknek, amikor megkérdezte tőle a könyvek gondos átvizsgálása után:

— És mennyit kíván érte, fiatal úr?

Ha az ember elad valamit, sohase tudja, hogy mennyit kérjen. Annál jobb volna, mennél többet kapna, de mit kérjen például az olvasókönyvért, amelynek 32 krajcár volt az ára? A mult évben ő egy fiútól 16 krajcárért vette, az a fiú már használta egy évig, ő egy második évig, de a számtan még majdnem új volt, egy év előtt újonnan is vette 26 krajcárért... Mennyit kellene kérni, hogy ne csapódjék be, de Mai Henrik és Fia se riadjon vissza. Szabott árat ő nem mondhat. Legjobb lesz talán az antikváriusra bízni.

Erre a gondolatmenetre kis csend következett. A könyvkereskedések és antikváriumok nyári délelőtti, poros, fülledt csendje. Amikor hallgatnak az egymáshoz préselt könyvek a nagy polcokon, nehéz kötésükkel csendben hevernek a nagy díszalbumok a pulton és a pénztárban mozdulatlanul ül Mai Henrik és Fiáné. (Piki már megfigyelte, hogy minden antikváriusnál a pénztárban az asszony ül és köt.)

— Mennyit ad érte? ... — hangzott a ravasz kérdés Piki ajkáról.

Így ... ez sokkal jobb lesz, mintha ő mondana árat. Így kevésbé csapják be. A Mai Henrik és Fia ígér, ő pedig majd alkuszik.

Az öreg Mai Henrik feltette vékony fekete selyemzsinóron lógó szemüvegét, előre tolta egész az orra hegyéig, szétszedte a könyvcsomót, egyenként lapozgatta, minden egyes szármárfülnél és tintapocánál roszszalón csóválta a fejét.

Piki úgy érezte magát, mintha osztályoznák.

Krajcárokról, krajcáros üzletről lehetett csak szó, de az öreg Mai bácsi úgy vizsgált, latolgatott és töprengett, mintha egész könyv- és antikvárium üzletének a sorsa ezen fordulna meg. Aztán szemüvegét még előbbre tolta, szinte lengett már az orra hegyén, letette a könyveket a pultra és mélyen Piki szemébe nézett.

Most! ... Most dől el!

— Tudja mit, fiatalúr?

Elhallgatott. Piki izgatottan várt és figyelt. Merőn nézte Mai Henrik és Fia ajkát.

Most következett az ajánlat.

— Adok érte egy Gullivert.

Az öreg Mai pozícióját védte. Inkább könyvet, csereüzletet, mint pénzt. De Pikinek pénz kellett. Ő holnap a Császáruszodába akar menni és ehhez hídpénzzel együtt harminckét krajcár kell. Gulliver neki semmit sem ér.

— Olvastam!... — felelte habozás nélkül.

— Egy Hetterast fedél nélkül?... — tett újabb ajánlatot az öreg, aki jól ismerte raktárát.

— Pénzt!... — felelt röviden, mint egy útonálló, Piki.

Mai bácsi még előbbre tolta szemüvegét, amely már talán nem is volt az orrán és a nehézkedés törvényét megcsúfolva lebegett.

— Minek pénz egy kis fiúnak?... — csodálkozott... — Hát nincs lakása, nincs kosztja, nincs Múzeum kertje?... Minek pénz magának, fiatalember?... Nem kell egy kissé rossz állapotban levő Verne?

Mindezt olyan lágyan, annyi szeretettel mondta, mint egy jó apa.

— Én a Császáruszodába akarok menni!... — felelte erélyesen Piki.

— A Császáruszodába?... — és a kereskedő hangja csodálkozva rezgett... — Mért nem mondta mingyárt?... Mibe kerül az?

— Negyven.

Kimondta... Elhallgatott... Várta az ítéletet.

Mai bácsi nagyot sóhajtva fordult a kasszához.

— Mama, fizess ki a fiatalúrnak harminckét krajcárt... Lóvasúttal, hídpénzzel, jeggyel együtt ennyibe kerül.

Piki nem ellenkezhetett. Mai Henrik és Fia mindent tudott... Valóban, ennyibe került.

A „Mama“ letette kötését, a pénztár fiókjából egy mély fatányért vett elő, három hatost, két egykrajcárost számolt le és ezzel az üzletet megkötötték.

— Fiatalúr, augusztus végén bejöhet könyvjegyzékért, — búcsúzott tőle Mai úr.

— Itt leszek!... Jó napot!... — mondta vidáman Piki és nadrágzsebében csörgetve pénzét, átfutott a kocsúton a Muziba.

Csak éppen keresztül akart menni; mert ottmaradni, játszani, leülni úgy sem lehetett, vizesek voltak a padok, üres a kert. Lassú eső szemergett, már majdnem elállott, de hogy kiderüljön, hogy játszani lehessen, az egészen reménytelen volt.

Mit csináljon?... Menjen haza, olvassa Dickenst? Reggel nyolctól tizenegyig már olvasta ma, elérzékenyült Nickelby Miklós szomorú történetén, a konyhaszéken eléggé kitérdelte magát... Vagy menjen be a Múzeumba? Péntek van, régiségtár, nem szereti. Temető és porszag árad ki a nagy üvegszekrényekből és őt egy mai négykrajcáros jobban érdekli, mint egy Diocletianus császár idejéből való „sestertius“. Ha még az állattár, vagy a képtár volna nyitva...

A Kazinczy-szobor előtt ment el.

Sohase szokott arra járni, kerülte szép időben a dadák és frejleinok birodalmát, de most üresek voltak a padok itt is. A szobor alatt Duplex beszélgetett félkarú társával. Ők csak akkor beszélgethettek egymással, ha üres volt a kert, ha esdegelt az eső. Duplexé volt a

Berzsenyi-szobor felé eső rész, a félkarúé Kazinczy és környéke.

— Jó napot kívánok!... — köszönt nekik hangos szóval Piki.

Tekintélyesebbnek érezte ezzel magát is. Nem messze tőlük megállott, úgy tett, mintha egy kövér gilisztát nézne, amely eső után kimászott a földből. De igazában arra volt kíváncsi, hogy miről beszélget a két rokkant katona, aki háborúban volt s ott elvesztette kezét, lábát. Voltaképen ők hősök, a történelmi tárban kellene őrizni őket. De mért vesztette el egyik kezét, a másik a lábát, mért hősök, ha ilyen szegények?... Szolgák, akik a kertre, a gyerekekre vigyáznak. Mért tanulják az olvasókönyvben, hogy olyan szent és nagy dolog hősnek lenni, ha a hősökkel így bánnak?

Miről beszél két hős, aki háborúban volt?... Lehajolt, úgy nézte a kukacot, nehogy azt higgyék, hogy hallgatózik. Németül beszélgettek, nem jól értette.

Mért beszélnek németül?... Mért nem vigyáznak a Nemzeti Múzeum kertjére vöröszsinóros, kávébarna atillás, kéknadrágos, 48-as honvédek, mért solferinói és königgrätzi osztrák veteránok?

— Ja!... Hat forintból egy hónapra nem csinál-tathatok új szíjakat a ballábamra, — mondta Duplex.

— Miserable Zeiten!... — bólintott rá a félkező.

Pikit a beszélgetés már nem érdekelte. Ő azt hitte, hogy a hősök egymással mindig ütközetekről, csatákról, rohamról, ágyúdörgésről beszélnek, ahogy az olvasókönyv, a történet tanítja... Milyen hősök azok, akik mankólábuk szíjáról beszélnek?

Felkelt, odébb ment.

Itt ült még néhány hét előtt Bartos Elza a freileinjával, mikor ő az orgonabokor mögül odafütytentyett. Talán akkor látta utoljára. Még emlékszik, hogy felállott, de a „Fräulein“ visszaültette. Mit csinálhat Lellén? Talán most éppen fürdik a Balatonban. Szép, fekete szeme van Bartos Elzának és a hangja még a szeménél is jobban tetszik... Eljön-e hozzá feleségül? Milyen jó volna, ha mindig hallaná a hangját, azt a kedves, csengő hangot, ha mindig látná a szemét... Hogy ragyog a szeme, mint éjjel a csillagok a gang felett... Ezen a padon ült... Itt, ezen a helyen.

És Piki az emlék hatása alatt leült a padra. Hogy legalább a Bartos Elza elhagyott helyén üljön. Úgy jobb rá gondolni. Vizes volt a pad, kissé átázott a nadrágja, de nem baj, a teste melege majd felszárítja. Felette verebek bujkáltak, sűrögtek az akácfák sűrű lombjaiban s a fűben komolyan lépegetett egy fekete rigó.

Kár, hogy nincs itt a csúzlija!

A fekete rigó nem félt tőle. Megállott nem messzire a padtól, feléje fordította gömbölyű kis fejét, a szeme éppen olyan csillogó volt, mint a Bartos Elzáé. Talán a Bartos Elza néz rá a rigó szemén keresztül?

S míg a rigót nézte, észre se vette, hogy előtte áll a jegyszedő asszony. Honnan került ide ezen az esős napon?

— Tessék jegyet venni, fiatalúr!... — és megcsörgette a derekán lógó bőrtáskát és a jegyfüzetről két krajcárért már készült leszakítani egy jegyet.

Hogy ő? ... Egy irokéz, egy római, a Muzi szabad gyermeke jegyet vegyen? ... Jegyet, ülésért? ... Ilyet még a világ nem hallott.

— Még nem ülök egészen, csak próbálom az ülést!
 — mondta hencegve s két kezét nadrágzsebében kifesztítve felállott s lassú léptekkel elment.

— Csibész!... — szólt utána az asszony.

Piki nem is felelt neki... Minek?... Nem érdemes.

Ment, mendegélt hazafelé... Mégis Dickenst fog olvasni. Az országházzal szemben levő vörösmárvány lépcsőn ballagott éppen lefelé, mikor Alter jött vele szembe. A hunyorgó szemű, alattomos Alter, aki messziről mindent tud, aki mindenütt ott van, de semmiben sem vesz részt. Történeteket tud az ájnstandról, métáról, indiánéletről, mindenben ő a főszemély, pedig mindig csak néz.

— Szerbuc, Piki.

— Szerbuc, Alter.

— Már mész?... Mennyit kaptál a könyvekért?

— Honnan tudod? — kérdezte Piki csodálkozva.

— Láttalak bemenni Maihoz!... Rozsnyai többet adott volna.

— Rozsnyai meg se akarta venni... Nem vesz elemit.

— Gyössz?

— Hova?

— Ma etetés van!

— Biztos?

— Biztos!... Az egyetemi szolga mondta, aki nálunk lakik a házban... Tizenkettőkor.

— Gyöväk.

És a két gyerek elindult az Esterházy-utca és Ke-

repsi-út irányába. Ott rácsos kertben különböző egyetemi épületek állottak, az egyiknek kapujára ez volt felírva: *Élettani Intézet*. Lépcső vezetett fel egy folyosóra, azon keresztül kellett menni, akkor egy másik lépcsőhöz érték, amely aszfaltos udvarra vitt.

Különböző ketrecek voltak az udvaron, az egyikben majmok ugráltak, a másikban rózsaszínű orrú egerek és tengeri malacok sürögtek, forogtak, a harmadik üveggel volt beborítva és ebben lakott az óriáskígyó. Összecsavarodva feküdt naphosszat, mint egy hatalmas kötélcsomó s csak az mutatta, hogy él, hogy néha-néha pislogott apró, fényes szemével.

Már magáért az aszfaltos udvarért is érdemes volt ide jönni. Budapesten alig volt még valahol aszfalt és Piki sehogy sem tudta megérteni, amit Alter magyarázott, hogy ez olvasztott kő. Neki a papája mesélte.

Fűrészporszagú volt az udvar, az állatok szaga összevegyült a langy eső és aszfalt kigőzölgésének lehelleteivel és erre ráfeküdt az intézet nehéz csendje. Mert különös, nehéz csendje van szünidőben az iskoláknak. Egészen másképen kopog, visszhangzik folyosójukon a lépés, s a tantermek ajtaja mögött szinte érezni a bezárt, vastag csendrétegeket. Az udvar is csendesebb volt minden más udvarnál. Az állatok neszezése, zörrenő, halk mozgása még csak növelte az aszfaltos udvar csendjét.

Már majdnem elkésve érkeztek.

Az óriáskígyó ketrecében már benn volt porciója, egy szép, fehér, kövér házinyulacska. Az üvegetrec balsarkában húzódott meg, egész odatapadt az üveghez, a ketrec legszélső határához. Hátsó két lábán ült, s első két lábával ijedten mintha a bajuszát pödörte volna.

Szeme kidülledt a rémülettől és mégis remegve hunyorgott. Egész teste állandóan, gyengén remegett. Bizonyosan érezte, hogy vége van, pedig óriáskígyót még sohasem látott. A szomszédos ketrecben a majmok egykedvűen ugráltak, bolhászkodtak, a fehér egerék kis lábukkal ide-oda szaladgálva ügyet sem vetettek rá, hogy a szomszédban milyen rettenetes esemény játszódik le. Úgy látszik, nekik ez egészen természetes és csak az emberek tűnődnek el azon, hogy az erősebb megeszi a gyengébbet. Pedig ők is azt teszik.

Alter az óriáskígyóval érzett, neki az tetszett.

Amint lassan kezdett kicsavarodni s átsíklott a ketrec közepén levő víztócsán, széles, hosszú szalagot hagyott maga után. Egyenesen neki a ketrec baloldalának. Gyűrűzve, hullámozva csúszott, csupa izom teste végesvéig megmozdult, szeme kifeszült, mint az üveglencse Calderoni látszerész kirakatában, titokzatos szájából villaalakú vékony nyelv reppent ki és siklott vissza, s amint az egész óriási test előre hömpölygött, nyakát felemelte, úgyhogy feje, mint ütésre kész kalapács hajlott meg. Támadt. A kígyó vad, ősi ösztönével támadt, úgy, ahogy a szabadban szokta, ugrásra, lecsapásra, ütésre készen. Az, hogy enni készül, hogy megszerzi eledelét, mindig a támadás, a készenlét, az erőszak érzésével jár. Pedig most nincs is szüksége támadásra. Szegény nyúl rémülten, megdermedve pödri a bajszát. De az óriáskígyó, az eleven élet, mégis támad. Neki az evés támadást jelent. Neki mindegy, hogy áldozata nem védekezik, hogy halálba dermed. Az óriáskígyó ösztöne azt mondja, hogy a nyúl is támadhatna, menekülhetne, ha tudna, ha akarna. És előrecsúsza,

fejét még magasabbra emelte, mintás, pikkelyes, pettyes melle kiszélesedett, nyaka kinyúlt, állkapcsa ütésre készen megkeményedett, az utolsó pillanatban, mint a hurok, villámgyorsan dobta magát, lecsapott, körülcصارodva a nyúlra, amely mozdulatlan, iszonyú ígétben ült és még a bajuszát is elfelejtette pödörni.

Piki nem is látta hirtelen hogy történt, de már csúszott le a fej, a két első láb a kígyó torkába, talán hallani is lehetett az üvegfalon át a gyenge csontok ropogását, míg a nyúl testének hátsó része, a kis fark, a két kifeszült láb még kint vonaglott a levegőn.

— Gyere! ... Gyere! ... — rémült Piki.

— Te csacsi, most jön a legérdekesebb, — marasztalta Alter. — Én már láttam! ... Becsúszik az egész és látod, ahogy, mint egy gombóc, vándorol lefelé a nagy gumicsőben ... Ez az érdekes! ...

— Nem ... Szerbuc! ... — és megfordult, futott el és ott hagyta a gyönyörködő Altert.

Mintha lidércnyomás szakadt volna le róla, úgy érezte magát, mikor újra kinn állott az Esterházy-utcában. Egy inasgyerek nagy bőrdarabokat vitt fütyörészve a vállán, két férfi beszélgetve ment, egy fiatalember karonfogva nevetgélte egy lánnyal, a sarkon a Belezna-kert vendéglőjében ebédeltek, a lóvasúti kocsis a Kerepesi-úton túlkölt, a pirossapkás hordár nagyot köpött maga elé ...

A világ nem is tudja, hogy az óriáskígyó megette a nyulat ... És ha tudja is, mit törődik vele?

¹/₄ Gulden

Piki szerette a virágot.

Városban nőtt fel, az utca gyereke volt, de azért szíve örömmel telt meg, ha virágot, fát látott, ha végigkóborolhatott a pesti sétatereken, ha elüldögélhetett a Duna lépcsőjén és nézte szemközt a zöld hegyeket, lába alatt a vizet, amint a messze Fekete-tenger felé hömpölyög. Szeretett kint csatangolni a Ferencvárosban, a külső Józsefvárosban, melynek kis házai nagy udvarában kedves kertek virultak, szerette a platánokkal szegélyezett Kecskeméti- és Hatvani-utcát, az akácos Üllői-utat, alig várta májusban, hogy virágozzék a Múzeum-kertben az orgonabokor és kedvenc barangolása volt, ha néhanap lefutott a belvárosi Rózsa-térre.

A Sándor-utcából a Múzeum-körútnak vette az útját, ott egy régi átjáróházon a Magyar-utcába került, a Cukor-utcán bekanyarodott az Egyetem-utcába, onnan a Tanoda-utcán a Sebestyén-térre át, s a Duna-utca és Lipót-utca sarkán ott volt a Rózsa-tér, Pest virágpiaca.

Ez a vidék volt a régi Pest, az igazi Belváros szíve. Csupa sárga, nagymultú ház között zeg-zügos kis utcák, Sebestyén-utca, Kalap-utca, Zöldfa-utca, Duna-utca, Hal-tér, Borz-utca, Kötő-utca, megannyi kis tér és piac,

üzletek eleven zaja, faluról jött vásárosok ekhós szeke-reik, halászok, mézsárosok nyitott bódékban, pálmát, fuxiát, csodás hortenziát, violát, jácintot, iriszt áruló svábasszonyok. Hogy el lehetett ott tölteni félnapokat, ügyelni a vásárlókat, meglapulva hallgatni az alkudozást, aztán kimenni a Városház-térre és a Haris-bazár nyitott, nagy kapujában megállani és bámulni a szobros városház tornyán körbe járkáló tűzoltót, aki kezében vörös zászlóval lesi, hogy nincs-e valahol tűz?

Hát még maga a Haris-bazár? ... Egész város!

Amint a Váci-utcából jön az ember, az első udvarában csupa finom üzlet, selyem-, virágkereskedés, a második udvarába boltozatos kapualja visz, ott többnyire még nappal is ég a gáz, a kapualjból jobbkéz felé kávéház nyílik. Meg lehet állni az ajtajában és nézni, hogy billiárdoznak! Csupa látványosság, csupa szórakozás minden! ... A nagy udvarban aztán jobbról, balról a játékbazár. Öt krajcártól egy forintig mindent kapni itt! Nagy pléhtáblákon számok lógnak le az elhúzódo bódék hosszában, hogy mi mennyibe kerül.

Oh, ha Pikinek öt krajcárja volna!

Nem baj! Azért övé a Rózsa-tér virágainak a látványa, még a szagát is érzi ingyen, övé a vásárosok beszélgetése, övé fenn a torony rácsos erkélyén körbejáró tűzoltó lépése, övé a Városház-téren álló fiákeresek „stand”-ja minden szép kocsijával, lovával, felgyűrtnadrágú, meztlábás kocsimosójával és övé, a szemée a Haris-bazár minden játéka.

És mikor kiért a Haris-bazárból, szemben vele a Pilvax-kávéház. Talán ott írta Petőfi a Talpra magyart. Megállott a fényesre tisztított üveglakok előtt, úgy

nézte az árkádos gömbölyű oszlopokat, amelyek alatt valaha szabadsághősök jártak, nézte a billiárdasztalokat, amelyeken valaha talán Petőfi „tekézett“, és elgondolkozott azon, hogy nemcsak múzeumi termek, hanem kávéházak is lehetnek történelmi nevezetességűek, hogy kávéházi márványasztalok mellett is csinálhatnak történelmet. A Trattner-ház kettős hatalmas udvarán át a Gránátos-utcába ért, megállott a Vármegyeház kapujában és sokáig nézte a kivont karddal őrtálló hegyesre fent bajuszú pestmegyei hajdut... Hogy szerette volna megsimogatni ezüstpitykés, zsinóros dolmányát, derekára lógó csillogó tarsolyát.

Hintók gördültek a vármegyeház elé, gyönyörű szerszámú, pompás paripák ficánkoltak a hintók előtt, a bakon magyarruhás kocsis, kardos huszár... Néha felbukkant egy-egy rabruhás alak is, mert a vármegyeház folytatása a pestvidéki börtön volt.

Képeskönyveknél, olvasmányoknál, iskolánál is érdekesebb volt egy ilyen belvárosi séta.

És szemben a vármegyeházával madárkereskedések. Száz és száz kalitkában csevegő, fütyülő, csattogó, zsibongó, trillázó, csicsergő színes, tarka, ugráló madarak... És majmok és fehér egerek... Már ez előtt a kirakat előtt is félórákat lehetett elődöngeni. De ha ezt megúnta, a Vármegyeház-utca sarkán várta már a „*Vendéglő a régi zenélő órához*“. Megállt az ajtóban és úgy figyelte, hogy minden órában a sarokban álló szekrény nagy zenélő órája muzsikálni kezd és dallamosan fújja

Oh, du lieber Augustin, Augustin, Augustin,
Alles ist hin!

(Akkor még nem értette meg ennek az elnyűtt két sornak mély bölcsességét.)

Aztán kint volt az előkelő, eleven Hatvani-utcában. Amint odaért, egy üzlet előtt rengeteg embert látott. Vajjon mi történhetett itt? ... A Ferenciek bazárával szemközt, a lerombolt Grassalkovich hercegi palota üres telkének szomszédságában volt ifj. Sir Nándor úri és női fehérneműüzlete. A bolt előtt rengeteg nép. Odafurakodott hát Piki és megkérdezte egy ácsorgótól

— Bácsi, mi történt?

— Nagy dolog történt, fiam! ... Legnagyobb dolog! ... Ez nyerte meg a Kincsem sorsjegy 50.000 forintját!

Piki már hetek óta, hónapok óta hallott a Kincsem sorsjegy főnyereményéről, látta a karcsúparipás plakátokat, olvasta az újsághirdetéseket ... És ma volt a húzás és ma nyert ifj. Sir Nándor 50.000 forintot. Ennek a hírére gyűlt össze délben a tenger nép a Hatvani-utcában.

Szájtátva állott Piki is a sokadalomban és nézte az üzlet nyitott ajtaját és a láthatatlan 50.000 forintot, amelynek híre egész Pestet megmozgatta. Nem is értette, fel se fogta, hogy mennyi lehet az. Neki egy forint is 50.000 volt. És amint állt és szorongott, egyszerre úgy érezte, hogy lábujjhegye alatt valami van. Indián ösztöne megsúgta, hogy lába és a kövezet közé egy kerek, lapos valami került ... Talán pénz?

Feltűnést nem akart kelteni, mozdulatlanul állva maradt tehát a „valamin”.

De hogy vegye fel, hogy nézze meg? Legjobb lesz,

ha előveszi zsebkendőjét és elejti. Ha majd felveszi, senki mellette gyanút nem foghat. Úgy is tett. Amikor lehajolt, óvatosan elhúzta a lábát, alig észrevehetően, de annyit meglátott, hogy pénz és hogy az van ráírva: $\frac{1}{4}$ Gulden.

Huszonötkrajcáros! Ezüst huszonötkrajcáros!

Rátolta a zsebkendőt, belemarkolta a pénzt, fel-emelte, zsebébe gyömöszölte és kifurakodott a sokaságból. Nem futott, mert az gyanús lehetne, csak sietett, pedig úgy érezte, hogy kergetik. De nem! — senki se követte. A Zrinyi-kávéháznál befordult a Múzeum-körútra, de még ott sem állott meg. A Múzeum-kertbe sietett, ott futásnak eredt. A „Muziba“ futott s ott a déli órán az elhagyott, kopott fapadra ült.

Otthon volt, hazaért! . . . Ifj. Sir Nándortól a Muziig zsebben tartott kézzel futott s a zsebkendőt olyan görcsösen szorongatta, hogy érezte tenyerében a pénz élének a vágását.

$\frac{1}{4}$ Gulden! Ezüst huszonötkrajcáros!

Megláthatja-e valaki? Nem, nem kell félni? Üres volt a Muzi, tikkasztó nyári dél csendje borult a mozdatlan ecetfák és ákácok lombjaira, Duplex a portás fülkéjében üldögélt, s az Esterházy-utcai paloták lehúzott ablakredőnyeikkel erős árnyékot vetettek maguk elé. Csak a Nemzeti Lovarda ormán álló vasló láthatta volna Pikit, de a kilátást az előtt is eltakarták a fák és a kertészházikó.

Piki mégis óvatos volt. Mint a mohikánok nagy főnöke, Chingachgok.

Úgy tett, mintha az orrát fújná, mielőtt a zsebkendőből kivette a pénzt. De végül mégis kivette . . .

Ott van, a kezében volt. Ferencz József kopasz, császárszakállas, kövérkés profilja derűsen nézett rá a csillogó eziüstlapról, a másik oldalon rejtelmesen nyujtogatva nyakát a kétfejű osztrák sas, de fejnél, sasnál izgatóbb, többet mondó volt a felírás: $\frac{1}{4}$ Gulden.

— Hogy megörül majd a mama, ha odaadom! — gondolta az első pillanatban Piki.

De a másik pillanatban már megbánta első gondolatát. Ezt a pénzt találta, mamájának fogalma sincs róla, nem kérheti, nem keresheti rajta, hiszen nem is tudja, hogy van. Ezzel a pénzzel kimehetne a ligetbe, bemehetne a Garobaldiba, ülhetne a ringlispilre, megnézhetné az óriás hölgyet és a szakállas nőt. Ki- és bemehetne omnibuszon, vehetne óriáskiflit és „nedgrasz-sza“-fügét, még a Krembser-cirkuszra is jutna... Úgy van, úgy lesz, senkinek se szól a pénzről és ebéd után elmegy a Városligetbe!

Miután így határozott, a 25 krajcárost zsebkenője csücskébe kötötte és lassan hazaballagott.

— Hol voltál? — kérdezte mamája.

Piki nem jött zavarba. Bőven, szemléltetően mesélni kezdett, hogy mennyi ember csődült ifj. Sir Nándor üzlete elé, hogy bámulja az 50.000 forint *hírét*. Amikor a pénzről beszélt, kissé megakadt a szava, mintha képzelt, de mégis érezhető szálla szúrná a gégéjét.

Ha tudná a mamája, hogy az 50.000 forint egy jelentős része nála van! Biztosan akkor veszhették el, mikor a pénzt ifj. Sir Nándorhoz vitték.

Az anya komolyan hallgatta fia elbeszélését, aztán csendesen mondta:

— Az emberek szeretik azt a pénzt, amelyért nem kell dogozni.

Pikinél is volt ebből a pénzből! A véletlen, a könnyelműség pénzéből. Ami kísért és hazugságba visz.

Alig várta, hogy az utolsó cső kukoricát lerágja, nem is búcsúzott, s míg édesanyja a konyhában a mosogatáshoz látott, ő kisomfordált az ajtón. Pedig más-kor hogy szerette a tányérokat törölgetni.

Gottlieb bácsival találkozott a kapu alatt.

— Hova, fiatalúr? — kérdezte a kedves asztalos.

— Megyek a Muziba! ... — felelte szórakozot-tan ... (Már hazudott! Az indián, a római hazudott!)

Lóvasúton, vagy omnibuszon menjen-e? ... Ez volt a kérdés. A lóvasúton kint ülhet a kocsis mögött, nézheti a lovak futását, felugorhat, leugorhat, az omni-buszon fenn ülhet az emeleten és elérheti a városligeti fasor benyúló gesztenyefáinak ágait.

Még csak két óra volt. Korai a vurstliba menni.

Addig lesétál a Marokkói-utca sarkára, ott meg-várja az omnibuszt, vesz egy négykrajcáros jegyet és fel-mászik az omnibusz emeletére.

Marad még huszonegy krajcárja.

Erre a gondolatra kissé összeszorult a szíve, Hiába, fel kell váltani a 25 krajcárost! Az örömért fizetni kell.

Jött a Harmincad-utca—városligeti omnibusz.

Két sovány ló húzta a vaskos, vasveretes kerekű alkotmányt, amelyet üzletek hirdetésével teleszőgezett barna deszkafal két részre osztott. Az első részben hosz-szában a fal mellett volt két pad, a hátsó részben ke-resztben. Itt ültek a dohányzók.

De voltak, akik se elől, se hátul nem ültek, hanem fenn a tetőn, az emeleten. Meredek lépcső kapaszkodott oda fel és a pesti polgár kétszer is meggondolta, hogy felmásszék-e?

Vagy öten-hatan várakoztak már az omnibuszra.

A nagy, zöld alkotmány megállott, a kalauz egy pillanatra leszállott, az utasok felléptek a magas felhágón és Piki, mint a nyúl, fenntermett a tetőn. Talán a kalauz észre sem vette. A délutáni napsütésben üres volt az emelet. Piki egészen előre ment, ott megbújhat... Hátha sikerül, hátha nem vették észre.

Egyelőre nem kellene felváltani a huszonötöst.

Az omnibusz döcögött, majdnem minden második sarkon megállt, de mégis csak kiért az Andrássy-útra. És a kalauz még mindig nem jött. Piki összehúzódva, mint a selyemhernyó gubója, ült a kocsis fölött, szinte nézni sem merte az Andrássy-út csodálatos palotáit, az épülő Oktogont, az új utcákat, amelyeket a Nagymező-utcatól felfelé most vágtak és amelyekben több volt még az üres grund, mint a beépített.

Jobbra-balra még az Andrássy-úton is volt üres telek, de már mindenütt építkeztek, s készült az új Budapest, a jövőendő város.

Most hallotta Piki, hogy nyikorog a lépcső, hogy jönnek érte.

Olyan kicsire húzta össze magát, hogy a feje ki se látszott a pad deszkafalától, a lábát is felhúzta az ülésre, s aki hátulról végignézett a padsoron, azt hihette, hogy üres az omnibusz teteje.

Nyikorgott a lépcső... Most a nyikorgás elhallgatott s a felfelé kapaszkodó láb megállott. Alighanem

látta, hogy nincs odafenn senki... A nyikorgás újra megkezdődött, de most távolodó irányban.

Piki még percekig nem mert felülni.

Pedig már a Körönd kertjeinél jártak, ahol a lovasok és a kocsikorzó útja kezdődött. Befordultak a Felső Erdősorba s a Lövölde-térnél a sűrű gesztenyefás Városligeti Fasorba. Ott már nyaralók, mély kertek közé rejtett villák között vitt a homokos út. A fasor nem volt kikövezve, a két szegény lovacska ott vígabban trabbolt s Pikinek eszébe jutott a pesti ének:

Vágtat az omnibusz,
Azaz lassan halad,
A városligeti
Gesztenyefák alatt...

Hangosan szerette volna énekelni, de jaj! nem szabad megmukkannia, hátha észreveszik. Éppen azon tűnődött, hogy hogyan szállhatna majd le feltűnés nélkül, amikor jóval túl a Bajza-utcán hirtelen megállottak.

— Tudtam, hogy nem bírja ez az istenverte istráng!... — káromkodott a kocsis.

És leszállt a kalauz is és szitkozódva leszállottak az utasok...

— Adja vissza a tizennyolc krajcáromat, ha nem tudunk menni!... — támadt egy anya két gyermekével a kalauzra.

Mindenki vitatkozott, beszélt s Piki a kedvező alkalmat hirtelen felhasználta. Szinte lecsúszott a lépcsőkön és mintha ott se lett volna, már az Aréna-úton járt a „fogpiszkáló” alatt.

Az Andrássy-út és a Stefánia-út torkolatánál volt a „fogpiszkáló”. Így nevezte el a pesti nép ezt a füves, virágos halomba tűzött, magas, vékony árbocot, amelyre ünnepnapokon zászlót húztak.

Attól jobbkéz felé kezdődött a gazdag Stefánia-út, az úri passziók helye, balkéz felől pedig a vurstli, a nép nagy mulató városa.

Piki oda tartott.

Huszonöt-krajcárosa még érintetlen, még mennyit láthat, mulathat ezért egész délután.

Nem sietett, hiszen még három óra is alig volt. Az Andrássy-út végén nagy rét kezdődött s azon facér meszterlegények laufmétáztak. Piki megállott, nézte a játékot s mélyen megvető lépésekkel bandukolt tovább. Ez is laufméta?

Már kezdett éledni a vurtsli délutánja.

Az Állatkert előtt az út hosszában asztalokon nagy üvegedényekben sárga és vörös cukros citrom- és málnalészerű folyadékban hatalmas jégdarabok úszkáltak, minden edényben egy merőkanál, az asztalon poharak... Az asztal mögött kövér asszonyok várták a szomjas vendégeket.

— Egy krajcár!... Egy krajcár a jó hűsítő!... — hangzott a kiáltás és Piki torkában összefutott a nyál, míg bámész szemmel nézte, hogy egy pohár ecetes vízbe cukrot tesznek, majd egy kanálka fehér port hintenek s az egészet egy hosszúnyelű fakanállal felkavarják.

— Friss gazé!... Friss gazé!... — hangzott a kiáltás.

Hogy forrt, sustorgott, fehér habbal tódult ki a pohárból a kíváncsú „gazé”

Piki csak állt és tátott szájjal nézte, hogyan issza egy legény, aki gyalog jött a városból és kiizzadt. Mohón öntötte magába a habzó, csábító nedűt s amint fejét ivás közben hátrahajtotta, ádámcsutkája fel-alá táncolt, míg a hosszú kortyok lehömpölyögtek gégéjén... Isteni érzés lehetett!

Kérjen ő is egy krajcárért... Váltsa fel a huszonötöt?

A kövér asszony, aki a vesékbe és a zsebekbe látott, csak úgy félszeggel odasandítva Piki nyitott és száraz kortyokat nyelő ajkára, kérdezte:

— A fiatalúrnak is?

A legény kezével letörölte ajkát, letette maga elé a poharat és Pikire nézett.

— Szeretnél? — kérdezte.

Piki helyett a szeme beszélt.

A legény zsebébe nyúlt, egy krajcár helyett kettőt dobott az asztalra, s csak úgy odavetve mondta:

— Adjon neki!

És ezzel elment.

A mai nap jól kezdődik, gondolta Piki... Ingyen omnibusz, ingyen gazé!... És még sértetlenül megvan a huszonötös.

Kissé megborzongva itta ki a gazét s úgy érezte, hogy inni nem is olyan jó, mint nézni. De nem volt annyi ideje, hogy önmagával annyit foglalkozzék, mert egy szomszédos fa alatt énekelni kezdtek a „dallosok“. Egy trikóinges férfi és két mezítlábás lányka. A férfi fülében kis aranyfülbevaló gyűrű, a lányok fésületlenek, szőkék és jókedvűek.

— Tessék!... Tessék!... — kiáltotta a férfi...

— Csak egy krajcár füzettye!... A legdivatosabb énekek és dallok!... Szövegét pénzér, dallamát ingyér!

És hányaveti, színészkedő mozdulattal rákezde „Angot asszony lánya”-ból:

Halaskofa korában
Díszíté csarnokunk.
Szerettük általában,
Volt rá ezer okunk.

Most a melódiát átvette az egyik lány s kezét csípőjére rakva pipiskedett:

Helyén volt csőre,
Mivel ha kikötött,
Kezét rakván csípőre,
Százunk helyett pörölt.

És most mind a hárman kórusban, mint a színészek:

Sem begyesnek, sem legyesnek,
Nem volt éppen mondható,
Uccu rajta, céda fajta,
Ilyen volt Angó anyó!

Gyűlt a tömeg és egybeolvadt a kiáltozás: „Egy dalloskönyv csak egy krajcár... Friss óriás!... Itt a friss óriás!... Percet tessék!... Perrrecet!”

Piki nem tudta hirtelenében, hogy merre figyeljen, hova menjen?

— Csak nedgrassza! Csak nedgrassza, nedgrassza!
— hallatszott amott egy nagy stráfkocsiról, amelyen egy szakállas, huncutszemű, rekedthangú, törökfezes bácsi állott, mellette, körülötte datolya, füge és hámo-

zott mandulahegy és száz és száz egymásba dugott papírstanicle, de ezenkívül egy sereg óra és zsebkés.

Kongó, színtelen volt a hangja és mégis áthatott dallosokon, verklin, emberzsivajon.

— Nedgrassza! . . . Nedgrassza! . . . Nedgrassza! Tisztelem a nadmama! . . . — kiabálta fáradhatatlanul . . . Csak nedgrassza, Mardili Ibrahim ázsiatikai déligyümölcs keveréke . . . Csak nedgrassza! . . . Nedgrassza! . . .

Nőtt, gyült, áradt körülötte a sokaság . . . És Mardili Ibrahim lekapott egy papírzacskót, dobálta bele a fügét, a datolyát, a mandulát, majd egy hirtelen mozdulattal felkapott egy zsebórát is, diadalmasan körülnézett s karját kinyújtva kiáltotta:

— Nedgrassza!

Nedgrassza! — magyarul: négykrajcár . . . És belevágta az órát is a stanicleba.

Csak úgy dült hozzá a vörösréz négykrajcáros susztertallér, de a boldog vevők hiába keresték a stanicleban az órát . . . Sehol sem volt . . . De azért nem haragudtak rá . . . Nyíltan, tréfásan csapta be őket . . . Nem baj!

Nem messze furcsa üvegcső előtt ült egy asszony és egyhangú, vékony, színtelen hangon mondta:

— Itt kapható egy krajcárért a jövőndője . . . Magyarul, németül, szlovákul, kroátul . . .

És borítékba tett egy kis nyomtatott cédulát, az üvegcső alá dugta, fent a csövet megnyomta ujjával és szólott:

— Kis Minimak szállj le és tedd meg kötelességedet az egész társaság előtt.

A kis Minimak néger baba volt, amely a csőben lebegett s az ujjnyomásra forogva merült le és a következő pillanatban már le volt ragasztva a boríték, a jövődő.

Az út mentén cukrosbódék, lobogó tűzű fánk-sütők, zenélő és éneklő koldusok, messzi mélyről pedig nyekergő kintorna és pattogó zongoraverkliszó. Forgott a ringlispil, a cifra, faragott sárgarézrudas kerek-ciradás, szivárványszínű keringő hintók előtt üveg-szemű, villogó, sárga, kék, izzóvörös ékszerekkel kirakott szerszámú lovak lebegtek, s benn boldog facér cse-lédlányok dőltek az ülésen hátra, míg lobogó szoknyájukkal játszott a ringlispil verte szél. Kinn állt a gaval-lér, aki fizette a forgást.

De voltak régimódi ringlispilek is. Nem gép haj-totta, hanem fenn, a kocsik, lovak felett ácsolt deszka-padláson körbefutó gyerekek tolták a forgató rúdakat. A fizetésük az volt, hogy minden három járat után egyszer ők is ráülhettek egy lóra.

Pikit szíve az új gépringlispilhez vonta, de akkor fel kellett volna váltani a huszonötöst. Hát inkább „tolni” jelentkezett és a harmadik után ráült egy barna, rózsaszínorrú faparipára, és nyargalva forgott öt per-cig. Ringlispilezett is, de a $\frac{1}{4}$ Gulden még épen meg-volt!

Így ért a Garobaldihoz.

Kis cirkusz volt ez a vurstli mélyén. Barocaldinak hívták, Giuseppe Barocaldinak, de a nép Olaszország és Magyarország barátságából jobban ismerte Garibal-dit, s így lett Barocaldiból Garobaldi.

Kötélkorláttal volt a cirkusz körülvéve, a kötél-

korláton kívül az állóhelyek, az ingyen nézők, benn székeken és padokon a fizetők.

Piki a kötél mögött állott.

Mellette bakák és munkátlan suhancok, testszag és lehelletgőz, de az nem baj! Azért szép volt a kis poni ló, amely a lábával számolt, feldöntött székeket állított fel, csodás volt a trapézon a kancsalszemű Burger, elkápráztatta a rózsaszíntrikós ballerina, szoknyás műlovarnő, amint minden ugrásnál azt kiabálta: Heplá! és fehér kis ostorával csókot dobott a közönségnek és milyen jókat lehetett nevetni a pojácán, akit a stallmajszter ide-oda kergetett s végül keservesen kifakadva sírt:

— Itt van a nemszabad, ott van a nemszabad, hol van akkor a szabad?

De csitt! . . . Pénzcsörgés hallatszik. A kötél mögött jön tányérral Garobaldiné s mosolyogva mondja:

— Szabad kérem! . . . Prego!

Piki ezt már nem várta meg, ő már az óriás hölgy előtt áll. A bejárat előtt a kikiáltó, mellette vörösnadrágos honvédbaka.

A kikáltó meghúzza a csengetyűt, az éles csengőszó végigfut a bódék során és odacsalja a n. é. közönséget. Miután már elegen gyűltek össze, megkezdí mondokáját a vörös, fehérécsíkos trikóínges, rövidre nyírott hajú kikiáltó. A hangja, mint behorpadt trombitaé:

— Csak folyvást, folyvást, hölgyek és urrak! . . . Csak folyvást, folyvást! Itt látható a még soha nem tapasztalt óriáshölgy. 180 kiló és csak 18 éves. Minden éve tíz kilót nyom. Született Budweissban, Csehország-

ban. Neve Blanár Marianka, aptya egy egyszerű normálember. Eme vitéz lajtorján az óriásnő kebelére helyezett deszkalapot elfoglalja és ott katonai bajonettgyakorlatokat végez. Csak folyvást . . . folyvást . . . Mindig lehet bemenni . . . Az óriáshölgy kötélén is táncol minden tám nélkül. Első hely húsz, második tíz krajcár . . . Katonák őrmestertől lefelé és gyermekek a felét fizetik. Két felnőtt (és itt megrázta a csengőt) egy gyermeket vihet be magával.

Piki öklébe szorította a huszonötöst. A pénzdaráb nagy veszedelemben forgott . . . Még egy perc, még egy csengetés, — és felváltják! De elhangzott a bővös mondat: „Két felnőtt egy gyermeket vihet magával.“

De hol van a két felnőtt? . . . Igen, — most . . . ott válik ki egy fiatalember egy ringószoknyájú lánnyal. Mennek a pénztár felé. A kikiáltó int a tömegnek, hogy adjon helyet.

— Helyet, helyet a belépőknek.

Piki eléjük kerül.

— Úgy-e maguk felnőttek? — kérdi.

— Vigyünk be? . . . nevet rá a fiatalember . . .

A kikiáltó még hangosabban ordítja:

— Két felnőtt egy gyermeket vihet be, legyen ámbár a gyermek idegen . . .

Harsog a téren a nevetés, de Piki nem bánja, ő már benn van a sötét nézőtéren és várja az óriásnőt.

Kinn még csődít a csengő, a kikiáltó üzemszerűen kiáltja:

— Az utolsó jelt megadom . . .

És a petróleumrivaldás színpadon megjelenik az óriásnő. Nem is olyan óriási, mint amilyen kövér. Kék bársonycipőbe szorított lábán, vastag combján arany-zsinóros vörös nadrág, felül fekete bársonypruszklik, félig férfinak, félig nőnek van öltözve, karja, lába csak úgy dagad. Mindenünnen tokák lógnak le róla. Nem volt érdemes bekérezkedni.

Egyáltalában Piki kezdte belátni, hogy mindenütt nagyobb lárma van kint, mint mutatvány bent.

Igaz, hogy a művésznő kötélén ment végig, igaz, hogy a honvéd megállt és szalutált a mellére tett és az óriás lány két karjával alátámasztott deszkalapon, de közlőről, bentről, a nézőtérrel mégis kisebb, egyszerűbb, közönségesebb volt minden, mint ahogy ő azt odakünn elképzelte.

Csalódott az óriásnőben.

Megköszönte a felnőtteknek, hogy bevitték és előadás után új szórakozás után nézett.

Igen . . . Ez nekivaló!

Bábok voltak felállítva egy bódében, kis kosarakban labdák, s aki öt dobásból ötöt talált, az tíz krajcárt kap. Különben pedig öt dobás került neki tíz krajcárba.

Nagy indulatok forrtak Piki belsejében.

Mi más ez, ha nem stukk! És ki tud még Pesten úgy stukkolni, mint ő? . . .

Megállt, várt, nézett, latolgatott. Ha ötöt dob és nem sikerül, oda tíz krajcár. De ha ötöt talál?! . . . Kap tíz krajcárt. Nem kell felváltania a huszonötöst.

Megpróbálja, — igen! . . . megpróbálja.

A kosárhoz lépett, a labdákat nézte. Kiválogatta a legmegfelelőbbet.

A kövér baba egészen a Bibó... Célba veszi, könnyű lesz eltalálni. És hátralépett, célzott, — zsupsz! dobott . . . Bibó hanyattesett . . . Az ott, az a ferdeképű Kottasz! . . . És célbavette és levágta. Most jött a félszemű Kácser... Bumm! Lefeküdt... Nini, az a vastag orrú? Duplex! Öt hagyná ki? Repült a labda, Duplex elterült.

Négyet dobott, négyet talált.

Körülötte megnőtt az embergyűrű.

— Nézd . . . nézd! — súgták . . . Ügyes gyerekek! . . . Most jön az ötödik! . . . hangzott innen is, onnan is.

A bódé gazdája vidáman mondta neki:

— Na, fiatal úr, az ötödiket! . . .

Nem bánta, ha ki is fizeti a tíz krajcárt, annál több dobó akad, aki nem talál. Piki a reklámdobáló, a csábító.

Az ötödik dobás! Az első négy olyan könnyen, olyan természetesen, magától értetődően sikerült, hogy eszébe se jutott az ötödik. De most megijedt, félt tőle. Felelősséget érzett, meg kellett tartani a sikert. Kire dobja, kire gondoljon, kit üssön le?

Az a szeplős, az a hunyorgó . . . Az Alter! . . . A gunyolódó, gyáva Alter!

Csend volt körülötte, hátra emelte jobb kezét.

— Nesze Alter! . . . — kiáltotta és Alter feje lecsuklott.

— Bravó! . . . zúgták mellette, mögötte . . .

— Itt a haci, fiam! . . . Gyere el máskor is! . . .
— bízta a gazda és Piki kipirult arccal, a diadal dicsőségében fürödvé, kifeszített nadrágzsebbel távozott.

— Van egy hacim is. Van egy hacim is! . . . —
füttyűrészte.

A fővárosi vendéglőben rezesbanda szólt, a ringl-spilek vígan forogtak, most már nem kell aggodalmaskodni; megállt a fehérsapkás fagylaltáros előtt, egy kis tányérból két krajcárért sárga és vörös fagylaltot nyalt, vett három krajcárért egy óriáskiflit és még mindig volt öt krajcárja.

Mit vegyen ezért?

Ott egy asztalon virágos, nefelejcses levelezőlapokat árultak. Nem postalevelezőlapokat, képes levelezőlapokat. Egészen új divat. Azt mesélik, a németek találták ki. Vesz egyet és elküldi . . .

Bartos Elzának!

Két krajcár a levelezőlap, két krajcár a bélyeg, egyért még vesz egy peracet, és kész . . . Hazamehet!

Kiválasztott egy nefelejcsesből festett szívet és csupa nagy betűvel beírta:

A MUZI NEM FELEJT.

Vídámsággal, jókedvvel eltelve indult haza. Lekeüült a tóhoz, ott a Drótszigeten Banda Marci muzsikáját hallgatta egy darabig, a Stefánia-úton nézte a remek kocsikorzót, amint a leggyorsabb fiákerek és grófi fogatok a fogpiszkálótól a Víztoronyig rohantak őrült iramban, lopva, félig ülve, félig állva az egyik Buchwald-széket is kipróbálta, felpattant, amikor jött a kövér jegyárúsító asszony, a Damjanich-utcán felugrott egy lóvasútra a kocsis mellé s mikor jött a kalauz, leugrott; a Kerepesi-úti alkonyaton átsietett s közben

megkért egy lámpagyujtót, hogy a hosszú gyújtópóznával engedje neki meggyújtani a lámpát; az Ősz-utcán futva ment végig, felszaladt a lépcsőn, a konyhaajtó nyitva volt, anyja éppen kenyeret dagasztott másnapra.

Piki megállott, csillogott a szeme, zsebébe nyúlt s a gyűrődészka elé tette a pénzt.

— Mama! . . . $\frac{1}{4}$ Gulden! . . . Találtam . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Hurcolkodás

Egy este történt, július legvégén.

A konyhában megvetették az összecsucskható vaságyakat, Piki lefeküdt a kuckóba, eloltották a petróleumlámpát, Karolin még egy kicsit beszélgetett édesanyjával, azután csend lett. Az este, a magános gondolkodás csendje. Amikor takarója alá húzódik mindenki, amikor gondolatairól senkinek se kell számot adni, s elalvás előtt végigszáguldhathat fantáziája mindenben, amivel nappal nem ér rá foglalkozni, vagy amit még önmaga előtt is titkol.

Az élet börtönőre kinyitja a nappal rabjainak celláit, s kiszabadulnak az érzések, gondolatok.

Csend volt . . .

Piki a gimnáziumra gondolt, arra, hogy hogyan fog bevonulni a reformátusba, Karolin szép kalapüzletet nyitott magának, a Strauss Mináénál nagyobbbat, előkelőbbet, csak az édesanyja nem álmodozhat, ő még éjjel sem álmodozhatott.

Az járt az eszében, hogy holnapután augusztus elseje, és hogy el kell hurcolkodni az Ősz-utcai régi lakásból. Itt drága volt a házbér, a szobaurak nem jól fizettek, s a legjobb szobaúr, a Szekeres, kerti lakást akart, mert neki árt a város, a por.

Hogy el ne veszítse Szekeres urat, felmondta az Ősz-utcai lakást és a Nagy János-utcában vett ki egy kétszobás, előszobást. Karolinnal meg is beszélték ezt, de Piki nem tudott semmiről. Néki nem szóltak, — elég, ha az utolsó percben tudja meg.

Anyja tudta, hogy mennyire érzékeny, hogy mennyire csügg az Ősz-utcán, a Muzin, hogy a József-városnak ezt a kis részét nem adná az egész világért, hát egészen máig húzta, titkolta a valóságot. De tovább már nem lehet. Holnap már rendezkedni kell a hurcolkodásra, — mindent be kell vallani.

És mintha Piki jelen se volna, mondta Karolinnak: — Holnap lányom, magaddal viszed az ebédet, mert *nekünk* itthon egész nap dolgoznunk kell.

Piki felfigyelt. Nem értette a dolgot.

— Miért . . . Mit kell csinálni, mama?

Pillanatnyi szünet következett . . . Az édesanyja már megbánta, hogy elkezdte, — jobb lett volna reggelre halasztani. De hiába, ha már benne vannak, át kell rajta esni! . . . Valami ügyes megoldást keresett, hogy áthidalja a megrázkódtatást. Valami olyat kell mondani, ami elhárítsa, vagy legalább is meggyengítse a vihart.

Örvendve, szinte élénken felelte:

— Fiacskám, nagy ujság . . . A Garobaldihoz megyünk lakni! . . .

— A Garobaldihoz? — — és Piki feltérdelt a kuckóban.

Olyan váratlanul érte ez a kijelentés, hogy nem tudott fekvé maradni.

Karolin majdnem elkacagta magát.

Édesanyja most egy mondattal közeledett a valósághoz.

— Na, nem egészen a Garobaldihoz, csak közel hozzá! . . . A Nagy János-utcába . . . A Városligetbe.

Piki már kezdte érezni, hogy becsapják. Ha a felnőttek fantasztikus, távoli dolgokon kezdik, s csak azután kerülgetik az igazságot, akkor valamit el akarnak titkolni, el akarják leplezni az igazságot.

— Mért megyünk a Nagy János-utcába? . . . — kérdezte most már ijedtebben, és felállott szalmazsákján.

— Mert Szekeres úr beteg és miatta el kell innen hurcolkodnunk. Holnap kezdünk pakkolni!

Kimondta, — túl volt rajta.

Piki rövid hálóingében (egy használhatatlan napali ing romjában) pár pillanatig szótlantul állott, a szívét összeszorította egy láthatatlan kéz, amely mintha a Muziból, a Kistérről, a Stáció-utcából nyúlt volna ki, azután az ajka megremegett, a szeme tele lett könnyel, egész valója daccal, elkeseredéssel és zokogva csuklotta:

— Én nem megyek el innen . . . Mama, én nem megyek el innen!

Hangjából annyi szomorúság és fájdalom jajgatott ki, hogy édesanyja sietve gyújtotta meg a lámpát.

A gyufa gyenge fényt vetett a sötétségbe és egész örökkévalóságnak tűnt fel, míg levették a lámpaüveget és meggyújtották a kanócot. Nagyot lobbant a petróleummal átitatott kanóc, az anya mezítláb, egy szál ingben odasietett síró Pikijéhez, magához szorította és puhán, szeretettel, gyengédséggel vigasztalta:

— Jó lesz fiacskám, minden jó lesz, majd meglá-

to! Mindennap kimehetsz a Városligetbe, ott is lesznek barátaid . . .

— De nem a Takács-fiúk! A Bibó . . .

— Lesznek mások . . . Nagy kertben fogunk lakni . . .

— Az nem a Muzi . . .

— Hiszen jövő évre, fiam, már gimnázista vagy, nem járatsz annyit a Muziba.

— De én nem megyek el innen. Nem megyek el! . . . — ez volt a síró refrén.

— Hozok neked holnap szultánkenyeret! . . .
— szólt bele a párbeszédbe Karolin . . .

Most a szomszéd konyhából a falon erélyes ökölcsapás figyelmeztetett arra, hogy éjszaka van, hogy aludni akarnak.

A lámpát eloltották, mindenki újra lefeküdt vakára és újra csend lett a kis konyhában.

Piki szemét szúrták az el nem sírt könnyek, arca izzó piros volt az izgalomtól. Gondolatai össze-vissza kóvályogtak. A multkor a Rózsatéren eladó facsemetéket látott. Egymásra dobálva heverték a fák, leveletlen águk mintha segítségért rimázkodott volna, gyökérboguk reménytelenül meredt a levegőbe. Úgy érezte, hogy ő is egy ilyen fácska, kitépve a Muzi földjéből.

Most a szeplős Rocsek lesz a legjobb stukkoló, Pálos a legjobb futó.

Gondolatban keresztül-kasul járta a Muzit, halotta a délutánok Esterházy-utcai víg zshiváját, látta a gyerekeket csúszkálni a Károlyi-palota lépcsőinek lejtős, vörösmárvány oldallapján, hallotta Duplex lábának tompa koppanását, — és elaludt.

Reggelre kelve vidáman, frissen ugrott fel a kuckóból.

Olyan édeset, hosszat, jóízűt aludt, hogy egészen elfelejtette az éjszakai beszélgetést. És az első pillanatban nem értette, hogy mért vannak ládák a konyhában, mért vannak a képek leszedve a falakról, mért rakják ki a szekrényeket. Megdöbbenve és meglepetten állott. Mi ez? . . . Mint villámcsapás hasított agyába a hirtelen újra felbukkanó valóság, hogy elhurcolkodnak. Anyjához rohant, derekát átölelte és a ruhájába sírta:

— Ne menjünk, ne menjünk!

— Még ha akarnék maradni, se lehetne. Már kiadták a lakást.

Mint a tolvaj, a lépcsőn lesurranva lopózott ki a házból. Fájt neki a gang vasrácsa, fájtak a kitaposott vörös márványlépcsők, a falak, az udvar kőkockáival végtelen ködbeborult térnek tűnt fel, a kapu alatt a mángorló árulónak csúfolta és élesen, bántón vágott a fülébe a szomszéd házból kihallatszó verkliszó s a félkezü „dallos“ ember éneke, amint világgá zengte bánatát:

A lugasban elmerengve
Ül a grófné, Melanie . . .

— Igaz, hogy elhurcolkodtok? . . . — kérdezte tőle a Sándor-utca sarkán Takács Béla.

— Igen! . . . — felelte szomorúan Piki . . . — Holnap megyünk.

— És többé nem jársz a Muziba?

Piki torka elszorult . . . Hogy olyan egyszerűen,

természetesen beszél erről a Takács! Mint valami egészen közönséges dologról. Mint amilyen egyszerűen nézte ő is, hogy mennek a Miski-fiúk apjuk koporsója után! Hát a mi dolgaink csak nekünk fontosak, a többinek csak érdeklődés, közönséges beszélgetés?

Vállat von.

Kezdjen el sírni, vallja be, hogy milyen boldogtalan? . . . Hogy Takács Bélának legyen mivel hencegnie? Inkább tettetve felelte:

— Nem tudom . . . Lehet, hogy jövök, lehet hogy nem . . . Ott nagy kertünk lesz és lehet, hogy beadnak a Garobaldihoz.

Ezzel a vakmerő kijelentéssel otthagyta Takácsot. Mint a legendák hőse, úgy hagyja ott az Ősz-utcai házat.

De csak a fiúk számára. Ő maga belül tudta, hogy mi a valóság.

A Muziba leült a hátsó kispadra és hiába jött Alter, hogy stukkolni hívja, hiába üzentek be érte a laufmétások, hogy vele együtt akarnak „kivenni“, hiába kérte Pálos, hogy a rablópandurban legyen a rablófőnök, csak a fejét rázta és kurtán felelte:

— Nem megyek!

Hagyta magát „fájni“, jól esett neki, hogy „szenvedni“ tudják. Végigfeküdt a padon, lehúnyta a szemét és körülötte szétáradt, nyüzsgött, zsibongott a Muzi zaja. Egyetlen nagy z sivajgó, mormoló hangtömegbe olvadt a labda pattogása, amint a levatta elütötte, a karikázó gyerekek nevetése, a futó lábak dobogást, a pandurok „Előzd meg! . . . Előzd meg! . . . kiáltása, a

Sándor-utcából behallatszó fiákerzörgés . . . A Muzi boldog, zsongító zajában húnyt szemmel feküdt Piki...

Búcsúzott.

Egyedül volt az embersokaságban, a sok játszó gyerek közt, dicsősége, játékaik birodalmában egészen egyedül, és lehúnyt szeméből lassú, forró könny szivárgott. Az ajka megremegett, szeretne volna, ha Bartos Elza itt ül mellette és megfogja a kezét.

Erre a gondolatra hirtelen felült.

Ne lássa őt senki sírni! Ha a Nagy János-utcaba mennek is lakni, ő római marad és indián. És se Mucius Scaevola, se Uncas soha nem sírt.

Talpra pattant, nadrágzsebébe dugta kezét és kemény daccal szívében ment ki a fiúk közé.

Másnap délelőtt pedig egy stráfkocsi elé fogott sovány lovacskáának mondta a bakon ülő kötényes, trikóinges, meztelenkarú kocsis:

— Gyű, Sáni!

Ostorával odasuhintott és Sáni patkójával belekapaszkodva az Ősz-utca köveibe, útnak indította a stráfkocsit. Vastag kötelekkel egy nagy csomó bútor, láda, ágyiruha volt összekötve a kocsin . . . Pikiék minden holmija. Rusznyákné egészen a kapuig kísért ki szomszédnőjét, Gottlieb bácsi Piki után kiabált:

— Ha erre jössz, nézz be:

Hunyadi Napoleon kint állott az üzlete előtt, a Takács-fiúk büntetést kaptak és nem jöhettek ki, a házmesterné átvette a kulcsokat és szemközt jött már egy másik stráfkocsi . . . Megállott . . . Az új lakó.

Kis lányka lépdelt a kocsi mellett, Piki helyett az telepszik a régi lakásba.

Egymásra nézett a két gyerek és szótlanul tovább ment, amint a két stráfkocsi elhaladt.

Piki a kocsijuk mellett ment és vigyázott, hogy valami le ne essék.

A vékony lovacska vidáman húzta a cókmókot s nem lett egy árnyalattal sem ünnepélyesebb, amikor az elemi mellett mentek el.

A kis Piki így ballagott szomorúan a nagy stráfkocsi oldalán . . . Ma megtanulta, hogy a dolgok nem örökkévalók, hogy az elmozdíthatatlannak vélt holmikat idegen emberek felkapják helyükről és viszik: hogy emlékezni fáj és hogy egy egész világ, sok év, mennyi boldog óra, családi megbeszélés, fontolgatás, tervezgetés elfér egy stráfkocsin.

— Ezek vagyunk hát mi? . . . — nézett idegen szemmel a kötelekkel lekötött bútorokra Piki . . .

A Rókus-kórházhoz értek.

Talán ott megállnak és beszentelik a bútorokat, mint a halottakat szokás.

De nem! . . . A lovacska vigan tovább kocogott a Kerepesi-úton. Piki alig tudott vele lépést tartani.

Indiánok

Voltaképen földszintes, régimói házba hurcolkodtak Pikiék a Nagy János-utcába. De a földszint tetéjébe a középen ráépítettek még egy lakást és az lapos, alacsony toronyként emelkedett ki a földszintből. Keskeny csigalépcső vezetett fel az új lakásba, amelynek belső ablakai nagy kertre néztek.

Piki napokig érezte szívében a sajgó fájdalmat a Muzi után, eleinte hazátlanul ödöngött a kertben vagy csavargott a szomszéd Bajza és Epreskert-utcában, olykor-olykor átment a hosszú kerten, kinyitotta a kis zöldrácsos fakaput és kint állott a városligeti fasorban.

Csak tőle függött és néhány perc alatt már a vurstliban lehetett volna, de inkább maradt odahaza, mert a Muzi helyébe érdekes, furcsa birodalmat nyert. Még nem volt birtokában, még csak szoktatta magát hozzá, de érezte, hogyha a multat nem is feledheti el és a Muzi zaja mindennél drágább neki, a jelen sem megvetendő . . . Sőt ismeretlen szépségeket is ígér.

Nekitámaszkodott a földszint kapualjának a kert felől és nézte, hogy Wéber bácsi, a kertész és házmester egy személyben, hogy locsolja a veteményest, amely rögtön a ház alatt kezdődött s ért egészen a kert

derekáig. Középen szép, egyenes utacska osztotta ketté a veteményest, amelynek tábláit georgina, dália és fikusz szegélyezte. Kalarábé, burgonya, bab, borsó zöldelt külön-külön a táblákban s a kötényes, fehérbajuszú, szalmakalapos Wéber bácsi nagy, tölcsérszájú kannával locsolta, locsolgatta a táblákat. Két kannája volt. Míg az egyikkel locsolt, a másikat a kerti vízvezeték csapja alá tette, hogy megteljék.

Piki sóvárogva nézte ezt a műveletet. Csodának tűnt föl neki, hogy permetezik a víz vékony, sűrű, sugarakban a kanna tölcsérrózsáján, hogy lóbálja, hintálja a papucsos Wéber . . . Még beszél is a virágokhoz, a kalarábékhoz. Ki tudja, talán a kertész szavát érti is a virág, a föld?

— Ha én . . . ha én is locsolhatnék! . . . — izgatta a vágy Pikit.

Menjen oda és kérje meg Wéber bácsit? . . . De nem ismeri! . . . Jobb lesz, ha előbb valahogy hasznossá teszi magát. És mikor Wéber bácsi az üres kannával jött visszafelé, Piki elcsavarta a csapot, vette a tele kannát és bár az erőlködéstől egész jobbra kellett dűlnie, hogy emelje és vigye, Wéber elé vitte és előtte letette a földre.

— Tanksén! — mondta a kertész és cserébe odaadta Pikinek az üres kannát.

Ez a művelet vagy ötször-hatszor folytatódott. Kezdetnek, ismerkedésnek nem volt rossz. És Piki egészen természetesnek találta már, hogy mikor Wébert behívták a házba, az otthagytott kannát felemelje és ő locsoljon. De ami Wébernél oly könnyűnek, olyan magától értetődően szépnek tűnt fel, Pikinél már nehe-

zebben ment. A kannát nem tudta olyan magasra tartani és a rózsából nem sugárzott, hanem folyt a víz. Szempillantás alatt tele víz lett Piki ruhája, cipője. Egyszeribe megértette, mirevaló a kötény, a papucs Wéber bácsinak.

Nem baj, süt a jó, ebédutáni nap, majd megszáritja.

És mialatt a kert napos oldalára somfordált, egy sántikáló fiú jött vele szemközt. Már tegnap is látta, tegnap is sántított. De valahogyan másképen, mint a sánta ember. Nem volt se kurtább, se vastagabb a jobb lába, mint a másik, a cipője sem volt beteg lábra szabott és mégis sántított.

Épp szembe sántikált Pikivel. A kert mélyéből jött. Amikor hozzáért, megállott és kíváncsian nézte az új fiút.

Piki megállott.

Mit akarhat tőle? . . . Verekedni, kikezdeni vele? . . . Muzista vére forni kezdett. Talán egy brusztflekket akar?

Kék trikóinges, kék lüszterből varrott gyöngyházgombnadrágos volt a sántikáló fiú, a lábán rövid harisnya és fekete fűzős cipő. Feje kopaszra nyírott, nagy, fekete szeme kíváncsian csillogott, karja, teste puha, zsíros volt. De jól beléje lehetne stukkolni!

A két fiú állt és pillanatokig némán nézte egymást.

— Na? . . . — kérdezte végül is Piki, aki már ünni kezdte az ügyet.

— Na? . . . — felelte az ismeretlen.

Piki kissé előbbre hajtotta balvállát, mintha védő-

állásba helyezkednék . . . Tudta, hogy így szokott kezdődni . . . Vállal.

De a kövér semmiféle ellenséges szándékot nem mutatott. —

— Itt laksz? . . . — kérdezte röviden.

— Itt lakom! . . . — felelte hangsúlyozva a szót Piki, nem feledve Rózsa úr tanítását, hogy nem „laksz“, hanem „lakol“. De a másik nem hajlott semmiféle nyelvtani finomságra.

— Hogy hívnak? . . . — kérdezte.

— Piki! . . . És téged?

— Kollitzer . . .

— A fűszeres?

— Az.

— Akkor adhatsz néha cukrot?

— Adhatok . . .

— Szerbuc!

— Szerbuc! . . .

És a két fiú tenyere egymásba csattant. Minden rendben volt, csak Piki egyet nem értett . . . Hogy hívhatnak valakit Kollitzernek? . . . De nem baj, majd megszokja.

Az egyik eperfa alatt leültek.

— Mért sántikálsz? . . . — kérdezte Piki.

— Az titok! . . . Ha jóba leszük, megmondom! . . . Most még nem vagy igaz barátom . . . Milyen iskolába jársz?

— Gimnáziumba jövök, — felelte büszkén Piki.

— Én is! . . . Már be vagyok írva a Klauzálba.

Piki könnyedén folytatta;

— Én a reformátusba jártam volna, ott vannak a barátaim . . . a Bibó, a Pálos . . .

— Nem ismerem! . . . — rázta a fejét Kollitzer.

Piki hirtelen elszomorodott. Majdnem könny buggyant a szemébe. Hová került, milyen fiúhoz? . . . Aki semmit sem tud a Muziról, Bibóról, Pálosról, Búócáról, Kottasról, a Kistérről . . . Itt kellene hagyni, nem kellene beszélni vele . . .

— Láttad már a festőket? . . . — kérdezte most Kollitzer.

— Nem . . .

— Itt laknak a kert közepén a villában . . . Reggel festenek.

És odabökött fejével a veteményes kert mögött álló sárga villaépület felé, amelyen túl a voltaképeni valódi kert kezdődött nagy hárs és gesztenyefáival, bokros gazzal teli elhanyagolt gyepágaival. Valaha fehér, most kopott fapadok a vad fűvel benőtt utak mentén, az egyik gyepágý közepén időtől, esőtől fekete-zöldes Dianakőszobor, a ballába le van törve és helyébe borostyán nőtt, — gondozatlan, vadóc volt a kert, festők szabad műterme.

— Én ismerem a festőket! . . . — büszkélkedett Kollitzer. — Az a kicsi, nagykalapú, akit majd látni fogsz, a Bruck Miksa, az a szép szőke kecskeszakállas, akit majd látni fogsz, a Koroknyay Ottó . . . Aki legjobban kiabál és hangosakat nevet, a Kimnach László, majd látni fogod és aki a legmagasabbat ugorja, az a Tolnay Ákos, majd meglátod. Mert van egy magasugró mércéjük és deszkájuk és azon ugrani szoktak.

— Gyere! . . . — csillant fel Piki szeme . . .

Ugrás, mérce! . . . Ez az ő világa! . . .

— Nem mehetek! . . . — és Kollitzer az ajkába harapott.

— Miért?

— Azt hiszem, már igaz barátom vagy . . . Nagyon fáj, már nem tudok tovább menni.

És Kollitzer, mintha nagy titkot árulna el, súgva nyöszörögte:

— Minden reggel követ teszek a cipőmbe, egész délig avval járok, szorítja, kínozza a lábamat s amikor már nem bírom tovább, lekapom a cipőm . . . Az olyan jó! . . . Most! . . . Most! . . .

És, mintha valaki fenyegetve kényszerítené rá, vad sietséggel fűzni kezdte jobb lábán a cipőjét és síró, nevető arcot vágva lekapta.

— Jaj, de jó! . . . Jaj, de jó! . . . — ordította és mutatta a lábát.

A nagyujjánál a harisnyát, a bőrt egészen benyomta egy hegyes kődarab, amelyet a cipőjéből rázott ki . . . Mohón nekiesett és vakarta a lábát, miközben vincogva nevetett.

— Te bolond vagy! . . . — csodálkozott Piki és otthagya új pajtását hazasietett.

Otthon a lakás már annyira, amennyire rendbe jött. A család behurcolkodott a kisebb szobába, Szeke-res úr elfoglalta a nagyobbát, a bútorok újra helyükön voltak, de Piki szemében már nem voltak a régi, elmozdíthatatlan barátok. Amióta egymásra dobálva a stráfkocsin látta a szekrényt, az asztalt, tárgyilagosabban és hidegebb szemmel nézte a világot. A hurcolkodás mély

nyomot hagyott benne, s már nem érezte olyan nagyon, hogy együvé tartozik mindennel.

A Muzi, a Stáció-utca, az őszutcai ház, az otthon, Gottlieb bácsi, Duplex, a Nájgebáj eddigi életében mind egybeolvadt, egy folyamatot jelentett, a hurcolkodás ebből az érzelemegységből kitepte és megtanította a dolgok különvalóságára. Minderről persze nem volt határozott képze, mindez a megismerés csak úgy rakódott le benne, mint a fövény, amely alig észrevehetően emelkedik és mégis lassan megváltoztatja a folyócska futását.

Éppen fel akart menni, amikor legnagyobb meglepetésére a kapu alatt Alter fordult be.

Honnan tudja, hogy itt laknak, hogy kerül ide? Hiszen már régebben nem találkozott vele.

— Szerbuc! . . . Hogy jössz ide? — állott meg féllábbal az első lépcsőn.

— Szerbuc . . . Jössz? . . . — felelte Alter és hunyorgó szemmel nézett szét, hogy mindent jól megfigyeljen.

— Hova?

— A régi házatokban mondták meg a Takácsok, hogy idejöttetek; — mondta most Piki csodálkozó arcára és nem a kérdésre felelve.

— Micsinálnak?

— Nem mertek velem jönni az indiánokhoz . . . Félnek, hogy az apjuk megveri őket.

— Milyen indiánokhoz?

— Jé! . . . Hát nem láttad a plagátokat?

— Milyen plagátokat?

— Lácik, hogy kigyüttél lakni . . . Az egész város tele van plagátokkal. Carver, a világ leghíresebb

műlövője és „*Eagle Feather*“, így van kiírva, a Sastoll főnök van itt a delavárokkal . . .

— Hol?

— Az Állatkertben . . . Harminc krajcár . . .

Pikinek tágra nyílt a szem . . . Indiánok? . . . Itt! . . . Pesten! . . . Indiánok?! . . . Valódi delavárok . . . Sastoll, Nagy tűz, Nyílhegy, Sebes Szarvas, Vörös Felhő? . . . Az olvasmányok, a játékok, a fantázia világa megelevenedett hát? A vigvam, a préri, a tomahauk eljött hozzájuk? . . .

— Hol van egy ilyen plagát! . . . Gyere! . . .
— kiáltott fel izgatottan.

— A Lövölde téren is láttam.

— Gyere . . .

És időt se adva Alternek, hogy kérdezősködjék, hogy körülnézzon, szaladni kezdett a kert felé. Alter utána. Kollitzer lábát vakarva bámult a két fiú után. Piki egyenesen a fasorba futott. Majd feldöntötte az egyik festő állványát a rajta levő vászonnal együtt. Kicsapta a rácsajtót, szempillantás alatt a Lövölde-téren volt. Alter lelkesedve loholt utána. Amikor odaért, Piki már teleitta szemét a gyönyörű plakáttal, vagy ahogy ők mondták: „*plagáttal*.“ Középen hatalmas ekhós szekér, ijedt arccal fehér nők bujnak össze rajta, egy anya fehér, leomlóruhás lányát szorongatja magához, egy másik két kis gyermekét, a kocsi körül puska, harcoló fehér férfiak lóháton és szembe velük félelmetes, sastollas indiánok, amint a kengyelben állva, ijjal, puskával megtámadják a fehéreket. Hátul ég a préri. És az öles plakát alatt csupa nagybetű:

„CARVER ÉS A DELAVÁROK“.

És Állatkert, és nagy „elite“ előadás, de ami a legfontosabb, a leglesujtóbb volt, — belépődíj harminc krajcár!

— Neked van? ... — nézett fürkészve Piki Alterre.

— Nincs ...

— Nekem sincs . . . Hát hogy megyünk akkor?

Most következett Alter diadalmas szerepe. Hogy ő adhat Pikinek tanácsot, hogy ő lehet fontos, a kezdeményező. Minden szót erősen hangsúlyozva beszélt:

— Hát tudod, most kimegyünk a Zöld Vadászhoz, ott, ahol már a vasút megy, ott voltam egyszer gyíkokat fogni ... Ott végződik az Állatkert, ott senki sem jár, hát tudod, átmászunk a kerítésen és benn vagyunk... És látjuk az indiánokat ... Gilt?

Kipirulva nézett Pikire, hogy mit szól a ravasz tervhez.

— Gilt! ... De akkor mingyárt menjünk, mert az előadás félhatkor kezdődik.

És a két trikóinges gyerek nekieredt a hosszú útnak. A Zöld Vadász tágas, nagy népvendéglő volt a Ligeten túl, róla nevezték el az egész környéket s mögötte húzódott el az „Osztrák-magyar államvaspálya“ Bécs felé futó sínpárja. Szántóföldek, veteményeskertek következtek azután. Ott véget ért Pest, a Zöld Vadászon túl már veszedelmes volt járni.

De mit törődött ezzel Piki és Alter. Nem állította most meg se Garobaldi, se ringlispil, se „dallos“, se óriáshölgy, se a „nedgrassza“ török bácsi, az Állatkert fakerítése mellett haladtak már a gázos fűben a vasúti töltések alatt. Utuk mentén póznák és szemaforok me-

redtek a felhőtlen, kék égnek, amelyről rekkenő erővel tűzött le az augusztusi nap.

A kerítés és a töltés között kis gyalogút húzódott. Azon sietett egymás mögött a két fiú. Elöl Piki. Kétszer-háromszor is megállottak már, hogy ott kellene átmászni, de meggondolták... Még nem voltak elég messze. Egyszerre csak dübörgő, egyre közeledő zaj hallatszott.

— A vonat!... — kiáltotta Piki.

És csakugyan, lihegve, szuszogva, fújva dübörgött a gyorsvonat. Egy lépésnyire tőlük kellett tovarohannia.

— Tapadj a kerítéshez!... — kiabálta Piki...

És mind a kettő, mint két denevér ragadt a szálkás, füsttől feketére festett kerítéshez... Remegett, rengett alattuk a föld, arcukon, testükön, kezükön érezték a mozdony forró lehelletét, a vonat ablakában álló emberek, mint árnyképek suhantak el mellettük, s mikor az ördögi robogás megszűnt. Alter halotthalványan, szeme alatt kék karikákkal, nyitva felejtett szájjal állt a kerítés alatt.

Percekig tartott, míg magához tért.

Piki is ijedten, némán nézett az eldübörgött szörny után, de csakhamar összeszedte magát...

— No... térj magadhoz, Alter... Gyere, mászszunk itt át.

És feleletre se várva, már felugrott két kézzel a kerítésre, elkapta a tetejét, feltérdepelt, felült rá, és szét-nézett... Bent az Állatkert legvége, gondozatlan, dudvás, homokos tér, egy pár fabódé, de ember semerre senki... Lenyujtotta a két kezét, s úgy segített a nehezen kapaszkodó, ijedt Alternek. Végre az is fent ült a

kerítés tetején. Piki most átemelte a lábát és leugrott. A gyáva Alter kissé habozva utána.

Bent voltak. Veszedelmek után, de baj nélkül. Indián vállalkozás volt ez az indiánokért.

Megállottak, figyeltek... Merre kell menni?

De messziről feléjük hallatszó zene útbaigazította őket. Egyenesen arra tartottak. Minél beljebb kerültek, annál gondozottabbak voltak az utak, ápoltabbak a füves terek. Ketrecek és korlátok mindenfelé, — az egyikben oroszlánok feküdtek és ásítottak, amott majd elvágódtak egy óriás zsiráftól... Lett volna látni és néznivaló rengetek, de a hiénéknál Alter meglökte Pikit.

— Odanézz!...

Egy szalmakalapos ember jött velük szemközt, jobbkarján szalag s azon felírás: *Ellenőr*.

Mintha összebeszéltek volna, megfordultak, elváltak egymástól és csak a „Tűzijáték-tér“-nél mertek újra egymás mellé kerülni.

Itt már sok volt az ember, elvesztek a sokadalomban.

Istenem!.... Milyen érdekes és nagyszerű volt a kép.

Egy egész vigvam tábor telepedett ott le. Úgy, ahogy Fenimore Cooper azt leírta.

Vastag ágakból összerótt bordázaton bőrből varrott, mindenféle színes ábrájú sátrak, előttük lobogó rőzsetűz, kipányvázott kis lovacsák, némelyiken fanyereg, széles bőrrel bevont kengyel, másokon csak átvetett kengyel és a sátrak előtt, között indiánok...

Indiánok!... Valódi indiánok!... A lábukon

gyöngyökkel kivarrott *moccasin*, nadrágjuk lefelé szélesedő színes bőr, oldalán széles, tarka csíkkal, némelyik mezítelen felsőtestű, mellére sátor, sas vagy szarvas van tetoválva, fülükben vastag aranygyűrű, — ni... azok ott tarkabarka, százszínű bőrkabátot hordanak, csontok, állatfogak vannak a kabátra varrva, de mindegyiknek a fején lengő, lobogó, sarkáig futó sastollerdő. Úgy mozog és susog minden lépésüknél, mint egy szép madár szárnya. Az arcuk nem rézbőrű, mint tanulták, hanem inkább sáfránysárga, jelek és vonalak vannak felrajzolva rá.

Piki meghatva és elgondolkozva nézte az indiánokat, álmai álmát.

Miért hagyták el őseik földjét, és miért jöttek mutogatni magukat a gyűlölt halványbőrűek közé? És egész elszomorodott, mikor az egyik hozzálépett és ismeretlen nyelven nyílvesszőt kínált, hogy vegye meg. Hát eladó lett, üzlet az indiánok regényes világa? Az irokézek, a büszke apacsok, a ravasz huronok népe mutogatja magát. Mi valódi hát a világon? Miben lehet hinni?

De nem volt ideje sokat elmélkedni.

Földbevert cövekekre kötött kötélkorlát kerített el egy nagy területet, azon belül padok és a padok előtt székek voltak azoknak, akik még külön belépődíjat is fizettek. A kötélkorláton kívül a harminc krajcárosok és a Pikik.

Trombita harsogott és a homokos térre bevágatott egy lovas.

A fején óriási karimájú kalap, jobbkezában fegyver. Utána egy másik lovas vágatott a térre, kezében

egy csomó léggömb, amilyenel gyerekek szoktak játszani. Körbe nyargalt és egyik léggömböt a másik után elengedte szabadon, azután kivágtatott. A fegyveres ficánkoló lován vállához kapta fegyverét s egyik léggömböt a másik után lőtte le. Apró, sűrű pattogások és a vörös, kék, zöld, fehér gömbök élettelenül zuhantak le. Még csak egy repült nagyon magasan. A sólyomszemű lovas felemelkedett nyergében, két karját magasra emelte és úgy lőtt. A léggömb lezuhant.

Ez volt Carver, — az indiánok réme, ahogy kis cédulák hirdették.

Most mégis színházat játszik velük együtt. Az indiánok réme kibékült a törzsszel!

Feldobott négykrajcárosokat lőtt át, egy kis indián fiúval megcsinálta a Tell Vilmos lövést, mindenféle lovasbravúrt mutatva lőtt a célkarika közepébe, két puskával két célba lőtt egyszerre...

És zúgó, dörgő tapsok között kivágtatott.

Ez szép volt! Piki és Alter „Az útmutató“, „A bőrharisnya“ világában érezte magát.

Hát még mikor az indiánok bevonultak. Mikor nagy tanácskozásra gyűltek, elszívták a békepipát, haditáncot lejtettek dobok és üstök vad rítmusára, hadijátékot játszottak, nyíllal célbalőttek, az egyik egy deszkafal elé állt, a másik kurtanyelű baltákkal körüldobálta, hogy a balták testétől csak hajszálnyira vágódtak a fába. Zúgó taps kísért a vakmerő lovasmutatványokat is. Aztán pokoli kiáltozással kinyargaltak, — és következett, amit a plakátok hirdettek, az ütközet az ekhós szekérrel, — Amerika meghódítása!

Előbb, mint a hiúz, csúszva, hosszú léptekkel be-

jött egy indián, kezét szeme elé tartva, körülnézett, magát a földre vetve, hallgatta messzi lovak patáinak dobogását, majd felállott s hosszú, éles madárfütytyöt hallatva, ahogy jött, éppen olyan óvatosan elsurrant.

És kocsikon megérkeztek a fehérek. Egy csapat lovas férfi, és velük Carver, az indiánok réme. A kocsikon fehér asszonyok, leányok, gyerekek... Megálltak, táboroztak. Egyszerre csak berepült egy nyílvesző s egy gyerek holtan esett le. Mindenki felugrott, a nők a kocsisánc mögé siettek, a férfiak fegyvert ragadtak, bevágattak az indiánok... Megkezdődött a nagy ütközet.

Hujjogatas, vágatás, lövöldözés, íj és tomahauk csata. Carver csodát művelt. Mindkevesebb lett az indián, de az egyik a kocsihoz lopózott s lovára kapott egy fehér leányt. Micsoda vágatás, hajsza kezdődött. Az indiánok lova jobb volt, mint a fehéreké. Kettős terhével is egyre növelte az előnyt. De most felállott nyergében Carver... A rabló indián megfordult lován, maga elé tartotta a leányt, hogy a golyó azt találja. — Carver célzott... Az indián a földre fordult.

A fehérek győztek, a halottak is felébredtek, és fehérek, indiánok nagy taps között kivonultak.

Az előadás véget véget ért.

A sokaság eloszlott, csak Piki és Alter nem mozgott. Már esteledett, az ég egy árnyalattal kékebb, sötétebb lett, a tó felől egyre hangosabb lett a különböző vízi madarak rikoltása, messziről egy-egy állat elnyujtott bőgése, ordítása hallatszott, az Állatkert kezdte a maga életét élni, de a két muzista csak nem ment haza.

Mint az árnyak követték a vigvamjuk előtt üldögélő indiánokat, akik levetették tolldíszüket, sőt egy-

némelyik közülök európai ruhát vett magára s úgy jött ki.

A két fiú csak állt és némán nézett.

Az egyik indián kis padra ült a kertészház előtt és pénzt számolt. Krajcárosokat, négykrajcárosokat. Amit délután összegyűjtött az ingyen nézőktől. Egy másik sört ivott, egy harmadik és negyedik fehérekkel kártyázni kezdett... Hát éppen olyanok, mint mi, ők is csak emberek? Pénzért dolgoznak, eladják mult küzdelmeiket a fehéreknek. Az egyik, tetováltarcú, kihozta hatalmas tollazatát, leült vele aföldre és tüvel, cérnával foltozni kezdte.

Pikiben ellenállhatatlan vágy támadt, hogy meg-simogassa a tollakat... Csak egyszer, egy pillanatra!... Egy igazi indián tolldíszét!... Egyre közelebb csúszott, már odaért, már simogatta.

Most az indián felpattant...

A két fiú megfordult és ész nélkül futni kezdett. Az indián hujjogva utánuk...

Piki, Alter se nem látott, se nem hallott, úgy rohant!... Keresztül fűvön, ketrecek mellett, elefántok felbukkanó és eltűnő tömege alján, egész a kerítésig.

Mint a gondolat, oly sebesen másztak át a kerítésen egészen másutt, mint ahol bejöttek s kinn álltak a Városligetben.

A nyári estében még zengett a verkli, a Nagy-Vendéglőből kihallatszott a sváb zenekar csinnadrattája, a Stefánia-úton utolsót fordult a kocsikorzó és az Andrássy-út és Bajza-utca sarkán Alter futva búcsúzott

Pikitől, aki még a Tyúkketrec vendéglő előtt sem állott meg, pedig ma este az erkélyen katonazenekar játszott.

Csak rohant haza, fel a csigalépcsőn, egyenesen aggódó anyja ölébe és kipirult arccal kiáltotta:

— Mama, láttam az indiánokat!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Szent István

Három hét mult el s Piki újra ott állott a Múzeum-kertben. Ma el kellett jönni, ma Szent István napja van. A Sándor-utcai kapun lépett be s mikor a kis, szűk néhány lépcsőfokon felfutott a kertbe, megállott. Újra itt van hát a tegnap játékainak birodalmában, amely játékok neki a valóságot, az életet jelentették. De most, hogy elhurcolkodtak, az Ősz-utcából s ő testében eltávolodott a Muzitól, mintha egy különös fal támadt volna közötté és a Muzi között. Egy fal, amelyen keresztül lehet látni, amely ugyan láthatatlan, de mégis megvan.

Megállott a kapulépcső legfelső fokán s mintha azt kérdezte volna magától:

— Ez hát „*az a Muzi?*“

Kisebbnek, szűkebbnek tűnt fel, mint három hét előtt. Hiszen az ő kertjük is majdnem ilyen nagy, és a Városliget ehhez képest a végtelenség. Azelőtt, amíg itt játszott, itt élt, sohasem látta a Múzeum-kert határait, az egész egybeolvadt vele, a mindenséggel, most olyan élesen határolódott el minden s tűnt fel kisebbnek, érzekelhetőbbnek. Máskor, ha a Muziba ért, belevetette magát, mint az úszó a vízbe, fenntartás és gondolkodás nélkül „muzista“ volt, ha megállott és körülnézett.

Milyen csendes és ünnepies a kert! Az Esterházy-utcából nem hallatszik fel a laufméta zsivaja, a szarko-

fágon nem pattog a stukk lapdája, — igaz!... hiszen még csak nyolc óra van, és Szent István napja. Azért is kelt fel ilyen korán, azért is van már a Muziban.

Szent István a pénzkeresés napja.

Aznap nincs stukk, nincs rablóbanda, nincs bakugrás, — Szent István napja egészen másra való.

Nem is habozott hát sokat és egyenesen az épületnek indult.

Ma reggel nyolckor nyitották és valamennyi tár nyitva volt. Piki egyenesen az állattárba sietett és megállott az óriás mammut agyara előtt.

Állt és várt. Mint a pók a légyre, úgy lesett.

A termekben nagy szöges csizmák kopogtak, paraszti, széles szoknyák suhogtak, teli iszákok vonultak fel. Jöttek papucsos tolnai svábok, fehérnadrágos székeltek, kékbeli alföldiek, szép Magyarország csak úgy ontotta a népet erre a napra Budapestre.

Nem hiába, hogy az a híre, de okos ember is volt Baross Gábor, a szakállas vasúti miniszter.

Azt mondta, hogy három forintért az ország legmesszibb csücskéről is Pestre lehessen utazni a népnek. Úgy hívták ezt közönségesen, hogy „zóna“-utazás. És Szent Istvánkor Budapestre is zónázott az egész ország. Ami olcsó volt akkortájt, azt mind zónának hívták. Így lett a „zónapörkölt“, „zónakiárusítás“, és ha valaki el akart utazni, arra úgy mondta, hogy „elzónázok“.

Csupa zónaárral volt tele Budapest, és ha már itt voltak, csak elmentek a „muzijom“-ba!

És parasztot, érdekes, népies viseletet látni a tavalyi Szent Istvánkor, Piki is felvonult a tárakba. De ebből üzlet, kereset lett. Idegenvezetés. A múlt évben

negyven krajcár keresettel zárta a napot, ez idén tehát már szervezeten jelent meg.

A mult év tapasztalatain okulva, a mammutagyarat választotta kiindulási pontnak. Olyan feltűnő nagy csont az, hogy előtte csak meg kell állni. De nem minden megállónak érdemes felelni. Emberismerőnek kell lenni, aki Szent Istvánkor a Múzeumban pénzt akar keresni.

Svábokkal, erdélyi szászokkal, cipszerekkel nem jó elkezdni, mert azok hagyják, — hagyják magyarázni, aztán meglóbálják a fejüket és szépen odébbállnak. A székelyek se kiadósak, mert azok egy tréfás kiszólással fizetnek. A falusi zsidónak hiába beszél, az mindenről tudja már, hogy hol van, mit jelent, és kitől való.

A jó, szélesképű, nagybajuszú, csizmás alföldi gazda és felesége, az az igazi. Annak lehet magyarázni, az pénzt jelent.

Most jön éppen egy ilyen pár.

Piki megfordul és úgy nézi a mammutagyarat, mintha még sohasem látta volna. De a füle látja, hogy mi történik mögötte. A férfi patkós csizmájának csikorgása ritkább, az asszony szoknyasuhogása halkabb. Valami felkeltette a figyelmüket. Kisebbeket, lassúbbakat lépnek, megállnak.

Közvetlenül mellette.

Pár pillanatnyi csend... Néznek...

— Nézd aptyuk!... — szólal meg az asszony.

Kis csend, majd megszólal az aptyuk:

— Fene bűdös egy nagy csont!

— Mibű lehet?... kíváncsiskodik az asszony.

— Csontbu, — hangzik a felelet.

— De milyen állatbű?...

Aptyuk felveti tokás, naptól rezesre süttöt fejét, húz egyet bajuszán s hogy tekintélyén ne essék csorba, meggondoltan felel:

— Beon, — és kisvártatva hozzáteszi — nagy dög ez, anyjuk.

Csend, állnak, néznek.

— Alighanem elifánt!... — böki ki végül.

Piki úgy érzi, hogy itt a lélektani pillanat... Most, vagy soha!

— Mammut!... — feleli közönyösséget tettetve, bár szíve az izgalomtól a torkában vert.

(Bekapják-e a horgot vagy nem?)

Aptyuk és anyjuk merőn állt és nézett. Ümmögött, köhögött-e, ez a fiúcska, vagy mondott valamit?

Piki most már részletesebben ment a tárgy ismeretésébe.

— Bácsi, ez a nagy csont mammutagyar... Igaza volt (tette hozzá ravaszul), rokona az elefántnak.

Aptyuk elégedetten hallotta... Tekintélye az asszony előtt nem csorbult.

— Mondom, hogy elifánt...

— Majdnem elifánt, — vette át újra a szót Piki — csakhogy annak idősebb rokona, pár ezer évvel hamarabb élt az elifántnál.

— Oszt honnan tudod?... — kérdezte az aptyuk.

— Nagy tudósok mondják ezt, — magyarázta most Piki, aki érezte, hogy megnyerte a csatát. — Amikor még fiatalabb volt a föld, élt rajta egy óriási állat, a mammut... Hosszú szőr borította a testét, nyájakban tanyázott... Szibériában a jég alól még egész állatokat is kiástak mostanában... Onnan tudják.

Molnár Tóth István hódmezővásárhelyi gazda ránézett a fiúra:

— Zsidógyerek vagy te?

— Református...

— A' derék...

— Oszt hanyadik iskolába jársz?

— Gimnáziumba, — feleli büszkén Piki, de hogy véget vessen a vallatásnak, ő kezdett beszélni. — Tessék a szomszéd terembe jönni: ott van a világ legmagasabb állata, a zsiráf.

És elindult; Molnár Tóth István és anyjuk pedig utána.

Két kitömött zsiráf és egy óriási csontváz meredt reájuk. Piki most már mint hivatásos vezető magyarázott:

— A juh és bárány, birka rokona... Nagy nyájakban él Afrikában és azért olyan magas a nyaka, hogy elérhesse a magas fák leveleit.

A magyarázatra már hárman-négyen csatlakoztak hozzájuk, de Molnár Tóth István már a magáénak vallotta Pikit...

— Gyere, fiacskám, velünk... Mutogass csak...

Most már rendben van!... — gondolta Piki és átvezette őket a képtárba. A hosszú folyosón, ahol a római és görög szobrok voltak, egész előadást tartott a mitológiából, a Laokon-csoportnál elmesélte Trója bevételének történetét, s órák hosszat magyarázott a képek előtt.

Madarász Viktor képénél, amelyen Szilágyi Erzsébet fia holtteste fölé hajol, a Hunyadiak történetéről beszélt, Székely Bertalan mohácsi képénél II. Lajos szerencsétlen sorsát úgy leírta, hogy „anyjuk“ szeme tele

lett könnyel; Ligeti, Markó tájképeinél mindről tudott valamit mondani s mikor „Dobozy és hitvесе“ elé kerültek, Kisfaludy Sándor verséből szavalt el részleteket s egész embergyűrű vette körül, amikor elmondta az utolsó verset:

„Ezer ilyen történetek
Dúlták Árpád nemzetét,
Valamikor tagjainak
Viszás felekezetét
Meghasonlott szív és lélek
Jobbra, balra szaggatta,
Eljött hol egy, hol más szomszéd,
És azt nyakon ragadta,
A fő és test fogjon kezét,
Egy értelem, egy érzet
Lelkesítsen tégedet
S ne féltsd, magyar, éltedet!!...“

— Nem értem, bár nagyon szép!... — mondta erre Molnár Tóth István.

— Zsoltár ez, aptyuk!... — világosította fel Molnár Tóth Istvánné, és szeretettel símogatta meg Piki kopaszra nyírott fejét.

Valahol nagy messze tizenkettőt harangoztak.

— No, gyere öcskös, ebédidő van!... — vélte a gazda.

És leballagtak az udvarra, ott leültek egy öreg római koporsó árnyékába, előkerült az iszákbold kolbász, szalonna, zöldpaprika, jófajta rozskenyér, egy kis bor s falatozni kezdtek csak úgy bicskahegyről.

Ebéd után Piki húsz krajcárt is kapott, elbúcsúzott Molnár Tóthéktól és ment vissza az állattárba, a mammut agyara elé.

Molnár Tóth Istvánék pedig lassú léptekkel balagtak ki a Múzeum-körút felé.

— Ügyes gyerek vót!... — mondta az asszony.

— Alighanem mégis zsidó! — felelt fejét csóválva Molnár Tóth István.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A gimnazista

A zsibongó, szűk, lármás Klauzál-utcába vitték beiratni. A Muziban arra készült, arról álmodozott mindig, hogy a reformátusba fog járni, az életben a Klauzálba került. Nem baj, az is gimnázium.

Mikor a vörösszakállú Köpesdy igazgató úr felvette s anyjával együtt újra kilépett az utcára, szélesebbnek érezte a mellét, egész valóját tekintélyesebbnek, magasabbnak. Anyja lehajolt hozzá, megcsókolta.

— Mama, meglátják!

— Miért, fiam, mi szégyen van ebben? — mosolygott édesanyja.

— Egy gimnazistát már nem csókolgat az utcán az édesanyja! — önérzeteskedett Piki.

Gimnazista! ... Micsoda nagy szó ... Felsőbb iskolás, lehet belőle ügyvéd, tanár, bíró, miniszter. Nyitva előtte minden. Kezét nadrágzsebébe dugta, füttyürészett (ez volt a legnagyobb önállóság jele), majd az István-téren hirtelen megállott.

— Mama, — kérdezte — úgy-e, meglátszik rajtam, hogy gimnazista vagyok?

— Hogyne! ... Hogyne! ... (és közel volt hozzá, hogy újra megcsókolja, de nem merte).

— Most bemegyek könyvjegyzékért, — búcsúzott Piki és a Dob-utcán a Károly-körút felé tartott. Ügyet sem vetett az István-tér kofáinak felhalmozott portékáira, pedig éppen hetivásár volt, ringlispil forgott a tér Kisdiófa-utca felé eső sarkában, a lacikonyhán szabad lángon sercegett a kolbász, a szalonnaszír, a tápéi fazekasok kirakták áruikat, el lehetett volna nézni órák hosszat a mázas csuprokat, ibriket, állatokat.

A bocskoros, hátul buggyosnadrágú bosnyákok csillogó hercegovinai áruikat kínálgatták daloló szóval, ott voltak kézimunkájukkal, faragott faholmijaikkal a túróci, árvai tótok, kiteregették szőtteseiket a kalotaszegiek színes, festői ruhájukban, — egész boldog Magyarország ott ült az István-téren, de ami Pikinek más-kor kíváncsi nézelődés lett volna, ma fel se tűnt.

Gyors lába a Múzeum-körútra vitte az antikvárius sorra. Az iskolák könyvjegyzégeit gyűjtötte össze. Amelyik gyerek a legtöbb könyvjegyzéket mutogathatta, az volt a legbüszkébb, a leghíresebb. Pedig némelyikért, például a budai reáléért, egy főutcai könyvkereskedésbe, Budára kellett elmenni. De a gyűjtőszenvédély akár Kőbányáról is odavitte a fiúkat.

Színesek voltak ezek a könyvjegyzékek, a zergeutcai reálé zöld, a Markó-utcai gimnáziumé vörös, a Kereskedelmi Akadémiáé fehér, és minden fiú minden könyvkereskedésben csak egy jegyzéket kaphatott. Nagy... nagy verseny folyt a pesti gyerekek közt a teljes gyűjteményért.

Piki is sorra járta a könyveseket.

— Kérek egy piarista-jegyzéket! — lépett be Mai Henrik és fiához.

Az öreg Mai bácsi az orra hegyére tette pápaszemét és atyáskodó hangon kérdezte:

— No, gimnázista úr, jó volt a Császár-fürdő? ... Remélem, nemcsak az árjegyzéket, magát a könyvet is itt fogja venni ... (És bizalmasan súgta): Aki minden könyvet itt vesz, kap ráadásul egy Vernét .... Piarista-jegyzék pedig nincs! ... Elfogyott! ...

Piki pedig ebbe nem nyugodott bele. Sorra járta az antikváriusokat, — mindenütt elfogyott. Végre hát elszánta magát és átment a Nemzeti Színház bérházában levő „Nagel Ottó és fiá“-hoz, a legnagyobb könyvkereskedőhöz. De ez olyan szigorú üzlet volt, hogy csak az kapott könyvjegyzéket, aki szülőjével jött be.

— Pedig ott biztosan megvan a piarista! — biztatta magát Piki.

És a kirakat elé állott, amelyen ki volt ragasztva Budapest valamennyi középiskolájának árjegyzéke, közöttük az áhitott IV. ker. Kegyesrendi Főgimnáziumé is ...

Halványzöld, csábító, ritka könyvjegyzék.

A hóna alatt szorongatta az eddigi zsákmányt, de az egész nem ért semmit, ha nem volna közte a piarista... Az édesanyját csak nem hívhatta el emiatt a Nagy János utcából? ... Mit tegyen hát? Amint töprengve így tűnődött, egy öregúr állott melléje és nézegette a könyvjegyzékeket. Szelid, kedves arca volt ... Pikiben bizalmat gerjesztett. Hirtelen elhatározással hozzáfordult hát:

— A bácsi is gyűjt? — kérdezte.

— Mit, fiacskám? — kérdezte a kedves öreg úr.

— Könyvjegyzékeket?

— Bár még gyűjtenék! — és mosolygó szeretettel nézett Pikire.

— Segítsen rajtam, — bátorodott fel Piki, és elmesélte, hogy miről van szó.

Az öregúr bólogatva hallgatta, s csak annyit mondott:

— Hát gyere, fiam!...

És beléptek a nagy Nagel Ottóhoz, a segédek meghajolva üdvözltek az öreg urat: „Alászolgája, méltóságos uram!“, nagy tisztelettel adták oda a piaristákat, a főnök maga kísérte ki őket az ajtóig és megint kint álltak a Múzeum-körúton...

— Itt van, fiacskám!... — mondta szeretettel a méltóságos úr, (akkor még ritka cím) és lassan tovább ment.

Piki csodálkozva nézett utána. (És néz még ma, negyvenkét év után is. Azon tűnődik, vajjon ki lehetett a kedves méltóságos úr?)

De akkor hamar összeszedte magát és ha már ott volt a Múzeum-körúton, benézett a Muziba is.

De előbb nem is a Muziba, hanem a Múzeum-kertbe... Keresett valakit... Valakit, akinek meg akarta mutatni a piaristákat... Nem fiút, nem Rocseket, nem Pálost.

És ez a „valaki“ ott ült Kazinczy alatt, más kisaszonya volt, nem a régi, nem a haragos... Ez biztosan nem tud a tilalomról. Előbb néhány pillanatig várt, azután ingadozó léptekkel, egyenesen feléje tartott. De minden lépésnél olyan merevnek, nehezen hajlíthatónak érezte a térdét... Most odaért, megállott előtte... Megemelte a kalapját.

— Jó reggelt, Elza.

A szíve hevesen dobogott és maga sem tudta mért, de elpirult.

Elza nevetve nyújtott neki kezét.

— Piki!... — buggyant ki ajkán s ezzel bemutatta kisasszonyának is.

— Hogy van?... — kérdezte Piki, aki eddig mindig tegezte, s nem tudta miért, most csak magázni tudta.

— Ülj le!... — kínálta meg hellyel Elza, de Pikinek csak két krajcárja volt, a harmadik hiányzott, és ezért nem foglalhatott helyet.

— Nem lehet, rengeteg dolgom van... Ma *iratkoztam* be a gimnáziumba — tette hozzá könnyedén — és rengeteg dolgom van... Csak azért jöttem ide, hogy ezt magának ajándékozzam...

És elővette a halványzöld piaristát és Elza térdére tette.

— Nagyon ritka!... — mondta még és mint egy hős elbúcsúzott.

— Wer war das?... — kérdezte a kisasszony.

Elza vállat vont és a piaristák a földre esett.

Ott is maradt a porban.

Piki pedig átment a Muziba. A krajcárra gondolt, amely megfosztotta a lehetőségtől, hogy Elza mellett ülhesen. Kezdte érezni, belátni, hogy a pénz fontos valami a világban és ha az ember le akar ülni, meg akar nyugodni, pénzre van szüksége.

A fiúk közül csak a szeplős Rocseket találta ott.

Rocsek a reformátusba járt s most a két bakugró

kő közt forgott, járkálva fel-alá, kezében könyv és hangosan tanult.

— Szerbuc! ...

— Szerbuc! ...

— Micsinyász?

— Latinból bedaciztam, holnap pótozok.

— Szerbuc!

— Szerbuc!

Ennyi volt az egész és Piki máris kifelé indult a Muziból, ahol új fiúk játszottak. Szomorúnak, kedveszegettnek érezte magát, pedig gimnazista volt. Lépteit meggyorsította és megint a Klauzál-utcában volt, a gimnáziumban. Szét akart nézni a házban, ahová jövőendő sorsa kötötte. Fiúktól zsibongott a ház, jövőendő reményektől, az év kezdetének izgalmától.

Az épületben magában csalódott Piki.

Ő gimnázium alatt komoly, métóságos épülettömböt gondolt, széles folyosókat, nagy ablakokat — ez a Klauzál-utcai gimnázium közönséges bérház volt, gangos, egyemeletes, csak négyosztályos s ezek az osztályok is keresztültört falú lakásokból kerültek ki.

De nem baj. M. Kir. Állami Gimnázium!

És ő M. Kir. Állami gimnázista, aki ott áll a kavicso udvar közepén és nézi a terepet, az osztályokat. Csak négyosztályú gimnázium, de neki elég nagy... Egy egész ismeretlen világ. Benézett a friss cserrel hintett tornaterembe, felhúzódkodott a nyujtón és büszkeséggel telve ment haza végig a Király-utcán.

Wéber bácsi georginái és dáliái között foglalatoskodott, amikor hazaért.

— Herr Wéber, kérdezze meg, hogy honnan jö-
vök? — állott eléje Piki.

— Na alsten? — kíváncsiskodott Herr Wéber és
Piki fölényesen felelte:

— A gimnáziumból!

Hát ami még ezután következett!... Délután,
másnap... A könyvvásárlás, a szíj, a bőr, amelyet a
táska helyett kapott! A „táska“ elemi, a „szíj és a bőr“
gimnázium! Az más, több, fontosabb, komolyabb. Az
a férfikor kezdete.

Kollitzer is egy osztályba járt vele és a két fiú
ünnepi érzésekkel telve indult az első nap az iskolába.
Piki anyja áldó szemmel nézett fiára a nagy reggelen,
amikor megteszi — így mondta — „az első komoly
lépést az élet felé“.

Szemében könnycsepp, szívében boldogság, amikor
fia nekiindult a nagy útnak.

Amikor odaértek az iskolába, az osztály, — mi-
csoda méltóságos szó az első napon! — hangos zsibon-
gással fogadta őket. Az első padok már mind tele vol-
tak, ők a középbe kerültek. Piki senkit sem ismert az
egész osztályban, csak Kollitzert. Egymás mellé ültek hát.

Előtte erősnyakú, vállas fiú ült.

— Hogy hívnak? — kérdezte tőle.

— Kornya Jánosnak...

— Tucc stukkolni?

— Tudok...

— Szerbuc!...

— Szerbuc!...

Mögötte a Helsinger ült, vékony, törékeny gyerek.
Arra rá se nézett.

Micsoda zajgás, lárma, hangzavar volt itt együtt. Hatvannégy fiatal, zabolátlan élet, egymásra kíváncsi, ismeretlen gyerek. Kinek ki lesz a barátja, ki micsodát rejt magában, ki jut előre, ki marad el? .... Csupa izgalom, zaj, láz .. Ki a legerősebb, ki a leggyámoltalanabb, ki a leggazdagabb, kinek az apja a legbefolyásosabb, ki a legjobb tornász, ki a legjobb latinista, ki kapja az első egyest, ki kapja az első négyest?

Mindezt a kérdést eltakarta az óriási zsibongás, mint egy felhő.

Nyolc órakor azután megszólalt az udvaron a csengő. A szolga húzta, kongatta a kis sárgaréz harangot, az osztályokban egy pillanatra csend lett, hogy azután még nagyobb erővel törjön ki a zaj, a tanári szobában Bockelberg tornatanár úr még egy cigarettára gyujtott Sztrojini tanár úr vette az osztálykönyvet, kis noteszét és elindult az első osztály felé, amelynek főnöke volt.

Szende, akiből az osztály legnagyobb strébere lesz, berohant:

— Jön! ... Jön! ....

Az ajtó szélesen felnyílt, Sztrojini osztályfőnök úr belépett, százhuszonnyolc láb felpattant ...

Az 1887—88-as tanév megkezdődött ...

— Leülni! ...

És a fiúk néma csendben leültek.

Piki házitanító lesz

Szeptember vége felé járt az idő. A forró nyár után a Fasor gesztenyefáinak levelei keménnyé pörkölve száradtak az ágakon, a kert platánjait rozsdasárga szín ülte meg, s a veteményes táblák szélén magas, hajlott szárúkon, mintha viaszból lettek volna, vastag dáliaák és őszirózsaák virultak.

Hűvös szél borzongott a ligetben, a Lövölde-téren s pergette a Király-utca felé a lehullott zörgő leveleket. A Fasor homokja tele volt fényes, barna gesztenyével. Koppanva hullott a sok gesztenye széthasadt tövisek burkából az útra, némelyik félig megnyílt burkában hevert a földön s úgy mosolygott ki belőle, mint a Bartos Elza szeme.

Piki legalább erre gondolt, mikor Kollitzerrel megállva, reggel félnyolckor az iskola felé vadgesztenyét szedegetett, hogy az osztályban bélyegre becserélje. A két fiú zsebe csak úgy dagadt a sok ragyogó gesztenyétől, amelyet mintha egy égi asztalos politúrozott volna olyan szép bútorfényesre.

— Elkészünk! — aggodalmaskodott Kollitzer.

— Hát gyerünk! — egyenesedett ki Piki s egy ikergesztenyét tokjával együtt zsebébe süllyesztve, neki-vágott a Király-utcának.

— Tucc? — kérdezte útközben Kollitzer.

— Mit?

— Biczónak...

Biczó Géza tanár úr számtant, mértant és szabadkézi rajzot tanított és arról volt nevezetes, hogy neki nemcsak az aznapi leckét, hanem mindig az egész tananyagot kellett tudni. Ma az első két óra volt az övé, és az utolsó órán bejelentette, hogy általános feleltetés lesz.

Mindenki mindenből.

— Be se néztem... Hiszen semmi az egész!... Tegnap egész délután szandolinoztam! — hencegett Piki. — A Drót-sziget mögött találtam egy üres szandolint, nagyon jó volt.

A Muzi világa már csak határozatlanul, összefolyó emlékként élt benne, lassan-lassan ligetivé alakult át. Új fiúkra tett szert, s táborozó helye a Városliget lett.

— Jó neked, — sóhajtott Kollitzer, — mindig játszol, és az iskolában mégis tudsz... Én félek Biczótól.

— Pedig jó ember.

Így értek az iskolába éppen csengetésre. Csak éppen annyi idejük volt, hogy a padba ugorjanak, a könyveket és a gesztenyéket a padfiókba dugják, előszedjék a háromszögeket, s máris nyílt az ajtó, felállottak helyükön s belépett Biczó Géza tanár úr.

Vastag, kockásszövetű ruhát hordott, az is olyan volt, mint egy számtanírka. Magas, kissé hajlottvállú szikár ember volt, arcán, álla körül kis, félrövid szakáll, mint amilyet régi római képek férfiai hordtak; szemén vastag pápaszem, a hangja fás, kongó, de a lelkeség

erejétől mégis átható. Szívvel, lélekkel tanár volt, pontos és lelkiismeretes. A katedrára lépett, óráját az asztalra tette, a hiányzókat beírta az osztálykönyvbe, a fiúkra nézett és elővette noteszét.

Döbbenetes, lélekzetet visszafojtó csend támadt. A kis zsebóra ketyegését élesen, keményen lehetett hallani.

Remegett, sikított a csend.

A tudók, a stréberek önelégült mosollyal ültek helyükön, majdnem biztatóan néztek a tanárra: „Engem tessék kihívni“, — de a többiek, a nagy többség szíve szinte hallhatóan dobogott.

Volt, aki lehajtotta a fejét és úgy várta a sorsot, mások vértelen ajkukat harapdálták s úgy néztek merev szemmel Biczó tanár úrra, mint a nyúl az óriáskígyóra. A pillanatnak a rémülete végtelennek tűnt fel, míg végre elhangzott a döntés:

— Kollitzer meg fogja mondani, — —

Kollitzer felállott helyén, a térde alig tudott ki egyenesedni. A többi fiú megkönnyebbülten nézett. Szívük lejjebb csúszott, a közvetlen vész elmúlt.

— Szegény Kollitzer, nem hiába félt, — gondolta Piki.

— — — hogy támad a pont és hogy lesz belőle vonal?

Általános mozgás, suttogás. A mértan legelső, legegyszerűbb alapkérdése. Milyen szerencséje van ennek a Kollitzernek!

De a nagy darab, kövér fiú ajka szótlanul hápogott. Benn volt az eszében, tegnap tudta, de most nem találja az összefüggést.

— A pont ... a pont ... — nyögte és fakó arccal vergődött ... úgy lesz vonal ...

— Hogy lesz? ... Hogy lesz? ... — kérdezte türelmetlenül Biczó tanár úr.

Még csak ez kellett Kollitzernek. Verítékcseppek ültek ki homlokán, úgy érezte, hogy a padló megnyílik alatta, és ő esik, zuhan a feneketlen mélységbe ... Hogy lehet az, hogy nem tud felelni, hogy úgy kóvályog körülötte minden? ... Mintha másnak mondták volna, úgy hangzott:

— Leülni ...

És mintha más is ült volna le helyette, úgy érezte. Pedig mégis ő ült le, ő érezte maga alatt a hideg, kemény fapadot. Zsongott a feje és mintha mérhetetlen távolból hallatszott volna, hallotta:

— Feleljen a kérdésre a szomszédja ...

És Biczó tanár úr Pikire mutatott.

Piki felállott, meghajtotta fejét és darálva mondta:

— Ha a ceruza hegyét a papírra, vagy a kréta hegyét a táblára illesztjük, pont támad. Ha a pont megindul, keletkezik a vonal, amely, ha megtartja irányát, egyenes, ha nem tartja meg irányát, tört vonal ...

— Jól van ... Leülni ...

Újra mély csend ... A tanár most megint Kollitzerre nézett.

— Kollitzer! ...

Mintha nehéz, beteg testet emelne, úgy állott fel szegény Kollitzer. Mi következhetik még?

— A legközelebbi órára huszonötször leírod ezt és aláíratod az apáddal.

Alacsony, szemüveges emberke volt Kollitzer apja.

Menyhértnek hívták és Érsekújvárról jött a „központba“, ahogy Budapestet hívta. Kis fűszerüzlete volt a Nagy János-utcában, a felesége kövér, tornyos, magasra fésült hajú asszony, a kasszában ült, míg az apa a segéddel kiszolgált s élete minden célja és törekvése fia, a kis Kollitzer volt.

És most ez a kis Kollitzer büntetési feladattal jött haza... Az ő fia!... Akire majdan rá akarja hagyni üzletét és tekintélyt, tiszteletet biztosító vagyonát.

A kis emberke hasára tette két kezét, mint öreg-asszonyok szokták, és szemüvegét letolva pillantott ki mögüle és úgy kérdezte:

— Fijjam?... fijjam, hogy lehet ez, hogy történt ez?

— Én tuttam... bizony Isten tuttam, — szepeggett kis Kollitzer — de nem jutott eszembe... A Piki nem tanulta és mégis tutta...

— Annak az özvegyasszonynak a fia a szomszéd-ban?... — kérdezte Kollitzer papa.

— Igen...

— Akivel mindig játszol?

— Igen...

— Ödön, — fordult a főnök segédjéhez — hívd át a Pikit... Mondd meg, hogy sürgős ügyben beszélni akarok vele.

— Mit akarsz?... — kérdezte a kasszából Kollitzerné.

— Majd meglátod!... — felelte rejtelmesen a papa.

Piki megérkezett s kíváncsian állott meg Kollitzer előtt.

— Neked van eszed ... Mondd meg a mamádnak, a beszélgetést Kollitzer.

— Igen, Kollitzer bácsi ...

— Hát akkor azt szeretném, hogy gyere át hozzánk és tanulj együtt a fiammal ... Jó?

Piki nem tudta, hogy mit feleljen. Azt érezte, hogy így az ajánlat mögött nem rejtőzik semmi haszon. Nem is egyezett bele rögtön, hanem azt mondta:

— Megkérdzem a mamámat, hogy mennyiért?

Kollitzer szeme felragyogott az üveg mögött. Megveregette Piki vállát:

— Neked van eszed ... Mondd meg a mamádnak, hogy fizetek neked minden hónapra három forintot és két kiló kockacukrot.

— Megmondom! — örvendezett Piki és egy pillanat alatt fent termett anyjánál.

Mint a fergeteg rohant be, szeme csillogott az örömtől ...

— Pénzt keresek! Pénzt keresek! ... — borult anyja nyakába ... — Házitanító lettem!

Búcsú a Muzitól

Ki az a komoly, határozott léptű, vadonatúj kékruhás emberke, aki a novemberi csalogány napsütésben az Andrássy-úton be a város felé igyekszik? Öltözete gondos, nyakát kissé magasan tartja, mert mindmáig puha gallért hordott, amely egybe volt varrva az ingével, de ma — először életében! — kemény gallér van rajta, s az ünnepi, merev tartást ad fejének. A kemény gallér alól valódi „máslira kötött“ nyakkendő kék, fehér babos csokra buggyan elő, cipője orrán nincs sárgarézt vasalás, s fekete haja anyai gonddal van megfésülve.

Igazi kis gavallér!

Piki, — mert hiszen tudjuk, hogy ő volt — egyenesen a Belváros felé tart.

Ma reggel korán lement a kertbe s végigsétált a hervadt, rozsdáslevelű fák alatt. Nincs előadás, Halottak napja van, holnapra sincs sok lecke, — mit csináljon? A ligeti tóról már bevonták a csónakokat, a vurstli már bezárt, a liget téli álmára készült. De vajjon egyáltalában csibészkedhetik-e ő még?

Tegnap, október utolsó napján két kiló kockacukrot és három forintot kapott Kollitzer bácsitól.

„Óra“ után behívta az üzletbe, s átadta fizetését.

Kollitzerné kihúzta a kasszafiókot s a mély fatálból, melyben az ezüstpénzt tartogatták, három ezüstforintot számolt le... Eins... zwei... drei!... — mondta németül.

A Kollitzer-fiú az ajtóból nézte.

És ő zsebébe tette a pénzt, kezébe vette a nagy stanicli cukrot és büszkén és boldogan hazament.

Amikor benyitott és megállott anyja előtt, csak annyit mondott:

— Mama, hazahoztam a keresetemet.

És zsebébe nyúlt és az asztalra tett egy zsebkést, egy csigát, két üveggolyót és három ezüstforintost... Egy... kettő... három!... Ferenc József császár-király képe nézett rá biztatón a forintosokról, — (hogy mennyire lehet szeretni egy ilyen királyt!) s megértette már azt is, ami a forintosok élére volt nyomva: Viribus unitis.

Anyja magához ölelte, a szeme tele lett könnyel, a pénzt elvette, de a szekrényből, a fehérnemű alól kivett egy fényes, egészen új huszast és Pikijének adta.

— Nesze, fiacskám, ez a tied!... Minden elsején kapsz egyet.

Éppen akkor jött haza a munkából Karolin is, hozta ő is a pár megdolgozott forintját... Együtt volt a kis család, a jövő, a szeretet, a munka, a remény. Három kis emberpont Budapest városában.

Piki éjjel ezüstforintosokról álmodott. Sok-sok fényes ezüstforintokról, amelyből egyszerre ragyogó kör, koszorú lesz és alóla kimosolyog Bartos Elza feje. Ránéz, rámosolyog! Mintha hívná...

Azután eltűnt a kép és Piki szabályos mély szu-

szögással tovább aludt. Reggel vidáman, fürgén kelt fel és korán leszaladt a kertbe.

Milyen szép volt a kert. Az égen gyöngyházfényű felhőkre sütött a langymeleg őszi nap, a levegőben vastag békanyálak úsztak, s a festők házának ablaka körül kövér, őszi dongók muzsikáltak. A Diana-szoborra már egészen felkúszott az örökzöld s a gazos fűben majdnem elveszett egy-egy hosszúkat lépegető feketerigó.

— Ma jó volna Rocsekkal, Buóczcal beszélni! — gondolta magában Piki... Elmondani nekik, hogy három ezüstforintot kerestem...

De voltaképen nem is ezt akarta. Gondolatai sűrűjében Bartos Elza képe húzódott meg. Ezt önmagának sem merte megvallani, de minden más gondolatát mégis ezért gondolta.

Szeme előtt hirtelen felbukkant Kazinczy Ferenc szobra. Jaj, nem is Kazinczy, hanem alatta... mellette egy pad és a padon egy feketehajú, villogó szemű lányka.

Mi történnék, ha ma felkeresné és beváltaná fogadott szavát. Mert római és irokéz korában egyszer azt súgta neki, hogy ő lesz a felesége. Ha majd pénzt keres, ha embernek érzi magát.

Minek, mire várjon még?... Nem keres-e havonta három forintot? Melyik fiú keresi meg ezt?

Es reszkető, hajszólo türelmetlenség fogta el. Mire várjon még... Ma úgyis szünnap van, ma lesz a legjobb... Nem vár egy percre sem... Még ma délelőtt látni akarja, hiszen álmodott is róla!...

Felszaladt édesanyjához. Az arca pipacsvörös volt.

— Mama, felveszem az új ruhámat...

— Minek?... Hová még, fiam?

— Látogatóba megyek...

— De hova?

— Az titok...

Nem faggatta tovább. Sokkal okosabb, belátóbb anya volt annál, mintsem hogy fia titkai után kutasson. Pikiben meg lehet bízni, Piki tud vigyázni magára.

Segített neki az öltözködésnél, az anya minden szeretetével megfésülte, utána nézett, mikor a lépcsőn leszaladt, — és Piki nemsokára már mélyen bent járt a városban.

A felhők tömörebbek lettek az égen, gyenge kis szél is kerekedett, mikor a Kecskeméti-utcába ért. Az útszéli fák megtépázva állottak, a kövezeten zörgött a sok száraz, gyűrt levél, a konflisstandon már téli pokróc takarta a lovakat és Piki az egyik ház előtt meglassította lépteit és megállott. A lendület, amely eddig vitte, kissé határozatlanabb lett, a vállalkozás nagysága fölébe nőtt.

Bartos Elzáék háza elé ért.

Megállott és csak most kezdett azon gondolkozni, hogy miket mondjon Elza édesatyjának.

Mert azt tudta, hogy az apával kell elsősorban is beszélni. Pénzkereső a pénzkeresővel. Férfi a férfivel.

Vajjon Coriolanus, Mucius Scaevola és az utolsó mohikán is így cselekedett volna?... És hogy nagy eszményképei eszébe jutottak, elhatározása, akarata megerősödött.

— Igen!... Beszélni fogok! — mormolta és nekiindult a lépcsőnek.

Minden lépésnél lassabban ment egy kicsit, de végre is fent állt a komoly, dióbarna ajtó előtt. A kémli-lyuk szigorúan, kérdően, kíváncsian nézett rá.

Megfogta a csengő gombját, meghúzta... Bentről éles, átható csilingelés hallatszott.

Még megfordulhatna, még lerohanhatna a lépcsőn!... Még nem késő, még eltűnhetne. Talán ez is volna a legokosabb. De nem, — nyílt az ajtó és a szobalány megkérdezte:

— Mi teccik?...

Mi tetszik, mi tetszik hát?... Mit feleljen?.... Legjobb lesz, ha előbb Elzával beszél.

— Bartos Elza kisasszonnyal szeretnék beszélni... Tessék neki megmondani, hogy Piki keresi... Piki!...

De be se kellett jelenteni, a szomszéd szobából kiszaladt Bartos Elza... Hogy megnőtt, milyen karcsú lett!... Két hónapja, hogy nem látta.

— Szervusz Piki!... Hogy jöttél ide? — és Elza szeme pajkos nézéssel csillant rá. — Gyere be...

És Piki maga se tudta hogyan, bent volt Elza szobájában. Csupa fehér bútor, a falon kis polc tele babával, vázával, játékalattal, kis verklivel, husvéti tojással... Egy gazdag gyermekkor minden emléke, mely évről-évre felhalmozódik és egyszer csak még sincs sehol.

— Még jó, hogy jöttél, — örült Elza — a Fräulein a temetőbe ment... Hogy vagy, mit csinálsz?

Milyen kedves volt, milyen nevető, milyen tiszta. Milyen szép nála minden! Ragyogó padló, szőnyeg, az ablakon selyemfüggöny... Sokkal szebb még, mint akár Kollitzeréknél is.

— Ül le!... — kínálta meg hellyel Elza, aki úgy viselkedett, mint egy valódi háziasszony.

Pikire nézett mosolygó szemmel s várta, hogy miket fog mondani. Ha már olyan messziről eljött hozzá.

De Piki csak zavartan ült és torkában mintha megdagadtak volna a szavak, olyan nehezen jöttek ki. Csak nézte... nézte Bartos Elzát és legjobban sírni szeretett volna. Tudta, hogy mit akar mondani, csak azt nem tudta, hogy hogyan kezdje el.

Az ablakon át benézett a Kecskeméti-utca egy hervadt levelű platánja és kisegítette Pikit.

— Nálunk a kertben is vannak platánok — kezdte — de tízszer ilyen nagyok!

Kellett, hogy ezt mondja, mert szegénységét és Elzáék gazdagságát valahogy ellensúlyozni kellett. Ezért minden, ami vele, körülötte történt, rávonatkozott, — megnagyobbodott. És beszélni kezdett a ketről, amely csodálatos birodalom lett elbeszélésében, a festők háza elvarázsolt kastély. Wéber bácsi a legnagyobb tréfacsináló, csupa öröm és szépség a Nagy János-utca 19!

— Jé!... — csodálkozott többször is Elza.

Piki már nem volt elfogult, nem félt. Már ott volt, ahova érkezni akart.

— Szeretnél ott lakni? — kérdezte hirtelen.

— Nem volna rossz! — lelkesedett Elza.

— Hát gyere velem! — mondta Piki és szíve hevesen vert.

— Igen — mennék, de olyan messze van!

— Nem úgy gondolom, hogy látogatóban, — mondta most ünnepi félelemmel Piki.

— Nem értem! — csodálkozott a vele szemben ülő kis hölgy.

— Mindigre! — folytatta a kis fiú, most már el-

szántan... — Én három forintot... keresek... egy hónapra!... Bizony!...

— Te?... Honnan?... — csodálkozott Elza.

— Igen, bizony Isten!... A Kollitzer házitanítója vagyok...

— Te?... Házitanító?

A hatás legmagasabb fokára hágott, sokáig itt habozni nem lehet. Egész előadásával, a Nagy János-utcai kert leírásával, minden eddigi bevezetéssel, csak erre a pontra akart elérkezni.

— Igen, bizony Isten!... Három forintot!... És eljöttem... megígérttem neked... emlékszel? még az Ősz-utcai elemiben, hogy te leszel a feleségem!

Kimondta... kimondta!... — Az arca piros volt, mint a tűz és szemét vékony könnyfátyol lepte el.

Elza nem tudta, hogy mit feleljen. Kis cseresnyeszája nyitva maradt és csodálkozva, félig kérdőn, félig nevetve kiabálta:

— Piki?... Mit akarsz?

De Piki tudta, hogy mi illik, összeszedte magát és immár rendületlen, férfias nyugalommal folytatta:

— Hol van az édesapád?... Beszélni akarok vele.

— Papa!... Papa!... — kiabálta most Elza, és a szomszéd szobába futott.

Piki most meg elsápadt, felállott, alsó ajkát gereblyézte fogával s úgy várt, ameddig Elza vissza nem jött édesapjával. Legjobban azt szeretete volna, ha a fényes parkett megnyílnék és ő eltűnne a semmiségbe. De hiába — ez nem történt meg. Tágra nyílt szemmel befutott Elza s mögötte jött édesapja, dr. Bartos ügyvéd úr. De velük jött Elza édesanyja is, egy mosolygó arcú,

nevetőszemű dáma. Egy nagy Elza. Egyenesen Pikihez lépett és lágyan megsímogatta a fejét.

— Kedves!... Kedves!... — mondta szeretettel és a hangja úgy hangzott, mint a hegedűszó.

Bartos ügyvéd úr ellenben komolyan nézett rá.

— Foglaljon helyet, fiatal úr!... — kínálta meg széssel.

Piki leült a babás polccal szemközt. Mintha minden játék őt nézte volna.

— Lányom elmondta, — folytatta tovább a komoly apa — hogy megkérte a kezét.

— Igen... Három forint havi fizetésem van!... — felelte kissé aggódva, de azért önérzetesen Piki. Tudta, hogy férfiak közt így illik beszélni.

— Drága!... — súgta a mama...

Elza csak szótlanul nézett és várt. Komolynak és tréfásnak érezte egyszerre helyzetét.

— Ez szép és sok pénz, — mondta elgondolkodón pödörve bajuszát Bartos — de még korainak tartom a dolgot... Végezd csak el az iskoláidat és gyere vissza tizenhat-tizenhét év múlva, akkor majd beszélünk róla. Most pedig Elza — fordult leányához — kínáld meg egy kis csokoládéval a kérő urat...

És komolysága itt egyszerre véget ért, hangos nevetésbe tört ki, magához kapta Pikit és egy barackot nyomott a fejére.

De Piki kiszabította magát... Ezek őt itt kinevetik!... Hogy bejöttek, hogy beszéltek vele, csak mulatság nekik! Kicsúfolják... A gazdag kineveti a szegényt, a felnőtt a gyereket!...

Nem várva a csokoládéra, nem várva egy szóra se megfordult és kifutott.

— Piki!... Piki!... — kiáltott utána Elza, de Piki lelke legmélyében megbántva, kapta kalapját és már kint volt az ajtó előtt.

Mintha még a szobalány is nevetett volna...

Mi történt hát vele?... Nem tudja, nem is érti?... Hol volt? Minek volt itt? A Kecskeméti-utcán hideg szél nyargalt végig, az emberek fázósan húzták összebb kabátjukat, a Kálvin-téren a ludoviceumi lóvasút kocsisa nagyot fújt trombitájába, hogy a trabboló két lovacska el ne gázolja, amint átfut az úton, hogy minél hamarabb a Muziba érjen.

Odamenekült, odasietett a tegnap kertjébe „fájni”.

A múzeumkörúti nagykapun ment be, egyenesen hátra futott a kis fapadhoz és lerogyott. Üres volt a novemberi kert, a szél rázta, cibálta az akácok, égerfák ágait, egy fiú se volt a kertben. Az Esterházy-utcán egy hangosan fütyülő inasgyerek ment végig, míg messze Duplex kopogott féllábával. Az ég egészen elborult és nőttön-nőtt a szél.

Fütyült, sziszegett, lármázott, nevetett, mintha elmúlt nyarak minden emléke benne zajongott volna. Söpörte, ragadta a port az Ősz-utca, a Kis-tér felől, a szélben, az emlékekben ott gomolygott Kottasz, Rózsa tanító úr, a stukk, a laufméta, a Fritz...

És jött egy újabb szélroham, és vitte a leveleket, az emlékeket...

Az új kékuha tele lett porral... Piki szíve tele lett porral.

Fázott, felkelt és lassú léptekkel kiballagott a Muziból. A Sándor-utcai kiskapun ment ki, kezét nadrágzsebébe dugta, fejét lehajtotta és hátat fordítva elmúlt gyermeknyarának, elindult a város messzi, másik vége felé.

(Vége.)

Országos Széchényi Könyvtár

